

MESULİYET
ŞUURU

MESULİYET ŞUURU

Numan Koçak

MESULİYET ŞUURU

Copyright © Işık Yayınları, 2014

*Bu eserin tüm yayın hakları Işık Yayıncılık Tic. A.Ş.'ye aittir.
Eserde yer alan metin ve resimlerin Işık Yayıncılık Tic. A.Ş'nin önceden yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekânîk, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.*

Editör

Dr. Fethullah YILMAZ

Görsel Yönetmen
Engin ÇİFTÇİ

Kapak
Engin ÇİFTÇİ

Sayfa Düzeni
Ahmet Kahramanoğlu

ISBN

978-605-328-092-7

Yayın Numarası
718

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası
TS EN ISO 9001:2008
Ser No: 300-01

Sarıç Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir/İZMİR
Tel: (0232) 274 22 15
Eylül 2014

Genel Dağıtım

Gökkuşuğu Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31 Tek-Er İş Merkezi
Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Işık Yayınları

Bulgurlu Mahallesi Bağcılar Caddesi No: 1
34696 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 522 11 44 Faks: (0216) 522 11 78
www.isikyayinlari.com
facebook.com/kitapkaynagi

İÇİNDEKİLER

İman	11
Gencin Rabbi'nin Adıyla.....	11
İman Nedir?.....	14
Taklidî-Tahkikî İman Ne Demektir?.....	16
İcmâlî-Tafsilî İman Ne Anlama Gelir?.....	17
Mükemmel Bir İnanca Nasıl Sahip Olunur?.....	18
İman Sürekli Yenilenmeli.....	19
Tahkikî İmanın Davranışlara Tesiri.....	20
İman-ı Tahkikî Dersini Vermek Pek Büyük Bir Fazilettir.....	21
İman Bir Işıktır.....	21
İmanda Derinleşmenin Yolu; Okumak.....	21
Hülâsa.....	25
Dua.....	25
İlgili Kaynaklar.....	26
Âdâb-ı Muâşeret	27
Özlenen Değerler.....	27
Beşerî Münasebetlerde Nezaket ve Zarafet.....	30
İnsana Saygı.....	31
İçteki Edebin Dışa Yansıması.....	32
Edep Medeniyetinden Arta Kalanlar.....	32
Belli Başlı Edepler.....	34
Mukaddesâta Saygı.....	34
Ebeveyne ve Büyüklere Karşı Davranış Usulleri.....	37
Beden Temizliği Âdâbı.....	38
a. El ve ayak temizliği.....	38

b. Ağız ve diş temizliği.....	39
c. Burun temizliği.....	40
d. Tırnak temizliği.....	41
e. Koltuk altı ve etek temizliği.....	41
f. Saç ve yüz temizliği.....	41
Banyo ve Tuvalet Âdâbı.....	42
Yemek Âdâbı.....	44
Birlikte Yaşama ve Konuşma Âdâbı.....	45
Toplantı ve İstişare Âdâbı.....	48
Sohbet Âdâbı.....	49
Misafir Ağırılama ve Misafirlik Âdâbı.....	50
Misafirin Dikkat Etmesi Gereken Esaslar.....	50
Misafire İkram Bereket Getirir.....	52
Hülâsa.....	53
Dua.....	53
İlgili Kaynaklar.....	54
İbadet.....	55
Kulum Nasıl Geldin?.....	55
İbadetin Manası.....	57
Nur Penceresinden İbadet.....	58
İbadete Kim Muhtaç?.....	59
İbadeti Terk, Varlığın Hukukunu Çiğnemektir.....	60
İbadet, Geçmiş Nimetlerin Teşekkürüdür.....	61
Kulluk Şereftir.....	61
Allah'a Şükreden Bir Kul Olmayayım mı?.....	62
Geceleri Ruhban, Gündüzleri Fursan Sahabe.....	63
En Büyük Ganimet.....	63
Zamana İbadet Mayası Çalmak.....	64
İnsan İbadet İçin Yaratılmıştır.....	65
Nafile İbadetler Farz İbadetleri Tamamlar.....	66
İbadette İtidal.....	68
Hiçbir Mazeret Kulluğa Engel Değildir.....	69
Müşterek Dua Paylaşımı.....	70
Üstat Hazretlerinin Allah'la İrtibatı.....	71
Hülâsa.....	72

Dua.....	72
İlgili Kaynaklar	73
Namaz	75
Yeşil Elbise	75
Niçin Namaz?	76
Namazın Kazandırdıkları.....	77
Namazı Cemaatle Kılmalı.....	79
Son Namaz	80
Sahabe, Efendimiz'in (s.a.s.) Namazını Anlatıyor.....	81
Cennet'te Peygamberimiz'e (s.a.s.) Komşu Olabilmek İçin.....	81
Namazla Aydınlanalım.....	82
Ağabeyler Üstadın Namazını Anlatıyor.....	83
Namazın Şikâyeti.....	84
Namazım	84
Hocaefendi'nin Namaz Hassasiyeti.....	87
Namazın Kerameti.....	88
Kar ile Abdest Almak.....	89
Namazı İç-Dış Bütünlüğü İçinde Eda Edebilmek	89
Namaz Kahramanı Olmak İçin Gerekli Üç Şart	91
Namazın Farzları.....	92
Hülâsa.....	95
Dua.....	95
İlgili Kaynaklar	96
Sıdk-Emanet	97
Doğruluğumla Kurtuldum	97
Mümine Sadakat Yakışır.....	100
Cennet Kapılarını Açan Altı Şey	101
Allah Resûlü (s.a.s.) Doğru Olmamızı Bekler	101
Önce İman Sonra Doğruluk	102
Doğruluk Peygamberlik Sıfatıdır.....	102
Peygamber Efendimiz Tam Bir Sadakat Örneğiydi.....	103
Doğruluğun Timsali Abdülkadir Geylanî	104
Ebû Süfyan'ın, Peygamberimizin (s.a.s.)	
Doğruluğunu Tasdiki.....	106
İnsanlara Yalan Söylemeyen Allah'a da Söylemez.....	107

Bu Simada Yalan Yok.....	108
Doğruların Yardımcısı Allah'tır	108
Dürüst Olmanın Mükâfatı	109
Müslüman, Çocuklara Dahi Yalan Söylemez.....	111
Müslüman Aldatmaz.....	112
Özümüzle Sözümüz Bir mi?.....	112
Nur Penceresinden Sıdk	113
Hülâsa.....	114
Dua.....	114
İlgili Kaynaklar	115
Vifak-İttifak-Uhuvvet.....	117
Derviş Kaşığı	117
Sahabeden Kardeşlik Örnekleri.....	118
Sen Bana Pazarın Yolunu Göster	118
Birbirlerine Mirasçı Kardeşler.....	119
Kardeşlik Uğruna Ne Fedakârlıklar Yaptılar	119
Aramızdaki Bağ Kardeşlik Bağıdır.....	120
Kardeşlerimizdeki Faziletlere Gıpta Etmeli, Kıskanmamalı	120
Gerçek Dost Kimdir?.....	121
Bir Yârenimiz Var mı?.....	121
Kardeşliğin Ölçüsü.....	122
Peygamberler ve Şehitlerin Gıpta Ettiği Kardeşler.....	122
Toplumları Yücelten İki Önemli Haslet.....	123
Kardeşler Arasında Küslük Olmaz.....	123
Kardeşindeki Güzellikleri Alkışla Çirkinlikleri de Hoş Gör.....	124
Kardeşliğin Getirdiği Maddi-Manevi Bereket	124
Vifak ve İttifak İçin Önce Sağlam Bir Kardeşlik Gerekir.....	126
Hissi Değil, İradi Kardeşlik.....	126
Âlemşümûl Kardeşlik Örneği.....	128
Vifak ve İttifak Adına Hz. Üstad'ın Tavsiye	
Ettiği Dört Düstur.....	129
Hülâsa.....	133
Dua.....	133
İlgili Kaynaklar	134

Takva	135
Hz. Ömer'in Bayıldığı Müttaki Genç	135
Takva Nedir, Müttaki Kimdir?.....	136
Efendimizin Gözünde En Üstün İnsan.....	138
Neredeyse Beni Helak Edecektin!.....	139
Bakışları Perdeleyen Allah Korkusu	140
Hz. Ebû Bekir'in, Amr ile Velîd b. Ukbe'ye Tavsiyeleri	140
Allah Korkusundan Ciğeri Paramparça Olan Genç.....	141
Hz. Ali'den Bir Hatıra.....	141
Takvanın Farklı Bir Boyutu.....	142
Müttaki Kulların Öne Çıkan Özellikleri.....	143
Hz. Ömer ve oğlu Abdullah ibn-i Ömer'in Hassasiyeti.....	144
Takva İçinde Saklı Amel-i Salih.....	144
Yediğimize, İçtiğimize ve Giydiğimize Ne Kadar Dikkat Ediyoruz?	145
Hülâsa.....	148
Dua.....	148
İlgili Kaynaklar	149
Mesuliyet Şuuru-Tebliğ	151
Bir Genç Kalbin "Mesuliyet Duygusu"	151
İnsanı Farklı Kılan Mesuliyet Duygusudur	156
Üstat Hazretlerinin Feryadı ve Milleti Adına Duyduğu Izdırap.....	157
Sorumluluk Duygusunun Kazandırdıkları.....	159
Çocuktaki Mesuliyet Şuuru	160
Sorumluluktan Kaçmanın Hazin Sonucu	160
Herkes Dava Adamı Olamaz	161
Nefsinizi Allah'tan Satın Almaya Bakın	161
Şu Hayatta Herkesin Bir Sorumluluğu Var.....	162
Büyüklerden Mesuliyet Şuuru Örnekleri.....	163
Hz. Ebû Bekir'in (r.anh) Mesuliyet Şuuru.....	163
Hz. Ömer'deki Derin Mesuliyet Şuuru	164
Zübeyr Gündüzalp Ağabeyin Dava Şuuru.....	165
Hz. Hubeyb'deki (r. anh) Peygamber Sevgisi ve Mesuliyet Şuuru.....	165
Davam, Davam!	167

Sahip Olduğumuz Nimetlerden Sorumluyuz ve Hesabını Vereceğiz.....	168
Emaneti Koşarken Teslim Edebilmek.....	168
Kime Emanet.....	170
Hülâsa.....	172
Dua.....	172
İlgili Kaynaklar.....	173

İMAN

Yetiştığı kültür ortamının kazanımlarıyla yetinen, inandığı değerleri benliğine mâl edemeyen ve imanını tahkike taşıyamayan kimselerin şeytanın tuzaklarından korunmaları mümkün değildir. (M. Fethullah Gülen)

Gencin Rabbi'nin Adıyla

Çok eski milletlerden birinde bir kral yaşardı. Yanında her zaman kendisine danıştığı bir sihirbazı vardı. Bu sihirbaz yaşlanınca Krala "Artık ben yaşlandım. Bana bir genç çırak gönder de mesleğimi ona öğreteyim" dedi. Kral da bir delikanlıyı ona gönderdi.

Gencin sihirbaza gidip geldiği yolda bir rahip yaşardı. Delikanlı bir gün ona uğrayıp sohbetine katıldı. Anlattıklarından çok etkilendi. Artık her gün rahibin yanına uğramaya başladı.

Hocası bir gün delikanlıyı geç kaldığı için feci şekilde dövdü. Genç de durumu rahibe şikâyet etti ve ne yapması gerektiğini sordu. Rahip de ona "Eğer sihirbazdan korkarsan 'Ailem beni oyaladı.' de; ailenden korkacak olursan 'Sihirbaz oyaladı dersin.'" tavsiyesinde bulundu.

O bu şekilde gidip gelmeye devam ederken bir gün yolda insanların önüne çıkan büyük bir canavara rastladı. İçinden "Sihirbaz mı daha faziletli yoksa rahip mi; bugün anlayacağım." diye geçirdi. Yerden bir taş aldı ve "Allah'ım! Eğer rahibin yaptıkları Sana sihirbazın yaptıklarından daha sevimli ise şu hayvanı öldür de

insanlar geçsinler.” diye dua ederek taşı fırlattı ve hayvanı öldürdü. İnsanlar da emniyet içinde yollarına devam ettiler. Delikanlı heyecanla gelip hadiseyi rahibe anlattı. Rahip ona “Artık sen benden daha faziletli ve üstünsün. Görüyorum ki yüce bir mertebendesin. Ancak başından bir kısım imtihanlar geçecek. Sıkıntılara maruz kalınca sakın benden bahsetme!” dedi. Genç bir süre sonra anadan doğma körleri ve alaca hastalığına yakalananları tedavi etmeye başladı. Onun bu maharetini kralın kör bir arkadaşı da işitti. Kucak dolusu hediyeyle yanına gitti ve “Eğer beni tedavi edersen, şunların hepsi senindir.” dedi.

Delikanlı, “Ben kimseyi tedavi etmem, tedavi eden Allah’tır. Eğer iman edersen, sana şifa vermesi için dua edeceğim. O da şifa verecek.” dedi. Adam derhâl iman etti. Allah da ona şifa verdi. Adam bundan sonra kralın yanına geldi. Eskiden olduğu gibi yine onun yanına oturdu. Kral; “Gözünü kim iyileştirdi?” diye sordu. “Rabbim!” diye cevap verdi. Kral hiddetlenerek, “Senin benden başka Rabbin mi var?” dedi. Adam: “Benim de senin de Rabbimiz Allah’tır.” diye cevap verdi. Kral adamı hemen tutuklatıp işkence yaptırdı. O kadar eziyet etti ki sonunda gözünü tedavi eden ve Allah’a iman etmesine vesile olan gencin yerini söylemek zorunda kaldı. Kral hemen genci yanına getirtti ve ona; “Ey oğul! Senin sihrin körlerin gözünü açacak, alaca hastalığını tedavi edecek bir dereceye ulaşmış, neler yapıyormuşsun!” dedi.

Delikanlı, “Ben kimseyi tedavi etmiyorum, şifayı veren Allah’tır.” dedi. Kral onu da tutuklatıp işkence etmeye başladı. Nihayetinde o da rahibin yerini haber verdi. Bunun üzerine rahip getirildi. Ona, “Dininden dön!” denildi. Rahip direndi, kralın teklifini kabul etmedi. Hemen bir testere getirildi. Başının ortasına konuldu. Ortadan ikiye bölündü ve cesedinin iki parçası ayrı ayrı yere düştü.

Sonra genç getirildi. Ona da, “Dininden dön!” denildi. Bu teklifi o da reddetti. Kral bu defa genci adamlarından bazılarına teslim etti. “Onu filan dağa götürün. Tepesine kadar çıkarın. Zirveye ulaştığınız zaman tekrar dininden dönmesini isteyin; dönerse ne âlâ, aksi takdirde atın gitsin!” dedi. Gittiler ve onu dağa çıkardılar. Genç: “Allah’ım! Bunlara karşı dilediğin şekilde bana yardımını gönder.” dedi. Bunun üzerine dağ titremeye başladı ve kralın adamlarının hepsi uçurumdan aşağı düştü. Delikanlı yürüyerek kralın yanına geldi.

Kral şaşkınlık içinde, “Arkadaşlarıma ne oldu?” diye sordu.

Genç "Allah onlara karşı bana yardım etti." cevabını verdi. Kral onu bu defa başka bir gruba teslim etti ve "Bunu bir gemiye götürün denizin ortasına kadar gidin. Dininden dönerse ne âlâ; aksi halde onu denize atın." diye emretti. Adamlar söylendiği şekilde onu götürdüler. Genç orada da, "Allah'ım dilediğin şekilde bunlara karşı bana yardım et." diye dua etti. Genç bu duayı eder etmez gemileri alabora oldu ve kralın adamları boğuldu. Genç karaya çıktı ve yürüyerek hükümdara geldi. Kral, "Arkadaşlarıma ne oldu?" diye sordu. Genç, "Allah onlara karşı bana yardım etti." dedi ve ilave etti: "Benim emrettiğimi yapmadıkça sen beni öldüremeyeceksin." dedi. Kral, "O nedir?" diye sordu. Genç, "İnsanları geniş bir alanda topla. Beni de bir kütüğe as. Sadağımından bir ok al ve yayın ortasına yerleştir. Atmadan önce "Gencin Rabb'inin adıyla" de. Sonra oku bana at. Ancak bunu yaparsan beni öldürebilirsin." dedi.

Hükümdar hemen halkı düz bir alanda topladı. Delikanlıyı bir kütüğe astı. Sadağımından bir ok aldı ve oku yayın ortasına yerleştirdi. Sonra herkesin duyacağı şekilde, "Gencin Rabb'inin adıyla" dedi ve oku fırlattı. Ok gencin şakağına isabet etti. Genç elini şakağına okun isabet ettiği yere koydu ve şehit oldu. Bunu gören halk hep bir ağızdan, "Gencin Rabb'ine iman ettik." dediler. Adamları hemen koşarak krala geldiler ve "Ne emredersiniz? Vallahi korktuğunuz başınıza geldi. Halk o gencin Rabb'ine iman etti." dediler. Kral hemen yolların başlarına hendekler kazılmasını emretti. Derhâl hendekler kazıldı. İçlerine ateşler yakıldı. Hükümdar, "Kim dininden dönmezse onu bunlara atın." diye emretti. Bu emir derhâl yerine getirildi, inananlar sırayla hendeklerde yakıldı.

Sıra, beraberinde çocuğu olan bir kadına geldi. Kadın evladını da düşünerek bir ara tereddüt geçirdi. Dinimden dönsem mi diye düşündü. Bunun üzerine kucağındaki bebek dile geldi ve 'Anneciğim sabret. Zira sen hak üzeresin.' dedi. Kadın da ateşe atıldı ve şehitlerden oldu.

Bu kahraman genç ve hidayetlerine vesile olduğu insanlar Allah'a gönülden inanmış ve bu uğurda canlarını bile feda etmekten geri durmamışlardı. Zira hakikî imanı elde eden adam, kâinata meydan okuyabilir ve imanının kuvvetine göre de hâdiselerin bütün sıkıntılarından kurtulabilir.

İman Nedir?

Allah'a iman etmek; O'nun varlığını, birliğini, eşi ve benzeri, ortağı ve dengi hiçbir varlığın olmadığını bilerek tasdik etmek, bunu ikrar edip bu istikamette yaşamaktır. Kısaca iman; marifet-tasdik, ikrar ve amel fakültelerinden oluşmaktadır.

Allah'a iman, iman esaslarının temeli, bütün peygamberlerin ve Efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) insanlığa ortak çağrısı ve bir insanın hayatındaki en önemli hakikattir. Allah'a iman aynı zamanda insanı yoktan var edip ona sayısız nimetler bahşeden Yüce Yaratıcı'nın insan üzerindeki hakkıdır.

Allah'a imanın tasdik boyutu kalb merkezlidir. Asr-ı sadette yaşanan bir olay buna canlı bir misaldir. Sahabeden Üsame ibn-i Zeyd'in bir baskın esnasında yakaladığı adamın "Lâ ilâhe illallah" demesini dikkate almayıp onu öldürmesi neticesinde Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) kendisine "O, Allah'tan başka ilâh yoktur dedi ve sen onu öldürdün, öyle mi?" diye sitem etmiş, Üsame'nin (radiyallahu anh) o zatın silahtan korktuğundan dolayı kelime-i şهادet getirdiğini belirtmesi üzerine de "Kalbini yarıp baktın mı ki doğru söyleyip söylemediğini biliyorsun" demiştir.

Ey insan! Senin nokta-i istinadın ancak ve ancak Allah'a olan imandır. Ruhuna, vicdanına nokta-i istimdad ise ancak âhirete olan imandır. (Bediüzzaman)

Allah'a iman etmek en çok O'nu sevmeyi, her hâlükârda O'na tevekkül etmeyi ve O'na gerektiği şekilde saygı gösterilmesini gerektirir. İnsan bu vecibeleri yerine getirip "Allah'ı Rab, İslam'ı din, Hz. Muhammed'i (sallallahu aleyhi ve sellem) peygamber olarak gönülden benimserse" imanın tadını almış demektir.

Allah'a imanın kalp ile tasdikten sonraki merhalesi ise dil ile ikrardır. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Allah'a imanın ikrar yönüne dikkatleri çekmiş ve tevhidi ifade eden cümleleri söylemeye müminleri hep teşvik etmiştir. O, her fırsatta müminlerin Allah'a iman şuurunu taze tutmalarını istemiş, tevhidin özünü oluşturan zikirleri dillerinden düşürmemelerini, vird edinmelerini tavsiye buyurmuştur.

Allah'a imanın üçüncü boyutunu da imanın gereği ile amel etmek oluşturur. Tevhid inancının gönüllerde kök salabilmesi ve hayatın her alanına yansiyabilmesi onun gereğince yaşanmasına bağlıdır. Nitekim Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Allah'a imanın amelle kemale ereceğini ve imanda zirveye çıkabilmenin yolunun da ibadet ve amelle mümkün olacağını haber vermiştir.

Peygamberimiz ayrıca güneşin doğması, batması, ay ve güneşin tutulması, kar ve yağmurun yağması, fırtına çıkması gibi tabiat hadiselerini de Allah'tan başka bir varlığa nispet etmeyi halis tevhid inancına ters bir itikat kayması olarak görmüştür. Bu minvalde Hudeybiye antlaşmasının yapıldığı günün sabahında sabah namazından sonra sahabeye “*Rabbimiz ne buyurdu bilir misiniz?*” diye sormuş, onların “*Allah ve Resûlü en iyi bilir.*” cevabı üzerine de şunları söylemiştir: “*Kullarımdan bazısı bana iman ederek, bazısı da beni inkâr ederek sabahladı. Kim ‘Allah’ın fazlı ve rahmetiyle yağmura kavuştuk.’ demişse, o bana iman etmiş, yıldız(ın ilahi gücünü) inkâr etmiştir. Kim de ‘Şu ve şu yıldızın doğması veya batması ile yağmura kavuştuk.’ demişse, o da beni inkâr etmiş, yıldıza iman etmiştir.*”¹

Yine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) benzer endişeler nedeniyle bazı din mensuplarının güneşe secde ettikleri zaman dilimlerinde namaz kılınmasını hoş karşılamamıştır.

¹ Muslim, iman 125

Taklidî-Tahkikî İman Ne Demektir?

Bir insanın, bir hocadan veya kitaptan okuyup öğrenmeden, anne babasından ve çevresinden görüp işittiği şekilde inanmasına ve inandığı esasların doğruluk derecesini ve hakikatini araştırmadan onları kabul etmesine “*taklidî iman*” denir.

Bir insanın, herhangi bir araştırma lüzumunu duymadan, görüp duyduğu gibi, inanması ve netice itibarıyla da davranışlarını ona göre ayarlaması bir taklittir. Bu türlü davranışta muhakeme ve dolayısıyla da kesin ve sağlam bilgi bulunmadığından, kitlelerin akışına, dış tesirlerin ağır basmalarına göre, sık sık yer ve yön değiştirmeler olabilir. Ayrıca fen ve felsefeden gelen dalâlet ve küfran karşısında taklit Müslümanları mukavemet edemezler. Bu bakımdan özellikle günümüzde tahkikî imana ulaşma yollarının araştırılmasına ve bu konuda insanların uyarılmasına ihtiyaç hatta zaruret vardır.

İman esaslarının mahiyet ve hakikatini araştırıp soruşturduktan sonra yani tahkik sonucu ulaşılan imana da “*tahkikî iman*” denir.

Kur’ân-ı Kerim’in, takriben beşte biri insanı araştırmaya, âfakî ve enfüsî tetkik ve tefekküre teşvik ederek “*tahkîk*”in önemini göstermektedir. Herkes için geçerli olan tahkik yolu araştırma, tetkik, o mevzuda isteklilik, süreklilik ve ısrar ile beraber ibadette derinleşme yoludur. Araştırma mevzuunda hem ciddi, kararlı ve sürekli olunur, hem de elde edilen bilgiler ibadette derinleşme hesabına kullanılırsa bugün olmazsa yarın tahkîke ulaşılabilir.

Günümüzün mü’minleri tahkiki imana sahip olursa, hakikî mü’minlere vaad edilen nimetler, onlar için de geçerli olur. Yoksa iman ve salih amel sırrına erememiş insanların nimet beklentileri ve ihsan ummaları sadece bir kuruntudan ibaret kalır.

Üstat Hazretleri de Mesnevi-i Nuriye’de bu meseleyi şöyle ele alır:

“Arkadaş! Tevhid iki çeşit olur: Birisi âmiyane tevhiddir ki: “Allah’ın şeriki yok ve bu kâinat Onun mülküdür.” der. Bu kısım tevhid sahiblerinin fikirce gaflet ve dalalete düşmeleri korkusu vardır. İkincisi hakikî tevhiddir ki: “Allah birdir, mülk O’nundur, vücud O’nundur, her şey O’nundur.” der; sarsılmaz bir itikada sahiptirler. Bu kısım tevhid sahipleri, her şeyin üstünde Cenab-ı Hakk’ın sikkesini² görür ve her şeyin cephesinde bulunan mührünü, damgasını okur. Ve bu sayede huzurî bir tevhid melekesi mâliki olurlar ki dalalet ve evhamın taarruzundan kurtulurlar.”

İcmâlî-Tafsilî İman Ne Anlama Gelir?

İslam âlimleri imanı ayrıca icmâlî ve tafsilî olmak üzere iki kısma ayırırlar. İcmâlî iman, Efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem), Allah’tan vahiyle alıp tebliğ ettiği hakikatlerin hepsine birden genel ve özet olarak inanmaktır. Bu şekildeki bir inanç, imanın ilk derecesi ve İslam’ın ilk temel direğidir. Bir insanın mümin sayılabilmesi için icmâlî iman yeterli olmakla birlikte, İslâm’ın diğer hükümlerini ve inanılması gerekli olan esasların her birini ayrıca tek tek öğrenmesi gerekir.

Tafsilî iman ise Efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) Allah Teâlâ’dan alıp tebliğ ettiği hakikatlerin her birini net ve detaylı bir şekilde delilleriyle bilip öyle iman etmektir.

Gayrimüslim bir kimse inanırsa icmâlî olarak iman dairesine girmiş olur. Bu iman üzere ölen bir insan, inşallah Cennet’e girer ancak tafsilî iman ile müslümanın imanı ziyadeleşir, mertebesi artar ve sağlam temeller üzerine oturur.

² Sikke: Akçe vb. madeni paralar üzerine vurulan resmi damga.

Evet, Hazreti Üstad'ın dediği gibi iman, yalnız icmalî ve taklidî bir tasdike münhasır değildir. Onun bir çekirdekten, tâ büyük hurma ağacına kadar ve eldeki aynada görünen misalî güneşten tâ deniz yüzündeki aksine, güneşe kadar mertebeleri ve inkişafı vardır. Bütün ilimlerin ve marifetlerin ve kemalât-ı insaniyenin en büyüğü imandır ve iman-ı tahkikîden gelen tafsilli ve bürhanlı marifet-i kudsiyedir.

Mükemmel Bir İnanca Nasıl Sahip Olunur?

Mükemmel bir inanca sahip olabilmek için evvelâ nazarî olarak inanılması gerekli olan hakikatlere, Kitap ve Sünnet perspektifinde doğru bir şekilde inanmak gerekir.

İkinci olarak, itikat çok sağlam teorik yanlarıyla beraber, amel ve aksiyonla da mutlaka kuvvetlendirilmelidir. Bir insan, devamlı tefekkür yamaçlarında dolaşıp Rab ile münasebet yollarını araştırdığı sürece tahkikî imanı elde edebilir. Tefekkürden mahrum zavallı sinelerin imanlarının kuvvetlenmesi çok zordur ve böylelerinin iman adına ortaya koydukları heyecanları da sadece bir histen ibarettir.

İman, insanı insan eder. Belki insanı sultan eder. Öyle ise insanın vazife-i asliyesi, iman ve duadır. Küfür, insanı gayet âciz bir canavar hayvan eder. (Bediüzzaman)

Üçüncü ve en önemli mesele ise amelle imanın kuvvetlendirilmesi meselesidir. Evet, sadece itikadın teorik yönü ile Allah gerektiği gibi bilinemez. Her ne kadar kişi, teorik olarak inandığını zannetse de böyle birinin imanının inkişaf etmesi mümkün değildir. Zira iman, ancak amelle yani

yaşanarak inkişaf eder. Rabbine devamlı ibadet eden ve bunu hiç ara vermeden yapan bir insanı –Allah’ın izniyle– şeytanî hiçbir gücün yıkması ve onun imanını elinden alması mümkün değildir. Zira artık onun imanı ibadetle perçinlenmiş ve aksine ihtimal vermeyecek şekilde bütün benliğine mâl olmuştur. Zira kişinin doğrudan doğruya kendisini çok yüksek hakikatlere verip, onda fâni olması, sık sık zihnen, fikren ve ruhen Allah’a doğru seyahatler tertip etmesine, belli ölçüde de olsa beden ve cismaniyetine baş kaldırmasına bağlıdır. Ehlullahtan, tek bir iman hakikatının inkişafı için senelerce uğraşanlar vardır.

İman Sürekli Yenilenmeli

Arkadaş!

İman bütün eşya arasında hakikî bir uhuvveti, irtibatı, ittisali ve ittihad rabitalarını tesis eder.. (Bediüzzaman)

Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) “İmanınızı ‘Lâ ilâhe illâllah’ ile yenileyiniz.”³ buyurmaktadır. Ne var ki Allah Resûlü’nün bu nasihatı, sadece dil ile kelime-i tevhidi söylemek şeklinde anlaşılmalıdır. Bu mübarek cümle bir taraftan dil ile söylenirken diğer taraftan da vicdanda duyulmalıdır ki iman yenilenmiş olsun. Bu itibarla tekrar edilmesi istenen bu sözden maksat onun vicdanda duyulması, din ve iman adına her an daha bir derinleşme peşinde koşulması; devamlı kendimizi yenileme ve yaratılış gayesine ulaşma uğrunda sürekli mesafe kat etme şeklinde anlaşılmalıdır.

³ el-Hakîm et-Tirmizî, Nevâdiru’l-usûl 2/204. Ayrıca benzer mânâdaki hadisler için bkz: Ahmed İbn Hanbel, el-Müsned 2/359; Abd İbn Humeyd, el-Müsned 1/417.

İmanı yenileme meselesi süreklilik isteyen bir husustur. Bu yenilenme, tabiatın bir yanı, fitratın bir parçası hâline gelmelidir ki devamlı surette iman derinleşsin ve nihayet tahkikî imana ulaşsın. Üstad Hazretlerinin Mektubat'ta vurguladığı üzere, nefis, hevâ, vehim ve şeytan az çok her insana hükmetmekte; onun gafletinden istifade ederek, pek çok hile, şüphe ve vesveseyle iman nurunu karartmaktadır. Onun için, her gün, her saat, hatta her vakit, imanı cilalamaya ihtiyaç vardır. Her fırsatta cilalanmış, sürekli parlak tutulmuş ve tahkik ufkuna ulaştırılmış bir iman gemisiyle, değil dünyevî okyanuslar, Cehennem gayyaları bile rahatlıkla geçilebilecektir.

Tahkikî İmanın Davranışlara Tesiri

İmanda taklitten sıyrılıp tahkikin sağlam zemininde karar kılınırsa, bu hâl, tavır ve davranışlara da akseder. Zira inanmış bir insanın bakışında, konuşmasında hep ciddiyet öne çıkar.

Bugün maalesef çokları kendileriyle yüzleşerek, inandıklarını analitik mülâhazayla ele alıp tahlil ederek; tahlil edip yeni terkip ve sentezlere ulaşarak imanlarını sahiplenmiş değil. Taklitten kurtulamamış böyle fertler, çok güçlü bir dalâlet fırtınası karşısında devrilip gitme tehlikesiyle karşı karşıya kalır. Böyle bir netice bazen inanç sahasında, bazen amelde, bazen hizmet felsefesinde, bazen de benliğin öne çıkması gibi hususlarda kendini gösterir.

Buna mukabil iman yönüyle oturaklaşmış, dalgaları dinmiş bir insanın her tavrından inanç dökülür. O her hâliyle gayet tabî ve fitrîdir. Hatırlatılacak şeyler kendisine hatırlatıldığında onun yüreğinin ağzına geldiği görülür. Daha bir farklıdır onun geceleri. Seccadesi çok iyi tanır onu. Yoksa tahkikî imandan kaynaklanmayan hâl ve hareketler sunîdir; centilmenlik ve incelikler aldatıcıdır. Çünkü bunlar tabiata mal olmamıştır.

İman-ı Tahkikî Dersini Vermek Pek Büyük Bir Fazilettir

Üstat Hazretleri talebesi Hulusi Yahyagil'e yazmış olduğu mektupta iman-ı tahkiki dersi vermenin faziletini şöyle dile getirir: *"Şimdi şu zamanda iman-ı tahkikînin dersini vermek, pek büyük bir fazilettir ve kudsî bir vazifedir. İman-ı tahkikîyi taşıyan bir mü'min, çok mü'minlere bir nokta-i istinad olur ki şuursuz olarak avam-ı mü'minîn o iman-ı tahkikî sahibinin kuvvet-i imanına istinad ederek, kuvve-i maneviyeleri kırılmaz, dalaletlere karşı dayanırlar. İşte şöyle bir derste bulunduğunuz için Cenab-ı Hakk'a şükretmelisiniz.*

İman Bir Işıktır

İman, Şems-i Ezelî'den⁴ vicdan-ı beşere⁵ ihsan edilen bir nur ve bir şuâdır ki, vicdanın içyüzünü tamamıyla ışıklandırır. Ve bu sayede, bütün kâinatla bir ünsiyet, bir emniyet peyda olur ve her şeyle kesb-i muarefe eder.⁶ Ve keza iman, Şems-i Ezelî'den ihsan edilmiş bir nur olduğu gibi, saadet-i ebediyeden de bir parıltıdır. Ve o parıltıyla, vicdanında bulunan bütün emel ve istidatlarının tohumları bir şecere-i tûba gibi neşv ü nemaya başlar, ebed memleketine doğru hareket eder, gider.

İmanda Derinleşmenin Yolu; Okumak

Okumak öğrenmektir; bilgi güç ve kuvvettir. Okumak beşikten mezara kadar terk edilmeyecek bir uğraştır. Okumak, anlama gücünü geliştirir. Bilgi, cehalete ve yanlış düşüncelere galip gelen tek güçtür. Okumak insana kendini fark ettirir ve onu yönlendirir.

⁴ Şems-i ezeli: Sönmeyen güneş, Allah için kullanılmıştır.

⁵ Vicdan-ı beşer: Beşer vicdanı.

⁶ Kesb-i muarefe: Tanışıklık.

Okumak, hayatın gayesini açığa çıkaran bir ışıktır. Bilgi, insana hem iç dünyasını hem de dış dünyayı tanıtan bir rehberdir. Okumayan fert ve toplumlar başkalarının kölesi olmaya mahkûmdur. Her zaman bir adım önde olmak isteyenler okumayı ve bilgilerini geliştirmeyi ihmal edemezler.

“Bir sene bu risaleleri ve bu dersleri anlayarak ve kabul ederek okuyan, bu zamanın mühim, hakikatli bir âlimi olabilir.” (*Bediüzzaman*)

Yüce kitabımız Kur’ân’ın ilk inen ayeti “Oku!” emriyle başladığı gibi onda kalem ve yazıya vurgu yapan bir sûrenin olması da son derece anlamlıdır. Kur’ân’a göre bilgi sahibi olanlarla cahiller hiçbir zaman eşit olamazlar. Yine Allah’tan gerçek manada korkan kişiler de ancak âlimler yani bilginlerdir.

Kur’ân’ın bize öğrettiği en anlamlı dualardan biri de şüphesiz “Rabbim, ilmimi artır.” duasıdır. Allah Teâlâ kullarından özellikle okumalarını ve bilgi sahibi olmalarını beklemektedir.

Sevgili Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) de bu konunun üzerinde ziyadesiyle durmuş ve bilginin Müslüman için her zaman aranması gereken bir değer olduğunu hatırlatmıştır.

Görüldüğü üzere okumak ve öğrenmek dinimizce ısrarla tavsiye edilen güzelliklerdir. Özellikle ilim ve beyanın öne çıktığı, medenilere galebenin ikna yoluyla gerçekleştiği günümüzde, dinine bağlı ve dinî duyguları güçlü bir insanın yapması gereken, öncelikle kendi değerlerini çok iyi öğrenmesi ve onları tabiatına mâl etmesidir. Dinine hizmet etmek isteyen bir fert, gerekli kitapları temin etmeli ve kendisini o

kitapları okuyup anlamaya vakfetmelidir. Bunun için gerekirse özet çıkarmalı, okuduklarını tahlil ve terkibe tâbi tutmalı ve neticede o kitaplardan süzüp çıkardığı mana ve muhtevayı özümsemeye, benliğine mâl etmeye çalışmalıdır. Zira kitap okumayınca, insanın inkişaf etmesi zordur. İnanan herkes, şuurlu bir şekilde ve lüzumunu ruhunda derinlemesine hissederek mutlaka kitap okumak ve kendisine gerekli bilgiyi bir şekilde edinmek mecburiyetindedir.

Kendi değerlerinden habersiz Müslüman nesiller mutlaka kitap okutmak suretiyle, Müslümanlığı anlama ve anlatma kabiliyeti kazanmalıdır. Evet, en az, bir ateist ve materyalistin kendisine ait meseleleri anlattığı kadar, bir mü'min de kendisine ait meseleleri anlatabilmelidir. Onur sahibi her mü'min, başkalarının kendi batıl ilhad ve küfürlerini anlattıkları kadar, her mevzuu akla ve mantığa dayalı, o tertemiz, dupduru ve gönüllere inşirah veren iman esaslarımızı anlatabilmek için okuyup okutmalıdır. Böylece eline aldığı her insanı, duygu ve düşüncesi altında yoğurarak onun kafasına ilim, kalbine iman yerleştirecek, hem onun cennete gitmesini; hem de kendisinin kurtulmasını sağlayacaktır. Adeta kitapları, cennete yükselten merdivenin birer basamağı olarak kabul edip, bol bol okuyacak ve okuduklarını da başkalarına anlatmaya çalışacaktır.

Unutulmamalıdır ki okumak bu kadar önemli iken bir mü'min yine de okuyup düşünmüyor ve okuyup düşünenlere destek olmuyorsa, onun dinî değerlere karşı alâkası da işte o kadar demektir.

Maalesef kitap okumama, bizim en büyük eksikliklerimizden biridir. Bu eksikliğı gidermek için devamlı ve çok okumalı, her gün bir şeyler öğrenmek için çalışmalı, ev ve iş yerlerinde, hiç olmazsa belli bir süre de olsa okumaya ayırmalıyız. Bu mevzuda başkalarına iyi bir örnek olmalı, değişik vesile ve

metotlar geliştirerek onlara okuma yollarını açmalı ve onların, İslâm'ı anlama-anlatma aşk ve şevklerini geliştirmeliyiz.

Kitap okumaktan maksat başkalarına malumatfuruşluk yapmak değildir. Aksine ondan gaye özellikle insanı Rabbine ulaştıracak, onu gaye-i hayal saydığı neticeye bağlayacak, kâinatın gerçek manada fethine vesile olacak, kendisi için kapalı meseleleri açacak; dahası kara delikleri cennetin birer koridoru haline çevirecek ve en zulmetli noktalarda dahi sürçmeden yürüyebilmesini temin edecek kitapları okumaktır. Bu türden iyi bir kitap, metafizik gerilime; metafizik gerilim de o kabil kitapları okumaya sevk eder. Evet, insan kitap okudukça ondaki gerilim daha da artar ve o, gerilim arttıkça fırsatları kitap okuyarak değerlendirir. Bu sayede inançla gerilmiş aydınlık ruhlar, hep donanımlı olur, aydınlanır ve başkalarını da aydınlatırlar.

Kitap okumakla ilgili bir başka husus da şudur. Bazı kitaplar vardır ki onlar temel ve esastır. Onları sürekli okumak lazım. Onları her okuduğunuzda o anki anlayış ve idrakinizle farklı bir şeyler anlarsınız ve okudukça o kitaplarda çok daha derin manalar görürsünüz. Meselâ Risaleler sürekli ve çok okunmalıdır. İhlas Risalesi gibi on beş günde bir okunması çok faydalı olacak bölümler de vardır. Burada önemli olan, çok okumadan ziyade, kayda değer kitapları okumaktır. Risale-i Nur ve onun çizgisindeki eserler sürekli okunması ve üzerinde durulması gereken kitaplardır. Nitekim Nur müellifi Üstad Hazretleri bu eserlerin faziletini şöyle dile getirmiştir:

“Kat’î ve çok tecrübelerle anlaşılmış ki imanı kurtarmak, kuvvetlendirmek ve tahkikî yapmanın en kısa ve en kolay yolu Risale-i Nur’dadır. Evet, on beş sene yerine, on beş haftada Risale-i Nur o yolu kestirir, hakiki imana ulaştırır.”

Sonuç olarak imanda derinleşmenin ve maddi-manevi yükselmenin yolu sürekli ve şuurlu okumak ve dinlemekten

geçmektedir. Allah'ın herkese takdir ettiği bir ömür sermayesi vardır. Önemli olan bu sermayeyi faydalı bir şekilde ve kazançlı kullanabilmektir. Allah Teâlâ zamanı başıboş geçirmek ve hedefsizce tüketmek için vermemiştir. Aksine her anımızı kendimizi geliştirme yolunda kullanmalı ve hiç durmadan okumalı ve öğrenmeliyiz. Zira bilgi her açıdan güçtür; hem manevi hem de maddi olarak ayakta kalmak ve başkalarına rehberlik edebilmek, bilginin gücünü yanına almakla mümkündür.

Hülâsa

- ✓ Allah'a iman iki dünyada mutlu olmanın biricik anahtarıdır.
- ✓ Allah'a iman uğrunda insan canını da malını da feda edebilir.
- ✓ İman sürekli yenilenmeye çalışılmalıdır. Bunun için de özellikle tefekkür ve salih amellere yönelmek gerekir.
- ✓ Günümüzde sağlam bir imana sahip olmak için besleneceğimiz temel kaynak Risale-i Nur'dur.
- ✓ İman seviyesi taklit safhasından tahkike; icmal safhasından da tafsile çıkarılmalıdır.
- ✓ Ahirette insanın en çok ihtiyaç duyacağı varlığın sağlam ve tereddütsüz bir inanç olduğu hiçbir zaman unutulmamalıdır.

DUA

Rabbim! İmanı bize sevdire ve onu kalblerimizde güzelleştir. Küfür, fısık ve isyanı da bize çirkin göster ve bizi hep dosdoğru yolda yürütenlerden eyle. Allah'ım! Bizi taklitlen ve şekil insanı olmaktan kurtar; iç derinliğine sahip, tahkikî imanla mücehhez, hakikî mü'minlerden eyle.

İlgili Kaynaklar

Yazılı Kaynaklar

1. Kendi İklimimiz (Prizma-5), İnancın Amelle Beslenmesi, M. Fethullah Gülen, Nil Yayınları
2. Sohbet-i Canan (Kırık Testi-2), Biz Gönülden İnadık mı?, M. Fethullah Gülen, Nil Yayınları
3. Ümit Burcu (Kırık Testi-4), Kültür Müslümanlığı ve Tahkiki İman, M. Fethullah Gülen, Nil Yayınları
4. Cemre Beklentisi (Kırık Testi-10), Taklit Afeti ve Biz, M. Fethullah Gülen, Nil Yayınları
5. Yaşatma İdeali (Kırık Testi – 11), Şekilcilik Ağındaki Dinî Hayat veya Kültür Müslümanlığı, M. Fethullah Gülen, Nil Yayınları
6. İnancın Gölgesinde-1, Tevhid Delilleri ve Yaratılış Gayeleri, M. Fethullah Gülen, Nil Yayınları
7. Yirmi İkinci Söz, İkinci Makam, Sözler, Said Nursi, Şahdamar Yayınları
8. Yirmi Üçüncü Söz, Birinci Bahis, Sözler, Said Nursi, Şahdamar Yayınları
9. Otuz Üçüncü Söz, Sözler, Said Nursi, Şahdamar Yayınları

Sesli ve Görüntülü Kaynaklar

1. Taklidî ve iman nedir? Lütfeder misiniz?, Sorular ve Çıkış Yolları (150 Soru-Cevap), 04 Mart 1977
2. Bamteli, Tahkîkî İmanın Önündeki Engeller, 07 Aralık 2004
3. Tevhidin Etrafında (1-14), Allah'ın Varlığının Delilleri.
4. Evrim Konferansı, 27 Mart 1976
5. Kocatepe Vaazı, İman Hakikati, 11 Mart 1990
6. Kahve Sohbetleri-1, Allah'ın Varlığı ve Birliğini Tanıma ve Tanıtma,

ÂDÂB-I MUÂŞERET

Sünnet-i seniye edeptir.

(Bediüzzaman)

Özlenen Değerler

Çocukluğumda İstanbul ne kadar sakin, ne kadar huzurluydu. O günleri hatırladıkça büyük, cumbalı, bahçeli, birbirine yakın, kalabalık, dost, komşularla dolu evler gözümün önüne geliyor.

Ben de öyle kalabalık büyük bir evde ailemin ilk çocuğu olarak dünyaya gelmişim. Birbirine bağlı, saygının önde geldiği, neşeli ve mutlu bir ailenin içinde yetiştim. Babam, tam bir Osmanlı terbiyesi almış, İstanbulluydu. Annem, saygı ve hürmet abidesiydi. Tabii beni de bu kurallar içinde yetiştirdiler.

Kararları ailede her zaman en büyükler verirdi. Yemek vaktinde, fazla konuşulmadan yenir, büyükler sofradan kalkmadan asla küçükler yerinden kılmılamazdı bile.

İnsanların birbirine güveni vardı. Ben annemin bir yere ziyarete giderken paspasın altına evin anahtarını koyduğunu hatırlıyorum.

Daha sonra kız kardeşim dünyaya geldiğinde daha küçük ama bahçeli bir eve taşınmıştık. Babam anneme: "Kız olduğu için terbiyesi sana ait." dedi. Annemin bir bakışından ne yapmamız gerektiğini bilirdik. Meselâ büyüklerin yanında annem bize kızsız bile hiç tepki vermezdi. Onun için misafir olmasını veya hep büyüklerin yanında olmayı kardeşimle çok isterdik.

Babam bizi Gülhane Parkı'na ve evimize çok yakın olan deniz kenarına götürürdü. Kesinlikle sokakta bir şey alınmayacağını, bir şey yenmeyeceğini bildiğimizden zaten istemekte aklımıza gelmezdi. Her şeyi babam alır ve evde oturarak yememizi isterdi.

Kardeşim doğduğunda biraz şaşırardım ama onu çok sevdim. Kardeşimle çok güzel oynardık. Ben büyük olduğum için sözümü dinlerdi ve bana hizmet ederdi. Öyle öğretilmişti ve bu da benim çok hoşuma gidiyordu.

Bize, küçük yaştan itibaren:

- Büyüklerin lafına karışmamak,
- Kapıyı bir kere çalınıp, geri çekilerek beklemek, en fazla 2 kere çalmak ve gidilen bir yerde fazla kalmamak
- Habersiz hiçbir yere gitmemek,
- Eve gelen kim olursa olsun güler yüzle karşılamak ve yolcu etmek; uzaktan gelen olursa veya yemek saati ise muhakkak yemek yedirmek veya ne varsa ikram etmek,
- Evde misafir varken bırakıp hiçbir yere gitmemek,
- Büyüklerin karşısında edepli oturup, kalkmak,
- Hatamız olduğunda tüm büyüklerin bize karşılabileceği öğretilirdi.

Ayrıca hem evde hem de ziyarete gittiğimiz yerlerde daima yardıma hazır olup, hep hizmete koşmak durumundaydık. Hele büyükler ayakta iken küçüklerin oturması çok ayıptı.

Bayramlarda, bütün aile toplanır beraber yemek yenirdi, mezarlıklar ziyaret edilirdi ve tüm komşularla bayramlaşılırdı. Sonra bize verilen mendillerle beraber şekerler ve harçlıklarımızı alırdık. Bütün mahalle çocukları bir büyüğümüzle at arabasına bindirilerek bayram yerine giderdik. Çok eğlenirdik. Ne güzel komşularımız vardı. Hepsi bizi sahiplenirler, gerektiğinde ceza da verirlerdi.

Babam bize "Ben size haram yedirmedim. Sakın siz de yemeyin!" derdi.

Bunların anlamını çok ilerde anladım.

Hiçbir zaman tek taraflı düşünmemeyi, hatayı kendimizde aramamız lâzım geldiğini, kendimize yapılmasını istemediğimiz şeyi başkalarına da yapmamamız ve hep kendimizi başkalarının yerine koymamız gerektiğini öğrendim.

Hata yapınca hemen özür dilemeyi, aynı hatayı tekrar yapmamayı ve yorulmanın gençlere yakışmadığını, hiç boş oturmayı öğrendim.

Kalp kırmanın çok kolay, ama kazanmanın incelik olduğunu söylerlerdi. Büyüklerin, haksız bile olsalar tenkit edilemeyeceğini duyarak büyüdük.

Annem ve babam tüm canlılara sevgi göstermemizi devamlı söylerlerdi.

Babam ekmeğe çok değer verirdi. Her yemekten sonra muhakkak masanın altı da temizlenirdi, kırıntılar toplanırdı. Babam askerde süpürge tohumu yediklerinden bahsederdi.

O zamanlar evde fırın, buzdolabı vs. olmadığından annemin yaptığı kurabiyeleri, poğaçaları köşedeki fırına götürmek benim işimdi. Ama bunu zevkle yapardım.

Babamın her gün erkenden sabah ezanı ile kalktığını hatırlıyorum. Hemen çay koyardı. Çayı çok sevdiğinden özellikle kendi demlerdi.

Annem devamlı yanan sobadan alınan kuru mangala koyar, bize ekmeğe kızartırdı. Bize kokusu gelince uyanırdık. Bu kokuya kardeşim bayılırdı. Bir de annemin yıkadığı bembeyaz çarşafların kokusu çok hoşuma giderdi.

Benim hayatta en çok etkilendiğim kişi "cici babam" dediğim eniştemdi. Dinine çok bağlı fakat o kadar da aydın biri olan eniştem, benim en çok sevdiğim kişiydi. Bana Kur'ân-ı Kerim okumasını, namaz kılmasını, duaları o öğretti: "Evlâdım, her baktığın kişiye evliya olabilir diye bak, kimseyi kendinden aşağı görme!" derdi.

Peygamberlerin, evliyaların hayatını hep ondan öğrendim. Benim sırdaşım ve hocamdı. Onunla doğduğumdan beri hep

beraberdim ama hiç kızdığını, yüzünü bir gün bile ekşittiğini görmemişim. O hep mutlu, huzurlu hoşgörülü bir insandı. Herkes onu ziyarete gelir, akıl danışır ve hürmet gösterirdi. Çocuklar da çok severdi. Mahalle camimizin imamı da çoğunlukla ona namaz kıldırırdı. Her sabah beni de namaza kaldırır, öyle camiye giderdi. Onunla olmak bana çok mutluluk verirdi. Her şeyi ona sorabiliyordum. Ben onsuz bir hayat düşünemezdim: “Cici babam yaşlı, ölürse ben ne yaparım” diye hüzünlenirdim. Eniştemi kaybettiğimde çok büyük bir boşluk hissettim.

Ailede ve çevrede en çok benim dindar olduğum söylenirdi.

Babamı da hiç hasta olup yatarken görmedim. Çok çalışkandı ve neşeliydi. Ağzından bir kötü söz işitmedik ve bizi hiç cezalandırmadı. Daima annemle muhataptık. Hastalığını bizden sakladı. Ne yazık ki, onu kaybettikten sonra öğrendik.⁷

Beşerî Münasebetlerde Nezaket ve Zarafet

Görgü kuralları olarak da ifade edebileceğimiz “âdâb-ı muâşeret”, insanın, başkalarıyla münasebetlerinde, iffetli, hayâlî, nazik ve saygılı olması, kötü muamele ve acı hâdiseler karşısında bile elinden geldiğince, kırıcı ve incitici tavırlar içine girmemesi, söz ve davranışlarını hep zarafet, incelik ve içtenlik esaslarına bağlı sürdürmesi demektir.

Ne yazık ki dinle irtibatımız kopunca, âdâb-ı muâşeretle ilgili değerleri, disiplin ve terminolojiyi de kaybettik ve oturup kalkışımızdan konuşma ve hitap tarzımıza kadar insanlarla münasebetlerimizde kendi düşünce ve kültür dünyamıza yabancı hâle geldik.

Geçmiş dönemde bir insan, erkek evladını muhatabına takdim edeceği zaman, “mahdumunuz” demeye özen gösterirdi. Şayet takdim etmek istediği kız çocuğuysa o zaman da

⁷ Bilgi Nur Karabüber

“kerimeniz” diye ifade ederdi. Kişi, kendinden bahsetme mecburiyetinde kaldığında “bendeniz”le söze başlardı, fertler birbirine hitap etmek istedikleri zaman ise, “zat-ı âliniz”, “efendim” gibi saygı ifadeleri kullanırlardı. Böyle bir üslûp sunî ve yapmacık da değildi, aksine sahip olduğumuz terbiyenin bir gereği idi.

Başkaları üzerinde müessir olan unsur da süslü sözler değil, insanî tavırlardır. (M. Fethullah Gülen)

Edeb, insanlara karşı bütün davranış ve muamelelerde terbiyeli ve ahlâklı olmaktır. Selâm vermek, güler yüz göstermek, tırnak kesmek gibi nice İslâmî edebler vardır ki bunlar Hz. Peygamber’in (sallallahu aleyhi ve sellem) birer sünneti olduğu gibi, daha önce geçen peygamberlerin de sünnetidir.

İnsana Saygı

İnsan hürmet edilmesi gereken şerefli bir varlık olduğu için bizim öncelikle onun zatına karşı saygılı olmamız gerekir. Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bir Yahudi cenazesi geçerken toparlanmış ve ayağa kalkmıştır. Kendisine onun bir Yahudi olduğu hatırlatıldığında da “*Ama insandı.*” karşılığını vermiştir. Dolayısıyla saygısızlık görsek dahi nezaketimizden ve üslubumuzdan taviz vermeyecek, herkese insanca davranmaya gayret göstereceğiz. Tabii bunun için öncelikle böyle bir saygı duygusunun içimizde belirmesi gerekir. Daha sonra sesimiz soluğumuz bu duygunun sesi ve soluğu olmalı, bu mesele işlene işlene tabiatımızın bir derinliği hâline getirilmelidir.

Maalesef günümüzde toplumda genel olarak ölçsüz ve nizamsız bir şekilde konuşulmaktadır. Bütün topluma

yayılmış bir “*argo*” lisanı hâkimdir. Medyanın hâli ise içler acısıdır. Bu açıdan işe bir kenarından başlayarak saygı duygusunu yeniden ihya etmeye çalışmalıyız. Saygı kıtlığı yaşadığımız bu dönemde dar alanlı, hususî mahfillerde üç beş insanla da olsa âdâb-ı muaşerete ait bu değerleri yeniden diriltmeye çalışmalıyız.

Sevgili Peygamberimiz (aleyhissalâtü vesselâm), imanın yetmiş küsur şube olduğunu, bunun en başının iman-ı billâh, en küçüğünün ise yollardaki eziyet verici şeyleri bertaraf etmek olduğunu ifade ediyorlar. Birinin ayağına diken batmasın, birisi yola atılan bir nesneyle zarar görmesin diye çeri çöpü kaldırıp bir tarafa atma imana bağlı şubelerden bir şube görülmektedir. Aynı şekilde, mü'min kardeşinle karşılaştığın zaman tebessüm etmek, kuyudan doldurduğun bir kovanın suyunu oraya gelen birinin kovasına boşaltmak gibi hususlar da imanın şubeleri içinde gösterilmiştir. Binaenaleyh bu gibi hususları asla hafife almamak gerekir.

İçteki Edebin Dışa Yansıması

Cüneyd-i Bağdâdî hacca giderken, Bağdat'a uğrayan müridlerinin son derece saygılı ve nazik davrandıklarını görünce Ebû Hafs'a: “*Müridlerini saray mensupları gibi edeplendirmişsin.*” demiş, Ebû Hafs da: “*Hayır, onların içlerindeki edep dışlarına yansımıştır.*” diyerek müridlerinin edebli davranışlarının gönülden olduğunu belirtmek istemiştir.

Edep Medeniyetinden Arta Kalanlar

Ecdadımız kapının kapatılmasını arzu ettiklerinde “*Kapıyı kapat!*” yerine “*Kapıyı ört ya da sırla*” denilirmiş. Kapının kapanmadan yavaşça örtülmesi edepten sayılırmış.

“Lambayı söndür” yerine “Lambayı dinlerdir.” derlermiş. Lamba yakılmaz, uyandırılırmış. Uyuyan birisi kaldırılmak istendiğinde sarsılmaz veya adı ile çağırılmazmış. “Agâh ol” diye seslenilirmiş. Hayatın her alanında nezaket, incelik ve edeple davranılmaya çalışılırmış. İnsanların sözü kesilmez ve fısıltılar, gizli konuşmalar hoş karşılanmazmış.

Hanımlar beylerine “Efendi” veya “siz” diyerek hanımefendiliklerini gösterirlermiş. Evde gezerken yere yumuşak basılır, ses çıkarmamaya çalışılırmış.

Kapıdan çıkarken arkalarını dönmez, geri geri çıkarlarmış. Kapı eşiğindeki ayakkabılar “Git bir daha gelme!” manasında anlaşılmasın diye dışarıya doğru değil, içeriye doğru çevrilirmiş. Böylece gelen misafire “Gitsen de ayağının yönü buraya dönük olsun!” mesajı verilirmiş.

Evet, eskiler “Edeb Ya Hu!” dersi ışığında Allah’ı görüyor gibi yaşamaya çalışırlarmış. Her daim Ezel ve Ebed Sultanı’nın huzurunda nasıl hareket edilmesi gerekiyorsa öyle hareket etmeye gayret ederlermiş. Bundan dolayı “Bizi takip eden, her halimizi perdesiz, engelsiz gören ve şu anda bizim durumumuza muttali olan Allah var!” manasını hatırlatmak için her yere “Edeb Ya Hu!” diye yazarlarmış.

Hocaefendi de bu konuda kendi aile hayatından şu örnekleri verir:

“ Bizim terbiye sistemimizde edep herkesin tabiatının bir yanı olmuştur. Biz, birbirimize hitap ederken “efendim” derdik hatta en küçük kardeşlerimize bile “efendi” diye seslenirdik. Öyle ki annem ve babam, belki çocukken beni ismimle çağırıyorlardı ama belli bir yaştan sonra bana asla sadece adıyla hitap etmemişlerdi.

Bir anne-baba, oğlu paşa da olsa, yine “Ahmet gel, Mehmet kalk!” diyebilir. Fakat annem bana hep “Hacı Efendi” derdi. Kardeşlerim de birbirlerine “Efendi” diye seslenir ve hep saygı ifade eden bir üslûpla konuşurlardı. Bizim dünyamızda, herkes

muhatabını “zat-ı âliniz” sözüyle taltif ederdi; bir teklifte bulunacaksa “Lütfedin” derdi. Bir büyük karşısında, tek kişi söz konusu ise, “bendeniz” ve “halâyıkınız”; birkaç kişiden bahsedilecekse “bendeğân” ve “köleleriniz” denmeden söze girilmezdi.”

Belli Başlı Edepler

Âdâb-ı muâşeret deyimini hiç şüphesiz geniş olarak ele alındığında insan hayatının bütün yönlerini içine alır. Doğum, ad koyma, çocuk yetiştirme, öksüz ve yetim çocuklara usulüne uygun bir şekilde yardım etme, yeme içme (sofra âdâbı), eğitim-öğretim, ilim, iş ahlâkı, çalışıp kazanma, tasarruf ve harcarma âdâbı, düğün, bayram, ev düzeni, aile fertleri arasındaki ilişkiler, beden, elbise ve sokakların temizliği, cömertlik, tevazu, dostluk, ebeveyne ve yaşlılara karşı davranış usulleri, kadınlara saygı gibi hayatın içinde yer alan her konu buna dâhildir.

Bizim için Peygamberimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) sünnetine riayet etmek âdâb-ı muâşeret adına çok önemli bir zenginliktir. Çünkü onun gerek Allah ile ilişkisinde gerekse insanlarla münasebetlerinde her zaman bir derinlik ve incelik söz konusudur. Peygamberimizi davranış ve ilişkilerimizde ne kadar örnek alırsak o ölçüde nezaket ve zarafetten hissemiz olmuş olur.

Âdâb-ı muâşeret kurallarını teferruatlı bir şekilde ele almak hususi bir kitabın konusunu teşkil ettiği için biz burada özet halinde bazı görgü kurallarını işlemeye çalışacağız:

Mukaddesâta Saygı

Mümin olarak saygı göstermemiz gereken öncelikli varlıklar vardır ki bunların başında Allah sonra Resûlullah ve sırasıyla şeâir dediğimiz dine ait hususiyetler gelir. Çünkü Kur’ân “Artık kim Allah’ın şeairini tazim ederse, şüphe yok ki bu,

kalplerin takvasındandır.” (Hac sûresi, 32) demektedir. Bu açıdan mukaddesata gösterilen saygı da onlar hakkında gösterilen kusur da Allah’a karşı yapılmış sayılır.

Kur’ân-ı Kerim kendilerine Allah’ın âyetleri hatırlatıldığında, derslerini hemen alan, secdeye kapanan, Rab’lerini hamd, takdis ve tenzih eden ve asla kibirlenmeyen müminlerden övgüyle bahseder. (Secde sûresi, 15)

Saygı gösterilmesi gereken bir başka önemli zat da Efendimiz’dir (sallallahu aleyhi ve sellem). Kur’ân-ı Kerim’in ifadesiyle O, herhangi bir kişinin babası değil, Allah’ın Resûlü ve peygamberlerin sonuncusudur.⁸ Efendimiz, bir beşer olsa da sıradan bir beşer değildir. Adeta taşlar arasında parlayan bir yakut gibidir. Dolayısıyla ona karşı göstermemiz gereken temel saygı ifadesi mübarek ismi anıldığında salât ü selam getirmektir. Onun adı anıldığında bize düşen vazife Allah’ın salât ve selamının onun üzerine olması dileği ve isteğidir. Peygamberimize karşı gösterilmesi gereken bu saygı ve hürmetin uzantısı olarak sahabe efendilerimize ve bizden önce gelip geçmiş bütün maneviyat büyüklerine karşı da edepli ve hürmetli davranmak gerekir. Şüphesiz yüce İslâm ahlâkı bunu icap ettirir.

Kur’ân-ı Kerim’in 49. Sûresi olan Hucurât sûresi ehli tarafından “Âdâb-ı Muâşeret Sûresi” olarak nitelendirilir. Bu sûrenin hemen başında bahsini ettiğimiz mukaddes değerlere karşı saygı şöyle dile getirilir:

“*Ey iman edenler: Söz ve hareketlerinizde ileri gidip de Allah’ın ve Resulünün önüne geçmeyin! Allaha karşı gelmekten sakının! Allah her şeyi hakkıyla işitir ve bilir.*

Ey iman edenler! Seslerinizi Peygamberin sesinden fazla yükseltmeyin! Birbirinizle yüksek sesle konuştuğunuz gibi onunla da öylece konuşmayın! Yoksa siz farkında olmadan bütün emekleriniz hiçe iniverir.

⁸ Bkz. Ahzâb sûresi, 40

Peygamberin huzurunda seslerini ayarlayanlar var ya, işte Allah, içindeki takvayı ortaya çıkarmak için onların kalplerini sınamış ve onlar bu imtihanı başarmışlardır. Onlara mağfiret ve büyük bir mükâfat vardır.”

Mümin inandığı bütün değerlere karşı saygılı olmalıdır. O, Kur’ân-ı Kerim ve ezan gibi şeâire karşı da edebince davranır. Şehadet ve tevhid manasının gürlediği ezan cümlelerini edeplice dinler. Ondaki rahmet ve bereketten istifade edebilmek için ezanı saygı ve huzur ile dinleyip tekrar eder ve akabinde Allah Resûlü’nün bize tavsiye ettiği duayı okur.

Ezanın akabinde farz namazını kılmak için mescide giden kişinin orada da riayet etmesi gereken birtakım hususlar vardır. Mescitler Allah’ın evi olarak nitelendirilen yerler olduğu için son derece edep ve dikkatli hareket edilmelidir. Mescitlerde riayet edilmesi gereken hususlar kısaca şunlardır:

- ✓ Mescide sağ ayakla girilir ve girerken önce Efendimiz’e salâvat getirilir ardından “Allah’ım! Bize rahmetinin kapılarını aç.” diye dua edilir.
- ✓ Mescitten çıkarken sol ayakla çıkılır ve “Allah’ım! Bize lütuf ve kereminin kapılarını aç.” diye dua edilir.
- ✓ İlk defa girilen bir mescitse iki rekât tahiyetü’l-mescit namazı kılınır.
- ✓ Dünyevi meseleler yüksek sesle konuşulmaz.
- ✓ Mescide temiz ve güzel giysilerle gelinir, soğan, sarımsak gibi başkalarını rahatsız edecek yiyeceklerden uzak durulur.
- ✓ Mescitler temiz tutulur.
- ✓ Mescitte namaz kılan kişilerin önünden geçilmez. Şayet büyük bir mescit ise ve zaruret varsa uzak mesafeden geçilebilir.

Ebeveyne ve Büyüklere Karşı Davranış Usulleri

Başta anne babamız olmak üzere akrabalarımızı ziyaret etme, hâl ve hatırlarını sorma, ihtiyaçlarını gidermeye çalışma bize düşen önemli bir görevdir. Hak Teâlâ “Allah’tan korkun ve akrabalık bağlarını kesmekten sakının!” (Nisâ sûresi, 1) buyurarak bu konuya özellikle dikkat çeker. Peygamberimiz kendisine Cennet’e girebileceği ibadeti soran bir kişiye şöyle cevap vermiştir: “Allah’a ibadet eder ve O’na hiçbir şeyi ortak koşmazsın, namaz kılar, zekât verir ve akrabalarıyla ilişkilerini sürdürürsün.”⁹

**Her meselede olduğu gibi,
edebi de insan tabiatının bir derinliği haline
getirmek gerekir. (M. Fethullah Gülen)**

Büyüklere içinde saygı gösterilmesi gereken insanların başında hiç şüphesiz anne baba gelir. İslam ahlakının gereği olarak evlat, anne babasına karşı gerekli saygıyı göstermek zorundadır. Çocuklar, anne babasının kalbini kıracak davranışlardan uzak dururlar. Her vesileyle onların gönlünü hoş etmeye çalışırlar. Özellikle yaşlandıklarında veya hasta olduklarında onların bakım ve ihtiyaçlarıyla ilgilenirler. Çünkü Allah Teâlâ onlardan bu konuda anlayışlı olmalarını ve anne babaya öf bile denmemesini istemektedir. Ayrıca çocuklar ebeveynin rızalarını tahsil etmek suretiyle hayır dualarını almalıdırlar.

Resûlullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) “Küçüklerine şefkat göstermeyen, büyüklerine değer vermeyenler bizden değildir.”¹⁰ buyurur. Bu prensibin gereğine uyarak yaşlı

⁹ Buhârî, zekât 1

¹⁰ Tirmizî, birr 15; Ebû Davud, edeb 58

insanlara karşı saygılı davranmak, toplu taşıma araçlarında veya herhangi bir yerde gerektiğinde onlara yer vermek, büyüklerin bulunduğu meclislerde her konuda önceliği onlara tanımak, onları rahatsız edecek derecede yüksek sesle konuşmamak ve saygısızca davranmamak edep adına yapılması gereken güzel ve örnek davranışlardır.

Allah ömür verirse bugün genç olanlar yarın yaşlılığı bilfiil yaşayacaklar. Şimdi genç olanlar yaşlıların duygu dünyalarını anlamaya çalışır ve onlara iyi davranırlarsa inşallah onlar da kendilerine saygı gösteren bir nesille karşılaşacaklardır. Bu hakikati Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle ifade ederler: *“Bir genç yaşlılığından dolayı yaşlı bir kimseye hürmet ederse, Allah Teâlâ da yaşlandığında ona hürmet edecek kimseler halk eder.”*¹¹

Beli bükülmüş ihtiyarlar, süt emen bebekler ve otlayan hayvanlar gibi masum varlıklar içimizde olmasaydı belaların üzerimize bir sel gibi akacağına hiçbir zaman unutmamalıyız.

Beden Temizliği Âdâbı

Temizlik, İslâm’da çok mühim bir esas ve önemli bir rükündür. Onun içindir ki Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) *“Temizlik imanın yarısıdır.”*¹² buyurmuşlardır.

Mademki temizliğin imanla bu derece yakın ilişkisi bulunmaktadır öyleyse bizler maddi manevi temizliğe son derece dikkat eden insanlar olmak zorundayız. Şimdi günlük hayatımızda dikkat etmemiz gereken temizlik kurallarına kısaca temas edelim:

a. El ve ayak temizliği

Ellerimiz en çok kullandığımız organlardır. Yeme-içme,

¹¹ Tirmizî, birr 75

¹² Müslim, tahâret 1; Tirmizî, daavât 86; Dârimi, vudû 2; Ahmed İbn Hanbel, el-Müsneid 5/342-344.

tuvalet vb. konularda ellerimizden yardım alır ihtiyacımızı görürüz. Dolayısıyla onları temiz tutmak genel beden temizliği adına da çok mühimdir.

Ayaklarımız da aynı şekilde sürekli bakıma muhtaç organlardır. Terleme vb. sebeplerden değişik cilt hastalıklarına maruz kalabilmektedir. Binaenaleyh ayakların bakımı da sağlık açısından son derece hassasiyet gerektiren bir konudur.

Sevgili Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) özellikle el temizliği ve bakımı konusunda bizleri uyarmıştır. Kendisi yemeklerden önce ve sonra ellerin yıkanmasını istemiş ayrıca bunun yemeğe bereket katacağını ifade etmiştir.¹³ Allah Resûlü ayrıca gece uyku esnasında ellerin nerelerde gezeceği bilinmediğinden kalkıldığında güzel temizlenmelerini tavsiye etmiştir.¹⁴

Bunların dışında tuvalet sonrası el temizliğini ihmal etmemeli, temizlik açısından riskli yerlerde bulunma ve onlara dokunmanın akabinde de elleri güzelce yıkamalıdır.

b. Ağız ve diş temizliği

Ağız ve dişleri temiz tutmak, onlarıN bakımıyla meşgul olmak başta Efendimiz olmak üzere bütün peygamberlerin ortak sünnetlerinden biridir. Dolayısıyla ağız ve dişlerini temiz tutan aynı zamanda peygamberlere ait güzel bir âdeti yaşıyor demektir.

Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ağız ve diş temizliğinde misvak adı verilen bir malzeme kullanmıştır. Uyandıkları zaman misvakla ağız temizliği yaparlar, misvak kullanmanın hem ağız temizliğine yaradığını hem de bunun Allah'ın hoşuna giden bir davranış olduğunu ifade buyururlardı. Misvak kullanmayı arkadaşlarına ve bize ısrarla tavsiye

¹³ Tirmizî, et'ime 39

¹⁴ Buhârî, vudû 26

eden Allah Resûlü bu konuda şöyle demiştir: “*Ümmetime yahut insanlara meşakkat verme endişesini taşımasaydım, her namaz öncesinde misvak kullanmalarını (dişlerini temizlemelerini) emrederdim.*”

Peygamberimizin bu tavsiyelerinden ağız ve diş temizliğine son derece dikkat etmemiz gerektiği açıkça anlaşılmaktadır. İdeal bir müminin ağız temizliği ihmal ettiğinden dolayı kokmaz, dişleri de bakımlı ve pırıl pırıldır.

c. Burun temizliği

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) abdest alırken bizlere burnumuza su çekmeyi ve sonra da kuvvetlice boşaltmayı tavsiye eder. Nitekim biz bugün bu uygulamayı bir sünnet olarak her abdest alışımızda yapmaya çalışıyoruz.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) uyku esnasında şeytanın burun içinde gecelediğini uyandıktan sonra burna üç defa su verip kuvvetlice boşaltmayı da tavsiye eder.

Gerek burun içinde gerekse burun üzerinde bulunan tüylerin de gerekli bakımı ve temizliği ihmal edilmeden yapılmalıdır. Zira mümin her türlü duruşuyla zarif, temiz ve estetik bir insandır.

Ağız ve burunla ilgili diğer bir husus da hapşirmekle ilgilidir. Hapşirmek veya aksırmak burun zarlarının gıcıklanması ile solunum kaslarının birdenbire kasılması üzerine, ağız ve burundan hızlı ve gürültülü soluk boşaltmak demektir. Bu esnada elle veya başka bir şeyle ağız kapatmak gerekir. Nitekim Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) aksırdıkları zaman eliyle veya elbisesinin bir yanı ile yüzünü kapatırlardı.¹⁵

Aksırmanın akabinde “*elhamdülillah*” diyerek Allah’a hamd etmek sünnettir. Aksırıp Allah’a hamd eden bir kişiye

¹⁵ Buhârî, edeb 90

etrafındakiler de “*Yerhamükellah*” yani “*Allah sana rahmet etsin*” derler. Bu sefer aksıran kişi “*Yehdînâ ve yehdîkümüllah*” yani “*Allah bizi ve sizi hidayete erdirdin, hatırımızı hoş tutsun*” diye onlara karşılık verir.

d. Tırnak temizliği

Tırnakları temizlemek de Efendimiz’in bizlere tavsiye ettiği önemli sünnetlerden biridir. Buna bağlı olarak tırnaklar belli aralıklarla kesilmeli ve temizlenmelidir. Kırk günü aşacak şekilde tırnakları uzatmak harama yakın mekruh kabul edilmiştir.

Tırnaklar herhangi bir gün ve zamanda kesilebilir ancak insanların tepkisini çekmeyecek şekilde ve uygun ortamlarda kesilmelidir. Kesilen tırnaklar ulu orta bırakılmamalı, mümkünse gömülmelidir. Gömme imkânı yoksa münasip bir şekilde ortadan kaldırılmalıdır.

e. Koltuk altı ve etek temizliği

Koltuk altı ve etek temizliği bütün peygamberlerin ortak sünnetidir. İslâm âlimleri bu temizliğin en geç kırk gün içerisinde yapılmasını tavsiye ederler. Kırk günü aşacak şekilde koltuk altı ve etek temizliğini ihmal etmek harama yakın mekruh olarak nitelendirilmiştir. Bu konuda dikkat edilmesi gereken diğer bir nokta gerek tırnak temizliğinin ve gerekse koltuk altı ve etek temizliğinin cünüpken yapılmamasıdır.

f. Saç ve yüz temizliği

Resûlullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) saç bakımını tavsiye eder¹⁶, saç başı dağınık olan bir kimse gördüğünde de memnuniyetsizliğini ortaya koyardı. Kendisi de sakalını taradıktan sonra aynaya bakar ve “*Ya Rabbi! Yaratılışımı güzel eylediğin gibi ahlâkımı da güzelleştir.*” duasını söylerdi.

¹⁶ Ebû Davud, tereccül 3

Banyo ve Tuvalet Âdâbı

Öncelikle banyo yapılacak yer, kimsenin görmeyeceği şekilde kapatılmalıdır. Banyoya sol ayakla girilir. Mümkünse misvak ya da fırça ile ağız ve diş temizliği yapılır. İlk olarak sağ ve sol omuzlara su dökünerek yıkanmaya başlamak müstehaptır. İsrâf etmeden makul bir şekilde suyu kullanmak gerekir. Banyoda iken küçük abdest bozulmaz. Zira Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bu davranışın insanda vesveseye sebep olacağını bildirmiştir.¹⁷ Allah Resûlü ortalıkta soyunup yıkanan bir kimseyi görünce şu ikazı yapma gereği duymuştur: “Şüphesiz Aziz ve Celil Allah hayâ sahibidir. Günahları, kusurları örtüp gizleyendir. O bakımdan hayâlî olmayı ve örtünmeyi sever. Biriniz guslettiği zaman örtünsün.”¹⁸

**Ahlâk ve vicdan, terbiye ve nezaket,
her ülkede geçerli bir akçe ve para dalgalanmalarından
müteessir olmayan bir pırlanta gibidir.**

(M. Fethullah Gülen)

Banyo esnasında ön ve arkamız kibleye dönük olmamalıdır. Ayrıca banyoda gereğinden fazla durulmamalıdır. Şeytanların ve cinlerin banyo ve hamamlarda bolca bulunduğu rivayetlerine istinaden akşama yakın ve akşam-yatsı arası vakitlerde zaruret yoksa banyo yapmamalıdır. Özellikle Cuma günleri banyo yapıp gusül abdesti almak sünnettir. Gusletmeden önce mümkünse namaz abdesti gibi abdest almak güzel karşılanmıştır. Banyodan çıkmadan önce ayaklara ve bacaklara soğuk su dökmek de tavsiye edilen bir başka husustur. Yine

¹⁷ Ebû Davud, taharet 15

¹⁸ Nesâî, gusül 7

çıkmadan önce banyo güzelce temizlenir, sabun, saç ve pis su atıkları giderilir. Kirli çamaşırlar ortadan kaldırılır ve banyo havlusuyla güzelce kurulandıktan sonra banyo tamamlanmış olur.

Tuvalet âdâbıyla ilgili olarak da şu hususlara dikkat etmek gerekir:

- ✓ Tuvalete girmeden önce paçalar sıvanır ve şayet ayakkabı ile girilmeyecekse çoraplar çıkarılır.
- ✓ Tuvalete girmeden önce *"Allahumme innî eûzu bike mine'l-hubsi ve'l-habâis"* yani *"Allah'ım! Pislikten ve pis şeylerden Sana sığınırım."* denir.
- ✓ Tuvalete sol ayakla girilir ve sağ ayakla çıkılır.
- ✓ Ön veya arkanın kible tarafına gelmemesine dikkat edilir.
- ✓ Herhangi bir zaruret yoksa küçük abdest oturarak yapılır.
- ✓ İdrarın elbiselere sıçramaması için gerekli tedbir alınır. Bu konudaki ihmal kabir azabına sebeptir.
- ✓ Tuvalette konuşulmaz (zaruret hali hariç), bir şey yenmez, gereğinden fazla kalınmaz ve ulvi şeyler düşünülmez.
- ✓ Tuvalette temizlik yapılırken sol el kullanılır. (Maşrapa, musluk, kapı sağ elle, fırça ise sol elle tutulur.)
- ✓ Küçük abdest bozulduktan sonra idrarın kesildiğine kanaat getirene kadar beklenir. Zira abdestin akabinde çıkan bir idrar damlası dahi çamaşıra bulaşırsa abdesti bozar. Bu konuda hassas olmak gerekir.
- ✓ Çıkmadan önce tuvalet güzelce temizlenmeli, eller güzelce dezenfekte edilmelidir.
- ✓ Tuvaletten çıkarken *"Gufrâneke! Elhamdü lillâhillezî ezhebe anni'l-ezâ ve âfânî"* yani *"Ey Rabbim! Senden mağfiret ve bağışlanma bekliyorum. Benden abdest bozma imkânı vererek sıkıntıyı gideren ve bana sağlık ve afiyet veren Allah'a hamd olsun."*

Yemek Âdâbı

Yemek yerken dikkat etmemiz gereken belli başlı âdâb şunlardır:

- ✓ Yemekten önce ve sonra eller mutlaka yıkanmalıdır.
- ✓ Sofraya oturulduğunda besmele çekilmelidir. Yemek esnasında besmele çekilmediği hatırlanacak olursa “*Bismillâhi evvelehû ve âhirahû*” yani “*Hem başında hem sonunda bismillâh*” denir.

Yiyiniz, içiniz fakat israf etmeyiniz.

Zira Allah israf edenleri sevmez. (A'râf sûresi, 31)

- ✓ Yemekte sağ el kullanılmalıdır.
- ✓ Zaruret yoksa bir yere dayanarak, yaslanarak ve ayakta yemek yenmemelidir.
- ✓ Şayet aynı kaptan yeniyorsa herkes önünden yemelidir.
- ✓ Sofraya düşen lokmaları ve ekmek kırıntıları uygun bir şekilde alınıp yenmelidir.
- ✓ Yemek esnasında acele edilmemeli, lokmalara güzelce çiğnenerek yutulmalıdır.
- ✓ Yemeğe sofradaki yaşça veya mevkice en kıdemli kim ise onun başlamasıyla başlanır.
- ✓ Yemeği soğutmak gayesiyle üflenmemeli tabii olarak yemeğin soğuması beklenmelidir.
- ✓ Sofrada başkalarını rahatsız edecek davranışlardan uzak durulmalıdır. Ağızda lokma varken konuşulmamalı ve kahkaha atmamalıdır.
- ✓ Sofradan tam doymadan kalkmalı aşırıya kaçacak şekilde yenmemelidir.
- ✓ Su iki-üç yudumda ve kabın içine solumadan içilmelidir.

- ✓ Yemek esnasında veya sonrasında geçirmekten kaçınmalıdır. Zira Peygamberimiz yanında geçiren bir kişiyi ikaz etmiş ve dünyada tıka basa yemek yiyenlerin ahrette aç kalacaklarını haber vermiştir.¹⁹
- ✓ Yemek yenen tabaklar güzelce sünnetlenmeli, artık bırakılmamalıdır. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) bu hususta “Siz bereketin yemeğin hangi kısmında olduğunu bilemezseniz.”²⁰ demiş ve yemeğin tüketilmesini tavsiye etmiştir.
- ✓ Yemekte emeği geçenlere teşekkür ve takdir iletilmeli, sofranın kurulması ve kaldırılmasında yardımcı olunmalıdır.

Birlikte Yaşama ve Konuşma Âdâbı

İnsan sosyal bir varlıktır. Onun temel ihtiyaçlarını karşılaması için başkalarına ihtiyacı olduğu gibi sohbet ve arkadaşlık için de başkalarına ihtiyacı vardır. Aile içinde herkesin uyması gereken birtakım kurallar olduğu gibi üniversitede, yurttaki, eğitim hayatımız boyunca beraber kaldığımız arkadaşlarla da dikkat etmemiz gereken birtakım sınırlar ve çizgiler vardır. İnsanı farklı kılan nezaketi ve saygısıdır. Onun hürriyeti ve serbestliği başkalarının hukukuna tecavüz etmemesi kaydıyla sınırlıdır. Dolayısıyla sosyal hayatta uyulması gereken kurallara riayet etmek gerekir.

Söyle o kullarıma:

“Hep en güzel sözleri söylesinler...” (*İsrâ Sûresi, 53*)

Düşünmek ve konuşmak da insana mahsus özelliklerdir. Eskiler “Üslub-u beyan aynıyla insan” demişler ve konuşma konusunun ve tarzının insan şahsiyeti hakkında önemli bir

¹⁹ Tirmizî, kıyamet 37

²⁰ Müslim, et'ime

ölçü olduğu üzerinde durmuşlardır. Tatlı dil ve güzel üslup gönül kapılarının açılması için önemlidir. Bazen öylesine söylenmiş bir söz kavga sebebi olurken, tatlı bir söz de kavgaları ve kırgınlıkları telafi edebilir. Müslüman her zaman ve her mekânda ne konuştuğunu bilen, diyaloglarında da karşı tarafı incitmeyen kişidir. Burada birlikte yaşama ve konuşma âdâbı adına hatırlanması gereken hususları kısaca hatırlayalım:

- ✓ Bir meclise girildiğinde önce selam verilmeli sonra da muhatapların hal ve hatırları sorulmalıdır.
- ✓ Muhataplara hitap edilirken yerine göre “*bey, hanımefendi, beyefendi, abi, abla vb.*” edep ifadeleri de kullanılmalı.
- ✓ Özellikle büyüklere “*siz*” diye hitap edilmeli.
- ✓ Muhatabın anlayacağı şekilde açık ve anlaşılır bir dil kullanılmalı. Gerektiğinde önemli hususlar tekrar edilmelidir.
- ✓ Saygı ve sevgi içerikli yumuşak ifadeler kullanılmalı, ses tonumuz ve sözlerimizle kimsenin kalbini kırmamalıyız.
- ✓ Başkalarına üstün görünme ve bilgiçlik taslamak niyetiyle yapmacık konuşmamalı, insanların anlamakta zorlanacakları kelimelerle onlara hitap etmemelidir.
- ✓ Konuşurken ne yüksek sesle bağıırıp çağırmalı ne de çok kısık sesle konuşmalıdır.
- ✓ Kendisine hitap edilen veya çağırılan kişi cevaben “*Buyurun! Efendim!*” gibi nezaket cümleleriyle karşılık vermelidir.
- ✓ Mâlâyanî konulara girilmemeli ve gerekmedikçe konuşmamalıdır. Zira akıllı kişi sözün yeri gelmedikçe konuşmaz.
- ✓ Konuşurken muhatap ne gereğinden fazla övülmeli ne de incitecek şekilde yerilmelidir. Üslup son derece dengeli olmalıdır.

- ✓ Yanımızda bulunan üçüncü kişi veya kişileri dışlayıp onları vesveseye itecek şekilde aramızda fısıldaşmamalıyız.
- ✓ Gıybet etmemeli, dedikodu yapmamalı, kaş-göz hareketleriyle insanlarla alay edilmemelidir. Ayrıca konuşurken argo kelimeler kullanmamalı galiz ifadelerden sakınmalıdır.
- ✓ Konuşurken doğruluktan taviz verilmemeli, yalana asla tenezzül edilmemelidir.
- ✓ Soru sorulduğunda cevabı biliniyorsa uygun bir üslupla karşılık verilmeli, cevabı bilinmeyen sorular hakkında gereksiz ve bilgisizce yorumlar yapılmamalıdır.
- ✓ Kendi sözümüzün ağır olmasını istiyorsak başkalarını da dinlemeyi bilmeliyiz.
- ✓ Konuşurken insanlarla göz teması kurmalı, samimi olduğumuzu onlara hissettirmeliyiz.
- ✓ Münakaşa ve tartışmadan kaçınmalıdır.
- ✓ Gelecekle ilgili konuşurken “inşallah” yani “Allah izin verirse” kaydını kullanmak.
- ✓ Başkalarını rahatsız edecek derecede yüksek sesli yayınlar dinlememeli ve yüksek sesle konuşmamalı, bağırmmamalı, çağırmmamalı.
- ✓ Beraberce kalınan mekânlarda bize takdir edilen yemek hazırlama ve bulaşıkları yıkama gibi vazifeleri aksatmamalı.
- ✓ Gece uygun vakitte yatmalı ve diğer arkadaşların uyumasına engel olmamalı.
- ✓ Cep telefonu ve diğer elektronik aletleri başkalarını rahatsız etmeyecek şekilde kullanılmalı.
- ✓ Ev ve yurtlarda keyfe göre davranmamalı, kıdemli kişilere saygı ve itaatte kusur etmemeli.
- ✓ İzinsiz ve habersiz ev ve yurtlardan ayrılmamalı, vaktinde gelmeli.

Toplantı ve İstişare Âdâbı

Toplu yaşanılan yerlerde zaman zaman istişareyi ve müzakere edilmeyi gerektiren hadiseler veya sorunlar vukubulmaktadır. Bu gibi durumlarda şüphesiz dikkat edilmesi gereken bir takım kurallar vardır. Bunları kısaca şöyle özetleyebiliriz:

- ✓ Toplantı yeri ve zamanı önceden net bir şekilde belli olmalı ve belirlenen saatte herkes orada hazır bulunmalıdır.
- ✓ Toplantı ve istişare meclisinin bu iş için uygun bir yer olmasına riayet etmelidir.
- ✓ Şayet toplantının başlama saatinde bir aksaklık olursa zamanı kitap okuma, evrad ü ezkâr veya faydalı sohbetler dinleyerek geçirmeli.
- ✓ Toplantıya maddi ve manevi açıdan hazırlıklı gelmeli.
- ✓ İlgili konularda kendi fikrimizi uygun bir üslupla dile getirmeli, kabul edilmemesi durumunda kırılmamalı ve başkalarını kırmamalı.
- ✓ İlk söz hakkı meclisin büyüğüne aittir.
- ✓ Toplantı esnasında güler yüzlü olmalı ve gerekmedikçe konuşmamalı.
- ✓ Gerek toplantıyı organize eden şahsa ve gerekse kendimizden yaşça ve ilimce büyük olanlara saygıda kusur etmemeli.
- ✓ Toplantı bütünlüğünü bozacak şekilde başka şeylerle meşgul olmamalı, gerekmedikçe dışarı çıkmamalı ve çok zaruri olması durumunda izin alarak dışarı çıkmalı.
- ✓ Başkalarına da söz hakkı verilmeli ve fikirlerine saygı duyulmalıdır.
- ✓ Toplantı esnasında genel havayı bozacak şekilde ikili fiskoslara girilmemeli, konuşan kişiye kulak kesilmelidir.
- ✓ Cep telefonu vb. elektronik aletleri toplantı mekânında

bulundurmamalı ya kapatmalı veya sesini kısmalı. Çağrılara daha uygun bir vakitte cevap vermeli.

- ✓ Toplantılarda ikram açısından tekellüfe girilmemeli, meşru ve maruf bir ölçüde ikramda bulunulmalı.
- ✓ Toplantıya saç, sakal ve kıyafet açısından rahatsızlık verecek bir hâlde gelmemeli.
- ✓ Toplantı esnasında görüş beyan ederken veya eleştiride bulunurken fertleri hedef almamalı, anlatacağımız hususları ya üçüncü şahıs üzerinden ya da vasıflar üzerinden anlatmalı.
- ✓ Toplantı esnasında görüşümüzü açık ve net olarak belirtmeli, neticede fikrimizin aksi bir karar çıkması durumunda saygı duyulmalı ve mesele bir daha açılmamalıdır.

Sohbet Âdâbı

Gerek birlikte kalınan yerlerde gerekse başka uygun mekânlarda zaman zaman yüksek ahlâkî değerlerin ve dinî konuların işlendiği sohbetler yapılmaktadır. Bu gibi durumlarda da riayet edilmesi gereken birtakım esaslar vardır. Bunları kısaca şöyle özetleyebiliriz:

- ✓ Sohbet başlamadan önce mekân ayarlanmalı, meclis gözden geçirilmeli, konuşmacı için bir sehpa ve su hazır hâle getirilmelidir.
- ✓ Sohbet başlamadan önce fikren ve ruhen sohbetin havasına girilmelidir.
- ✓ Sohbetten önce cep telefonu ya dışarıda bırakmalı ya kapatılmalı ya da hiç olmazsa sesini kısmalı.
- ✓ Sohbet başladıktan sonra ortamın havasını bozacak hâl ve hareketlerden uzak durulmalıdır. Esneme, hapşırma gibi sıra dışı durumlar ve zorunlu konuşmalar belli bir edep ve nezaket çerçevesinde gerçekleştirilmelidir.
- ✓ Oturma şeklimiz ne sohbet edeni ne de sohbeti dinleyenleri rahatsız etmemelidir.

- ✓ İhtiyaç olursa konuşmacıya sorularımızı sohbet bitiminde yöneltmeli.
- ✓ Sohbet bittiğinde önce konuşmacının kalkmasını beklemeli, ondan önce kalkmamalı.

**Allah'a ve ahiret gününe iman eden kimse
misafirine ikram etsin.²¹**

Misafir Ağırılama ve Misafirlik Âdâbı

Birbirimizi daha iyi tanımanın ve kaynaşmanın önemli vesilelerinden biri de karşılıklı ziyaretlerdir. Bu sebeple Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak niyetiyle bir hastayı veya bir Müslümanı ziyaret eden kişinin Cennet'teki yerinin hazırlandığı müjdesini vermiştir.²² Sosyal hayatın önemli bir gerçeği olan misafirlikte hem ev sahibinin hem de misafirin uyması gereken birtakım esaslar vardır.

Misafirin Dikkat Etmesi Gereken Esaslar

- ✓ Ziyaret edilecek evin kapısı veya zili en fazla üç defa çalınır. Zira Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) "*Biriniz üç defa izin ister de izin çıkmazsa geri dönsün.*"²³ buyurur. Buradan hareketle aradığımız telefon numarasını da üçten fazla çaldırmamak gerekir.
- ✓ Kapıda beklerken evin içini görecektir şekilde değil de biraz beride durulur.
- ✓ İçeriden "*Kim o?*" sesi geldiğinde "*Ben*" diye değil de isim telaffuz edilerek cevap verilmelidir.

²¹ Buhârî, edeb 85

²² Tirmizî, birr 64

²³ Buhârî, buyû 9

- ✓ Eve hem girerken hem çıkarken selam verilir.
- ✓ Şayet bir davet üzere gidiliyorsa vaktinde gidilir.
- ✓ Temiz ve düzgün bir şekilde giyinmiş olarak misafirliğe gidilmelidir.
- ✓ Misafir ev sahibinin gösterdiği yere oturur. Bir ihtiyacı olduğunda ev sahibinden izin alır.
- ✓ Misafir, ev sahibine meşakkat verecek isteklerde bulunmamalıdır.
- ✓ Misafir, ev sahibinden izinsiz olarak evden ayrılmaz, başka bir odaya geçmez.
- ✓ Ev sahibinin meşguliyeti varsa misafirlik kısa tutulmalıdır.
- ✓ Kalkılırken ev sahibine teşekkür ve dua etmelidir. Misafirin duası kabul edilmeye daha yakın olduğundan bu fırsatı ev sahibi için kullanmalıdır.
- ✓ Misafirlikte mahremiyet sınırları ihlal edilmemeli, zaruret olmadıkça kadın-erkek beraber oturulmamalıdır.
- ✓ Kocası evde bulunmayan bir hanıma bir şey sormak veya bir ihtiyacını gidermek için uğrandığında içeriye girmemeli, ihtiyaçlar kapı dışından görülmelidir.
- ✓ Ev Sahibinin Dikkat Etmesi Gereken Esaslar
- ✓ Ev sahibi misafiri güler yüzle ve üstü başı derli toplu bir şekilde karşılamalıdır.
- ✓ Misafirin üzerinde bulunan ceket, palto vs. alınıp uygun bir yere asılmalıdır.
- ✓ Önceden hazır bulundurulmuş terlikler misafire takdim edilmelidir.
- ✓ Misafirin evde kullanacağı mekânları her bakımdan kullanıma hazır ve temiz hâle getirmelidir. Şayet yatılı misafir ise gece kıyafeti ve havlu tedarik edilmelidir.
- ✓ Ev halkı gelen misafiri güzelce karşılamalı, misafirlikten duydukları memnuniyeti kendisine hissettirmelidirler.

- ✓ Misafirle yeterince ilgilenmeli ve yalnız bırakılmamalıdır.
- ✓ Misafirin yanında başkası azarlanmamalı ve canını sıkacak şekilde hareket edilmemelidir.
- ✓ Uzaktan gelen misafirlere çok gecikmeden sofraya hazırlanmalı ve kendisine eşlik etmelidir. Yemek esnasında misafirin rahat etmesi sağlanmalıdır.
- ✓ Misafirin yanında fısıldaşma şeklinde konuşmalar yapılmamalı.
- ✓ Misafir uğurlanırken de güler yüzle ve memnuniyetle uğurlanmalıdır.
- ✓ Misafirin üzerine kapı kapanmamalı gidinceye kadar beklenmelidir.

Misafire İkrâm Bereket Getirir

Bediüzzaman'ın talebelerinden Emin, Tahsin ve Hilmi ağabeyler başlarından geçen bir hatırayı şöyle anlatırlar:

Birkaç günden beri Üstadımızın ziyaretine gitmediğimizden, kardeşim Emin ile beraber Üstadımızın ziyaretine gittik. İkinci vakti beraber namaz kıldıktan sonra bize emretti ki: "Size yemek yedireceğim, burada tayınınız²⁴ var." Mükerreren, "Yemezseniz bana dokuz zarar olur" dedi. "Çünkü yiyeceğinize karşı Cenab-ı Hak gönderecek."

Yemek yemekten affımızı rica etmiş isek de emretti: "Rızınızı yiyin, bana gelir." Emrini kırmamak için lütuf buyurduğu tereyağı ve kabak tatlısını ekmele yemeye başladık. Daha sofrada iken, ümit edilmeyen bir vakitte ve bir tarzda ve aynı miktarda; bir adam geldi, elinde yediğimiz kadar taze ekme, aynı yediğimiz miktarda (fındık kadar) tereyağı ve diğer elinde bize verilenin tam bir misli kabak tatlısı olarak kapıyı açtı. Artık taaccüb edilecek, hiçbir cihette tesadüfe mahal kalmayarak, Risalet-ün Nur şakirdlerinin rızındaki bereket-i Rabbaniyeyi gözümüzle gördük.

²⁴ Tayın: Asker azığı ve özellikle asker ekmeği.

**Sen, kendini anlatmayı bırak;
seni davranışların anlatsın!.. (M. Fethullah Gülen)**

Hülâsa

- ✓ Edep, insanlara karşı bütün davranış ve muamelelerde terbiyeli ve ahlâklı olmaktır.
- ✓ İnsan hürmet edilmesi gereken şerefli bir varlıktır ve saygıya layıktır.
- ✓ Mümin inandığı bütün değerlere karşı saygılı olmalıdır.
- ✓ Âdâb-ı muâşerete ait değerler canlandırılmalı ve yaşatılmalıdır.
- ✓ Sünnet-i seniyye bütünüyle edeptir. Sünnete uyan edepten de hissesini ziyadesiyle alır.

DUA

Ey Rab! Elimizden tut, dostlarının yüzüne baktığın gibi bize de rahmetinle teveccühte bulun... İç dünyamızı varlığının ziyasıyla nurlandır ve bizi Sensizliğin zulmetlerinden, zindanlarından halâs eyle; eşiğine baş koymuş kapının şu sadık kullarını yalnız bırakma. Senden kalblerimize ışık, iradelerimize güç, düşüncelerimize istikamet, niyetlerimize de hulûs istiyoruz.

İlgili Kaynaklar

Yazılı Kaynaklar

1. Âdâb-ı Muâşeret, Abdülkadir Halit, Işık Yayınları
2. Görgü ve Nezaket Kuralları, Eyüp Özdemir, Muştı Yayınları
3. Peygamberimizin Şemâili Ahlâk ve Âdâbı, Hz. Peygamber'de Âdâb-ı Muâşeret, Hüseyin Algül, Işık Yayınları
4. Yenilenme Cehdi, Beşeri Munasebetlerde Nezaket ve Zarafet, M. Fethullah Gülen, Nil Yayınları
5. Beyan, Edepten Edebiyata İnce Bir Çizgi, M. Fethullah Gülen, Nil Yayınları
6. İkinci Yağmurları, Edep ve Nezaket Medeniyeti, M. Fethullah Gülen, Nil Yayınları
7. Prizma-1, Hasmane Tavırlara Karşı Üslubumuz, M. Fethullah Gülen, Nil Yayınları
8. Asrın Getirdiği Tereddütler-4, Edep Nedir? Edepli Olmak Ne Demektir? Kimlere ve Nasıl Edepli Davranılır?, M. Fethullah Gülen, Nil Yayınları

Sesli ve Görüntülü Kaynaklar

1. Ahlâkî Mülâhazalar Serisi (1-14)
2. Anadolu Vaazları-Edremit, Ahlâk-ı Âliye-i İslâmiye, 28 Haziran 1974
3. <http://www.herkul.org/bamteli/sohbet-adabi-ve-nasihate-kapali-ruhlar>
4. <http://www.herkul.org/bamteli/yolculuk-adabi>
5. <http://www.herkul.org/bamteli/tenkid-adabi-ve-hakka-hurmet>

İBADET

Ben cinleri ve insanları sırf Beni tanıyıp yalnız Bana ibadet etsinler diye yarattım. (Zâriyât Sûresi, 56)

Kulum Nasıl Geldin?

Merhum Ali Ulvi Kurucu anlatıyor:

“Almanya’nın Köln şehrinde, bir Türk doktorla tanışmıştık. Bu zat samimiyetimiz ilerleyince, bizzat kendi başından geçen bir kıssayı anlattı. Dedi ki:

Eşim Almandır. Kendisiyle evlenirken, benim dinimi kabul etmesini şart koşmuştum. Birbirimizi seviyorduk. Şartımı kabul etti, evlendik.

Aylar geçti. Bir gün kendisine vaadini hatırlattım ve aramızda şöyle bir konuşma geçti:

- Hanım hani bana verilmiş bir sözün vardı!*
- Hangi söz?*
- Hani benim dinime girecektin ya!*

– Olur, gireyim ama doktor, ben senin dininin ne olduğunu anlayamadım ki... Ben haftada bir kiliseye gidiyorum; Allah’ın huzurunda boyun büküyorum. Sen ne kiliseye gidiyorsun, ne havraya ne de camiye. Senin dinin nedir? Ben senin dinini anlayamadım.

Eşimin, Alman kızının bu sözü beni ruhumdan yaraladı; kalbimden vurulmuşa döndüm... Kendimi, geçen hayatımı, günlük, aylık, yıllık, yaşayışımı, ömrümü gözden geçirdim.

“Yahu ben ne olmuşum. Ne dinim, ne imanım ne de mabedim kalmış!”

Alman kızı beni böyle sarstı. Serseriliğimi anladım. O zaman babam hayattaydı. Hemen bir mektup yazdım: “Aman babacığım! Bana acele dinî kitaplar gönder.” dedim.

Babam da camiin imamına, müezzinine, vaizlere sormuş; birkaç tane kitap alıp gönderdi. Böylece namaz nedir, oruç nedir, hac nedir, zekât nedir, haram-helal nedir, Müslüman nasıl yaşar, öğrendim. Namaza başladım. Peşinden Ramazan ayı geldi. Oruca başladım. Namaza başlayınca içkiyi, kumarı bırakmıştım. Bu fenalıklardan, kendi kendimi rezil rüsva etmekten kurtuldum.

Dolayısıyla öyle rastgele herkesin davetine gitmez oldum. Eve bağlandım. Geceleri terâvîh kılan dostlar buldum. Muhitimiz, dostlarımız, münasebetlerimiz, kısacası hayatımız değişti, hayata benzedi.

Bir zaman sonra hanım kendiliğinden dedi ki:

“Ayhan, artık ‘Gel, benim dinime gir.’ diyebilirsin. Ben Allah’ın huzuruna haftada bir çıkarken sen günde beş defa çıkıyorsun, açlığa katlanıyorsun, huyun değişti, güzelleşti, hayatımız nurlandı... Ben de senin dinine gireceğim.”

O Ramazan günlerinden birinde, beraber namaz kıldık. Namaz sûrelerini de çabucak öğrendi. Evimize bağlandık, içkiden, kumardan, israftan kurtulduk, evimiz bereket doldu.

Yaşlı bir kayınvalidem vardı. Dedi ki:

“Çocuklar nur oldunuz siz yahu! Ee benim günahım ne? Bana da öğretin.”

Ona da kelime-i şهادeti yazdırdık, hem aslını hem tercümesini ezberledi. O günlerde hasta oldu. Son günleriymiş. Bize, “Çocuklar, ben yolcuuyum fakat perişan bir hâlde Allah’ın huzuruna gidiyorum. Bana ‘Kulum, nasıl geldin?’ derse; ‘Kitabınla geldim.’ diyeyim. Kur’ân-ı Kerim’i göğsüme koyun.” dedi.

Kur’ân-ı Kerim göğsünderken, kelime-i şهادet getirerek gitti. Allah rahmet eylesin.

İbadetin Manası

İbadetin manası, kulun Cenâb-ı Hakk'ın huzurunda kendi kusurunu, aczini ve fakrını görüp O'nun kusursuz rubûbiyetinin, kudretinin ve rahmetinin önünde hayret ve muhabbetle secde etmesidir.

İbadet arzusu, insanda Cenâb-ı Hakk'ı bilmeye bağlı bir keyfiyettir. Nerede bir nimet, bir güzellik, bir nizam ve intizam tablosu varsa, orada, o nimet, güzellik, ihsan tablolarına karşı takdir, hayranlık ve kulluk tablosu da olmalıdır. Yani Allah'ın kendisini bildirmesine karşı, hemen kullukla mukabele edilmelidir.

Evet, bu kâinatın Yaratıcısı sayısız nimetiyle kendini canlılara bildirip sevdirmesine karşılık elbette onlardan nimetlerine teşekkür etmelerini, kendini sevdirmesine bedel O'nu sevmelerini, kıymetli sanatına karşı medh ü senada bulunmalarını ve emirlerine itaat ve kullukla cevap vermelerini ister. İşte bu sırra göre şükür ve kulluk, bütün hayat mertebelerinin ve dolayısıyla kâinatın en mühim gayesi olduğundan, Kur'an-ı Kerim kuvvetli bir şekilde, şiddetle ve tatlı bir üslûpla insanı şükür ve ibadete sevk ediyor. İbadetin Cenâb-ı Hakk'a mahsus, şükrün O'na lââyık ve hamdın O'na has olduğunu tekrar tekrar bildiriyor.

**Bilmez misin ki göklerde ve yerde bulunan kimseler
hatta Güneş, Ay, yıldızlar, dağlar, ağaçlar bütün canlılar
ve insanların da birçoğu, Allah'ın yüceliğine secde
ediyorlar... (Hac Sûresi, 18)**

Ubudiyet, Cenâb-ı Hakk'ın emrine ve rızasına bakar. Kulluğun sebebi Allah'ın emri olması, neticesi ise O'nun rızasıdır.

Meyvesi ve faydaları, ahirete aittir. Fakat asıl gaye olmamak ve kasten istenmemek şartıyla, dünyaya ait faydalar ve kendi kendine ortaya çıkan, istenmeden verilen neticeler kulluğa aykırı olmaz. Belki zayıflar için teşvik edici ve tercih ettirici olur. Eğer dünyaya ait faydalar ve menfaatler kulluğun, virdin veya zikrin sebebi veya sebebin bir kısmı olursa kulluğu kısmen iptal eder. Belki hususi faydaları bulunan o virdi neticesiz bırakır.

Nur Penceresinden İbadet

Üstat Bediüzzaman, eşsiz eseri Risale-i Nur'da ibadet konusuna genişçe yer vermiş ve dikkat çekici yorumlarda bulunmuştur. Burada onlardan kısa bir pasaj sunalım:

- ✓ İnanca ve imana ait hükümleri kuvvetli ve sabit kılmakla meleke haline getiren, ancak ibadettir. Evet, Allah'ın emirlerini yapmaktan ve nehiyelerinden sakınmaktan ibaret olan ibadetle, vicdanî ve aklî olan imanî hükümler terbiye ve takviye edilmezse, eserleri ve tesirleri zayıf kalır. Bu hâle, âlem-i İslâm'ın hâl-i hazırdaki vaziyeti şahittir.
- ✓ İbadet, dünya ve âhiret saadetlerine vesile olduğu gibi dünya ve âhiret işlerini tanzime de sebeptir.
- ✓ İbadet şahsî ve nev'î kemâlâta vasıta ve Hâlık ile abd arasında pek yüksek bir nispet ve şerefli bir rabıta²⁵.
- ✓ İnsanın o yüksek ruhunu inbisat²⁶ ettiren, ibadettir.
- ✓ İstidatlarını²⁷ inkişaf ettiren, ibadettir.
- ✓ Meyillerini temyiz ve tenzih ettiren, ibadettir.
- ✓ Emellerini tahakkuk ettiren, ibadettir.

²⁵ Rabita: Bağ

²⁶ Inbisat: Kulun manevi bir neşe içinde olması hâli, inşirah.

²⁷ İstidat: Kabiliyet, yetenek.

- ✓ Fikirlerini tevsî²⁸ ve intizam altına alan, ibadettir. Şehviye ve gadabiye²⁹ kuvvelerini had altına alan, ibadettir.
- ✓ Zâhirî ve bâtinî uzuvlarını ve duygularını kirleten tabiat paslarını izale eden, ibadettir.
- ✓ İnsanı, mukadder olan kemâlâtına yetiştiren, ibadettir.
- ✓ İbadet, yaratılışın ücreti ve neticesidir. Bu itibarla sevap, ibadetin ücreti olmayıp ancak Cenâb-ı Hakk'ın kereminden olduğuna işarettir.
- ✓ İnsan, her bir şeye muhtaç olduğu cihetle her şeyin melekûtu elinde ve her şeyin hazinesi yanında olan Zât-ı Akdes'ten başka kimseye ibadet edemez.
- ✓ Her şey gibi elbette gençliğin de lezzetleri gidecek. Eğer ibadete ve hayra sarf edilmişse o gençliğin meyveleri bâki kalıp ebedî hayatta insanın sonsuz bir gençlik kazanmasına vesile olur.
- ✓ Kâinatın neticesi hayat olduğu gibi hayatın neticesi hükümündeki şükür ve ibadet de kâinatın yaratılış sebebi, varlık gayesi ve istenilen meyvesidir.

İbadete Kim Muhtaç?

Cenâb-ı Hak, ne ibadete ne de başka bir şeye muhtaçtır. Fakat biz ibadete muhtacız çünkü manen hastayız. Hem ibadet, manevî yaralara ilaçtır. Bir hastanın, hastalığı hakkında, kendisine faydalı ilaçları içirmekteki ısrarına karşılık şefkatli bir hekime, “*Senin ne ihtiyacın var ki bana böyle ısrar ediyorsun?*” demesi ne kadar anlamsızsa kulun da yapması gereken ibadetlere böyle karşı çıkması o derece manasızdır.

Evet, göklerin ve yerin Mâlik-i Zülcelâl'i, dünya ve ahiretin Yaratıcısı, Âlemlerin Rabbi, ihtiyacı olduğundan değil;

²⁸ Tevsî: Genişletmek.

²⁹ Gadabiye: Öfke, gazap.

izzetinin, büyüklüğünün ve rubûbiyetinin icraatları gibi bazı hikmetler için şu kâinat sarayında, sebepler dairesinde, hem melekleri hem hayvanları hem cansız varlıkları ve bitkileri hem de insanları çalıştırıp kendine ibadet ettirir.

İbadeti Terk, Varlığın Hukukunu Çiğnemektir

İbadeti ve özellikle namazı terk etmek, ezel ve ebedin Sultanı olan Allah'ın raiyeti hükmündeki varlığın hukukuna ciddi bir tecavüz ve manevi bir zulümdür. Çünkü varlığın kendilerinden istenen vazifeleri mükemmelen yerine getirmeleri, eksiksiz bir şekilde varlık gayelerini gerçekleştirmeleri, her şeyi sanatla yaratan Allah'a bakan yüzlerinde tesbih ve ibadet ile tezahür eder. İbadeti terk eden, varlığın ibadetini görmez ve göremez, belki de inkâr eder. O zaman, ibadet ve tesbih noktasında yüksek makamda bulunan ve her biri Samed ismiyle müsemma Allah'ın birer mektubu ve esma-yı hüsnânın aynası olan varlığı, yüce makamlarından aşağı düşürdüğünden ve ehemmiyetsiz, vazifesiz, donuk, perişan bir vaziyette telâkki ettiğinden, varlığı tahkir eder, kemâlâtını inkâr ve tecavüz eder.

Sana ölüm gelinceye kadar Rabbine ibadet et.

(Hicr Sûresi, 99)

Evet, ibadeti terk eden, Cenâb-ı Hakk'ın kulu ve kölesi olduğu hâlde hem kendi nefesine hem de kâinattaki mükemmel hukuka karşı zulmeder. Küfür, varlıkları hor görmedir; ibadeti terk etmek de kâinatın kemâlâtını inkârdır. Bu davranış ilahî hikmete karşı bir haddi aşma olduğundan, insan dehşetli tehdide, şiddetli cezaya müstahak hale gelir.

İbadet, Geçmiş Nimetlerin Teşekkürüdür

Aslında yaptığımız her türlü ibadet, Allah'ın bize şu ana kadar yapmış olduğu ihsan ve güzelliklere karşılıktır. Bu hakikati Üstat Hazretleri gayet veciz bir şekilde şöyle dile getirir:

“*Ey nefis! Kulluk, verilecek mükâfatın başlangıcı değil, daha önce verilmiş olan nimetin neticesidir. Evet, biz ücretimizi almışız. Ona göre hizmet ve kullukla vazifeliyiz.*

Ey nefis! Sen bu ücreti almışsın. Kulluk gibi lezzetli, nimetli, rahat ve hafif bir hizmetle vazifelisin ama onda da tembellik ediyorsun.

Kulluğunu yarım yamalak yapsan da sanki bu ücretler sana yetmiyormuş gibi çok büyük şeyleri zorbaca istiyorsun. Hem, “Niçin duam kabul olmadı?” diye nazlanıyorsun. Senin hakkın naz değil, niyazdır.

Cenâb-ı Hak, cenneti ve ebedî saadeti, mutlak lütfu ve keremiyle ihsan eder. Sen daima O'nun rahmet ve keremine sığın, O'na güven.

Evet, ubudiyet, daha önce verilmiş nimetin neticesi ve onun fiyatıdır, gelecek bir nimetin mükâfat mukaddimesi ve vesilesi değildir. Mesela insanın en güzel bir surette yaratılışı, kulluğu gerektiren geçmiş bir nimet olduğu ve sonra da imanın sana verilmesiyle kendisini sana tarif etmesi, kulluğu gerektiren geçmiş nimetlerdir.

Kulluk Şereftir

Kulluğun binlerce güzelliğinden biri de Nebi'nin (aleyhis-salâtu vesselam), kulluk vasıtasıyla tevhid ehlinin kalblerini bayram, cuma ve cemaat namazlarında birleştirmesi ve dillerini tek kelimedede buluşturmasıdır. Bu öyle bir şekilde olur ki insan, Ezelî Mâbûd'un hitabının yüceliğine sayısız kalbden

ve dilden çıkan seslerle, dualarla ve zikirlerle karşılık verir. O sesler, dualar ve zikirler birbirine dayanarak, ittifakla Cenabı Hakk'ın ulûhiyeti karşısında öyle geniş bir kulluk gösterir ki âdeta yerküre bizzat o zikri söyler, o duayı eder ve her tarafıyla namaz kılar.

Bu birlik sırrı ile kâinatın içinde zerre kadar küçük, zayıf bir varlık olan insan, kulluğunun kıymeti ve yüceliği yönüyle göklerin ve yerin Yaratıcısının sevgili bir kulu, yeryüzünün halifesi, sultanı, canlıların reisi, kâinatın yaratılışının neticesi ve gayesi olur.

Allah'a Şükreden Bir Kul Olmayayım mı?

Hiz. Âişe annemiz Efendimiz'in kulluğunu şöyle dile getirir: *"Bir gün Allah Resûlü bana: 'Yâ Âişe! Müsaade eder misin bu gece Rabbimle beraber olayım.' diye seslendi. Ben de: 'Ey Allah'ın Resûlü! Seninle olmak hoşuma gider fakat senin hoşuna giden şey daha çok hoşuma gider.' dedim. Bunun üzerine kalktı, abdest aldı ve namaza durdu. O gün sabaha kadar gözyaşı döktü ve namaz kıldı."*³⁰

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) ibadetlerinde âdeta bir kulluk âbidesiydi. Namaz kılarken, kaynayan bir tencere gibi ses çıkarırdı; ağlayıp gözyaşı döktüğü zaman O'nu görüp dinleyenleri rikkate sevk ederdi. Bazen günlerce oruç tutar *"savm-ı visal"* yapardı. Bazen sabaha kadar namaz kılar ve ayakları şişerdi hatta Hiz. Âişe Validemiz, bu gayretini çok görerek, *"Gelmiş geçmiş günahları affedilen sen, niçin bu kadar kendini yoruyorsun?"* diye sormuş, O da: *"Allah'a şükreden bir kul olmayayım mı?"* cevabını vermişti.

³⁰ İbn Hibbân, es-Sahîh 2/386.

Geceleri Ruhban, Gündüzleri Fürsan Sahabe

Sahabe nesli insanlık tarihinin tanımış olduğu ender nesillerden biridir. Belki de tektir. Tam Allah Resûlü'ne arkadaş olabilecek kıvamda bir nesil. Onlar ibadetlerinde derin ama aynı zamanda hizmet ve aksiyonlarında coşkun müstesna bir topluluktu. Bakınız hasımlarının yapmış olduğu itiraflar bunu ne kadar açık bir şekilde ortaya koymaktadır:

Urve (radiyallahu anh) anlatıyor: *“Yermük Savaşı'nda iki ordu (Müslümanlar ve Rum orduları) birbirlerine yaklaşıncı, Rum komutanı, adamlarından bir Arap'ı, Müslüman askerlerinin durumunu araştırmak üzere görevlendirdi. Adam dönüp gelince komutan “Durum nasıl?” diye sordu. Casus şöyle dedi: “Bunlar geceleri ruhbanlar gibi ibadetle meşgul olan, gündüzleri de binekleri üzerinde cihat eden bir kavim efendim!”³¹*

Ebu'z-Zehra el-Kuşeyrî de şu bilgileri veriyor: *Hirakliyus, Kostantiniyye'ye doğru sefere çıkmıştı. Kendisi, Müslümanların esaretinden kaçıp gelen bir Rum'a: “Bana Müslümanlar hakkında bilgi ver.” dedi. Adam: “Onlar, gündüzleri at sırtında mücadele ile meşguldürler, geceleri de ibadet ederler. Yol üzerinde yedikleri şeylerin ücretini verirler. Bir yere girince, muhakkak selam verirler. Düşmanlarını alt edinceye kadar sebat ederler.” Herakliyus bu itiraf karşısında: “Bu sözlerin doğru ise onlar, ileride şu bastığım yerleri dahi ele geçirirler.”³² cümlesini söyledi.*

En Büyük Ganimet

Allah Resûlü, bir yere müfreze göndermişti. Askerler, hem çabuk hem de pek büyük ganimetlerle geriye döndüler. Bu olay üzerine, bir zat şöyle dedi: *“Yâ Resûlallah! Şimdiye kadar,*

³¹ İbn Kesîr, el-Bidâye 4/85

³² İbn Kesîr, el-Bidâye 7/15

bu kadar süratli gidip dönen ve büyük ganimet getiren müfreze görmedik.”

Allah Resûlü: “Size, onlardan daha hızlı dönen ve daha büyük ganimet getiren birini haber vereyim mi? O, güzelce abdest alarak mescide giden ve orada sabah namazını eda ettikten sonra duha (kuşluk) namazını kılan kimsedir.” buyurdu.³³

Zamana İbadet Mayası Çalmak

Hiç şüphesiz çalışma da bir nevi ibadettir ancak çalışma, ibadetle beraber olunca ibadet sayılır. İbadetle değerlendirilmeyen ve derinleştirilmeyen çalışma, ibadet değildir. Esasen bir yönüyle çalışma sıfır; ibadet de bir rakamdır. Çalışmanın kıymet kazanması, yanındaki rakama bağlıdır. Binaenaleyh beş vakit namazını kılan ve bu namazlar arasında hayatını işle süsleyen bir insanın iş hayatı da ibadet olur.

Hangi şekliyle olursa olsun kulluk, insanın şerefinin rengi ve ona bahşedilmiş en büyük pâyedir.

(M. Fethullah Gülen)

Üstat Hazretleri de bu hakikate zaman zaman dikkat çekmiştir. Daimî hizmetinde bulunan talebeleri bu hususla alakalı hatıralarını şöyle aktarırlar:

Üstadımız ile birlikte, bir gün, Eskişehir'deki Yıldız Oteli'nde bulunuyorduk. Şeker fabrikasından yanına gelen birkaç işçi ve ustabaşına kısaca dedi ki: “Siz farz namazlarınızı kılsanız, o zaman, fabrikadaki bütün çalışmalarınız ibadet hükmüne geçer. Çünkü milletin zarurî ihtiyacını temin eden mübarek bir hizmette bulunuyorsunuz.”

³³ Heysemî, Mecmau'z-Zevâid 2/491 (3406)

Yine bir gün, Eğridir yolu altında oturmuş "Rehber'i" okuyorduk. Tren yolunda çalışan birisi geldi ve Üstat, ona da aynı şekilde: Farzları eda edip, büyük günahlardan uzak durmak şartıyla bütün çalışmalarının ibadet olduğunu çünkü on saatlik bir yolu bir saatte kestirmeye vesile olan tren yolunda çalıştığından müminlere, insanlara olan bu hizmetin boşa gitmeyeceğini, ebedî hayatında sevincine medar olacağını ifade etmiştir.

Yine bir gün vaktiyle Eskişehir'de, pilotlar, subaylar ve askerlere de aynen şu dersi vermişti: "Bu uçaklar, bir gün İslâmiyet'e büyük hizmet edecekler. Farz namazlarınızı kılsanız, kılamadığınız zaman kaza etseniz asker olduğunuz için her bir saatiniz on saat ibadet; özellikle hava askeri olanların bir saati, otuz saat ibadet sevabını kazandırır. Yeter ki kalbinde iman nuru bulunsun ve imanın lâzımı olan namazı îfâ etsin.

Hem Barla, Isparta ve Emirdağ'daki çobanlara derdi: "Bu hayvanlara bakmak, büyük bir ibadettir hatta bazı peygamberler de çobanlık yapmışlar. Yalnız siz farz namazınızı kılınız, tâ hizmetiniz Allah için olsun."

Yine bir gün, Eğridir'de, elektrik santralının inşasında çalışan amele ve ustaya: "Bu elektriğin umum millete büyük menfaati var. O umumî menfaatten hissedar olabilmeniz için, farzınızı kılınız... O zaman bütün gayretiniz, uhrevî bir ticaret ve ibadet hükmüne geçer." demiştir.

Demek ki geçim derdi için namazını terk eden, eğitimi ve siperini bırakıp çarşıda dilencilik yapan askere benzer. Bununla beraber, başkalarına yük olmamak için namazını kıldıktan sonra Cenâb-ı Rezzak-ı Kerîm'in rahmet mutfağından rızkını bizzat aramak güzeldir, mertliktir ve ibadettir.

İnsan İbadet İçin Yaratılmıştır

İnsanın fitratı ve manevî donanımı, onun ibadet için yaratıldığını gösterir. Zira dünya hayatı için gerekli iş ve iktidar açısından insan küçük bir serçe kuşuna bile yetişemez. Fakat manevî ve uhrevî hayatı için gerekli ilim, fakrını itiraf ederek Allah'a yalvarma ve ibadet yönünden o, bütün canlıların sultanı ve kumandanı hükmündedir.

Abd ile Mâbud arasında en yüksek ve en latif olan nispet, ancak ibadettir. Evet, kemâlât-ı beşeriyenin en yükseği, şu nispet ve münasebettir. (Bediüzzaman)

Demek, dünya hayatını asıl maksat yapar ve daima ona çalışırsak, küçük bir serçe kuşunun askeri hükmünde oluruz. Eğer ahiret hayatını asıl maksat yapıp bu hayatı da ona vesile ve tarla bilir, orası için çalışırsak, o vakit canlıların büyük bir kumandanı, şu dünyada Cenâb-ı Hakk'ın nazlı ve niyaz eden bir kulu, aziz ve muhterem bir misafiri oluruz.

Nafile İbadetler Farz İbadetleri Tamamlar

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), nafile ibadetlerin farzları tamamladığını ifade etmiştir. O, farzları yerine getirebileceğini düşündüğü kimselere aynı zamanda nafile ibadetlerden de bahsetmiş, böylece ümmetini nafile ibadetler sayesinde hem Allah'a daha yakın olmaya hem de farzlardaki eksiklikleri tamamlamaya teşvik etmiştir. Nitekim bu hususta Allah Resûlü şöyle buyururlar: *"Kıyamet günü kulun ilk hesaba çekileceği amel farz namazıdır. Eğer onu tam olarak eda etmişse bu yazılır ama tam kılmamışsa Yüce Allah şöyle der: 'Bakın bakalım, kulumun nafile namazı var mı? Onunla farzları tamamlayın.'* Sonra zekâta da böyle bakılır, peşinden diğer amelleri de bu şekilde değerlendirilir."³⁴

Nafile ibadetler Allah'ın dostluğunu hedefleyenler için başvurulması gereken en önemli vesiledir. Bunun için Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bir kutsi hadiste şöyle buyururlar:

³⁴ Ahmed ibn-i Hanbel, Müsned 4/65

“Her kim benim bir veli kuluma (dostuma) düşmanlık ederse, şüphesiz ben ona harp ilan ederim. Kulum kendisine farz kıldığım şeylerden daha sevimli hiçbir şey ile bana yaklaşamaz. Bir de kulum nafileler ile bana yaklaşır ha yaklaşır ve nihayet öyle bir hâle gelir ki artık ben onu severim. Onu sevince de onun işiten kulağı, gören gözü, tutup yakalayan eli ve yürümesine vasıta olan ayağı olurum (Onun işitmesi, görmesi, tutması, yürümesi doğrudan doğruya Cenab-ı Hakk'ın hususi tasarrufu altında cereyan etmeye başlar). Böylesi bir kul benden bir şey isterse istediğini muhakkak ona veririm. Bana sığınırorsa onu hıfz ve siyanetim altına alırım.”

Nafile ibadetlerdeki bu zenginlik yabana atılacak ve ihmal edilecek bir husus değildir. Buna binaen kuşluk (duhâ), evvâbîn ve teheccüd namazlarını kılmaya çalışmalı; Pazartesi ve Perşembe günlerini de oruçlu geçirmeye gayret göstermeliyiz.

Kuşluk namazı güneşin doğuşundan 50 dakika geçmesinden zeval vakti denilen güneşin tam tepe noktasına varması arasındaki vakit içinde kılınır. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) bu vakitte 12 rekât namaz kılan kişi için Allah'ın Cennet'te bir köşk bina edeceğini haber vermiştir.³⁵ Yine Allah Resûlü hiç olmazsa iki rekât hâlinde kılınan bir kuşluk namazının insanın şükründen aciz kaldığı nimetlere mukabil gelecek bir sadaka yerine geçtiğini belirtmiştir.³⁶

Evvâbîn namazı da tevbe eden ve Allah'a sığınanların namazı demektir. Akşam namazından sonra kılınan altı rekâtlık bir namazdır. İkişer rekât halinde kılınır. Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) “Kim, akşam namazından sonra kötü bir şey konuşmadan altı rekât namaz kılsa, bu kendisi için on senelik ibadete denk kılınır.”³⁷ demiştir.

³⁵ Tirmizî, vitr 15

³⁶ Müslim, salâtu'l-musâfirîn 84, zekât 56

³⁷ Tirmizî, salât 202

Teheccüd namazı da farz ve vacip namazlarla teravihin dışında, geceyi ihya için kılınan namazların hepsini ifade eder. Teheccüd namazı berzah yani kabir âlemini aydınlatan bir projektördür. Uykunun en tatlı olduğu o anda, Rabb'e münacata koşmak, işlenen hata ve günahları en kısa zamanda temizleyici birer faktör olarak değerlendirilmelidir. Allah Resûlü yatsıyı kıldıktan sonra vitri kılmadan istirahatata çekilir, gecenin ortasından itibaren teheccüde kalkardı. Bu namazı eda ettikten sonra vitri kılar ve vakit girince de sabah namazının sünnetini kılardı. Teheccüd namazı iki rekât kılınabileceği gibi sekiz rekât da kılınabilir. Teheccüde kalkabilmek için gıybet etmemeli ve gıybet dinlememeli, erken yatmalı ancak yatarken mideyi doldurmamalı ve gereken dualar okunarak istirahatata çekilmelidir.

Hız. Âişe'nin (radiyallahu anhâ) belirttiğine göre Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Pazartesi ve Perşembe günleri oruç tutmaya özellikle özen gösterirdi.³⁸ Bu sünneti bizler de imkân nispetinde canlı tutmaya çalışmalı ve bu iki günü oruçlu geçirmeye gayret etmeliyiz.

Başta yukarıda zikri geçenler olmak üzere nafîle ibadetleri yerine getirmek bize Allah'ın huzurunda artı değer kazandıracak çok önemli bir kredidir. Bu fırsatları sağlığını yerinde iken iyi değerlendirmeli ve bol bol nafîle yaparak Allah'ın yakınlığını kazanmaya gayret etmeliyiz.

İbadette İtidal

İslâm dini her konuda olduğu gibi ibadet hayatında da dengeli ve tutarlı olmayı tavsiye eder. O, müminleri güç yetiremeyecekleri iş ve ibadetlerle sorumlu tutmaz. Nitekim Rab-bimiz Kur'ân-ı Kerim'de kulları için zorluk değil de kolaylık

³⁸ Tirmizî, savm 44, Nesâî, sıyâm 36

istediğini³⁹, hiçbir kimseye gücünün yettiğinden fazla yük yüklemeyeceğini⁴⁰, herkesi ancak gücünün yettiği kadarıyla sorumlu tutacağını⁴¹ açıklamıştır.

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) de bu minvalde *“Güç yetirebileceğiniz amelleri yapmaya gayret ediniz. Allah usanmaz da siz usanırsınız. Allah nezdinde amellerin en sevimsisi az da olsa devamlı olanıdır.”*⁴² ve *“Din kolaydır. Bir kişi takatinin üstünde ibadete kalkışırsa din karşısında âciz kalır. Bunun için aşırıya kaçmayın, dosdoğru yolu tutun ve (salih amellerden alacağınız mükâfattan ötürü) sevinin. Sabah, akşam ve gecenin bir kısmında (dinç olduğunuz vakitlerden) yararlanın (ki taat ve ibadetinizi devam edin).”* buyurmuş ve kendisi de başladığı bir ibadeti devamlı yapmıştır.

Hiz. Âişe'nin (radiyallahu anhâ) Efendimize hiç uyumadan namaz kılan bir kadından bahsetmesi üzerine Allah Resûlü benzeri tavsiyeleri yapmış ve insanları güç yetiremeyecekleri ibadetlere kalkışmamaları hususunda ikaz etmiştir. Yine hemeroid (basur) rahatsızlığından dolayı rahat oturup kalkamayan sahabeden İmrân ibn-i Husayn'a da *“Ayakta kıl, gücün yetmezse oturarak, buna da gücün yetmezse yan yatarak kıl.”* tavsiyelerini yapmıştır. Nitekim kendisi de rahatsızlandığında namazı oturarak kılmıştır.⁴³

Hiçbir Mazeret Kulluğa Engel Değildir

Maalesef birtakım insanlar yapmaları gereken ibadetleri yerine getirmedikleri için türlü türlü mazeretler arkasına sığınır. Hâlbuki bu insanlar, dönüp günlük hayatlarına

³⁹ Bakara sûresi, 185

⁴⁰ Mü'minûn sûresi, 62, Bakara sûresi, 286

⁴¹ En'âm sûresi, 152

⁴² Ebû Dâvûd, tatawvu 27

⁴³ İbn Mâce, ikâmet 139

bir baksalar hiç uğruna ne kıymetli zamanlarını harcadıklarını görecek ve yüzleri kızaracaktır. Evet, bizim milletimiz zamanzededir. Bazen bir bardak çay için saatlerini harcar, bazen de en hayatî işleri adına vakit bulamaz. Günlük hayatımız incelendiğinde buna bir hayli misal bulunabilir. Boş ve abes şeylerle zayi edilen dünya kadar zamanımızın olduğunu hatırlatmaya gerek yok. Şimdi bir taraftan böylesine cömertçe harcanan zaman, öte taraftan en hayatî mevzulara vakit bulamama çok yaman bir çelişkidir. Bunu açıklamak çok zordur.

Bir an önce bu çelişkiden kurtulup vaktimizi iyi değerlendirmeli, mutlaka herkesin evrâd ü ezkâra ayıracağı bir zamanı olmalı ve bu konuda hiçbir mazeret ileri sürülmemelidir. Günlük olarak okunması gereken Kur'ân-ı Kerim ve Cevşen gibi virdler ihmal edilmeden sürekli ve düzenli bir şekilde okunmalıdır. Bu okumalar bizi hem manen geliştirir hem de sağda solda gözümüze gönlümüze bulaşan günah lekelerine karşı koruyucu bir vazife görürler. Manevi bağımsızlık sisteminizin sağlam ve güçlü olması adına bu virdler asla ihmal edilmemesi gereken reçetelerdir.

Müşterek Dua Paylaşımı

Birbirini tanıyan ve bilen insanların değişik gruplar hâlinde dua okumaları tek başına okumalarından daha çok feyiz ve bereket getirir. Meselâ, Büyük Cevşen'i birkaç kişi paylaşıp okuyabilir. Böylece her insanın kendisine ayrılan bölümü okuması onun için vazife gibi olur. Bir anlamda insan, bununla üzerine bir sorumluluk almıştır ve bu sorumluluğu artık yerine getirmesi gerekir. Böyle evrad ü ezkâr metinleri bir heyet hâlinde okununca, herkesin amel defterine o okumanın bütününden hâsıl olan sevap yazılır. Hakikî

şahs-ı manevî teşekkül edince herkes bütünün okuduğu kadar okumuş olur.

Ey âdemoğlu! Her durumda kendini bana ibadete ver ki gönlünü zenginlikle doldurup ihtiyacını gidereyim. Böyle yapmazsan ellerini meşguliyetle doldururum, ihtiyaçlarını da gidermem.⁴⁴

Üstat Hazretlerinin Allah'la İrtibatı

Hiçbirimiz hak ve hakikati anlatma, Hakk'ın yüce adını bayraklaştırma hususunda Üstat Hazretlerinden ileri bir seviyede olamayız. Yine hiçbirimiz dine ve ülkeye hizmette onun kadar cehd, himmet ve meşguliyete sahip değil. Bununla beraber o, bizim altından kalkamayacağımız hizmetlerinin yanında evrâd u ezkârında da hiç mi hiç kusur etmemiştir.

En ağır şartlar altında Risaleleri yazmış, tashih etmiş, onları çoğaltıp her tarafa dağıtmış, talebe yetiştirmiş, ehl-i dünya ile yaka paça olmuş, hapishanelerde gezmiş, dolaşmış fakat sürekli okuduğu evrâd u ezkârını hiç aksatmamıştır. Talebelerinin şahadetiyle o, gecelerde, göz kamaştırıcı bir huşu ile sabaha kadar kulluk etmiş; yaz kış bu âdetini değiştirmemiş; teheccüd, münacat ve evrâdlarını hiçbir zaman terk etmemiştir. Hatta bir Ramazan-ı şerifte pek şiddetli hastalıkta, altı gün savm-ı visal⁴⁵ tutmuş ama kulluğundaki mücahede-den vazgeçmemiştir.

⁴⁴ Tirmizî, sıfatü'l-kıyame 30

⁴⁵ Savm-ı visal: Bir gün oruç tutup bir gün yemek şeklinde tutulan oruç, gün aşırı oruç tutmak. Hz Davud'un sünnetidir.

Komşuları onun Allah ile münasebetini şöyle dile getirirler: “Biz, sizin Üstadınızı sekiz sene boyunca yaz ve kış gecelerinde hep aynı vakitlerde kalkıp sabaha kadar hazin ve muhrik sedasıyla münacat okuyorken görür, onun mahzun sesini dinler; böyle fasılasız ve devamlı mücahedesine hayretler içinde kalırdık.”

Hülâsa

- ✓ Yaratılış gayemiz sadece Allah’a ibadet etmektir.
- ✓ Kulluğun sebebi Allah’ın emridir, neticesi de O’nun rızasıdır.
- ✓ İbadet, inanca ve imana ait hükümleri kuvvetli ve sabit kılarak meleke haline getirir.
- ✓ İbadet, yaratılışın ücreti ve neticesidir.
- ✓ İbadete Allah değil, biz muhtacız.
- ✓ İbadetsizlik diğer varlıkların hukukuna tecavüzdür.
- ✓ Kulluk insan için bir onurdur.
- ✓ İbadetlerini eksiksiz yerine getirenler diğer vakitlerini de bereketlendirmiş olurlar.
- ✓ Nafile ibadetler farzları tamamladığından dolayı ihmal edilmemeli, mümkün oldukça fazladan ibadet etmeye çalışmalıdır.
- ✓ İbadette dengeli olmak gerekir.

DUÂ

Allah’ım! Seni zikretmek, sana şükretmek ve sana güzelce ibadet etmekte bize yardımcı ol.

İlgili Kaynaklar

Yazılı Kaynaklar

1. Fatıha Üzerine Mülâhazalar, İyyâke Na'büdü Âyeti, M. Fethullah Gülen, Nil Yayınları
2. Kalbin Zümrüt Tepeleri-1, İbadet, Ubûdiyet ve Ubûdet, M. Fethullah Gülen, Nil Yayınları
3. Kalbin Zümrüt Tepeleri-1, Zikir, M. Fethullah Gülen, Nil Yayınları
4. Yaşatma İdeali (Kırık Testi-11), Kulluk ve Tebettül, M. Fethullah Gülen, Nil Yayınları
5. Kırık Testi-1, Kulluk Sırrı, M. Fethullah Gülen, Nil Yayınları
6. Bir Müslümanın Yol Haritası (İman-İbadet-Ahlâk), Akademi Araştırma Heyeti, Işık Yayınları
7. Gece İbadeti, Abdülhakim Yüce, Işık Yayınları
8. Gencin Yol Rehberi 1-2, (İman-İbadet-Ahlâk), Muştı Yayınları
9. Her Yönüyle Hac, Abdurrahman Yağmur, Rehber Yayınları
10. İbadetin Getirdikleri, Safvet Senih, Işık Yayınları
11. Nafile İbadetler, Hikmet Yüceoğlu, Işık Yayınları
12. Soru ve Cevaplarla Oruç, Serdar Güler, Rehber Yayınları
13. Soru ve Cevaplarla Zekât, M. Hikmet Şentürk, Rehber Yayınları
14. Soru Cevaplı Namaz İlmihâli, Fatih Çimen, Işık Yayınları
15. Kul Nebi, Gürol Akci, Işık Yayınları

Sesli ve Görüntülü Kaynaklar

1. Barmteli, İdeal Kulluk, 02 Aralık 2004
2. Namaz (1-9), Bornova/İzmir
3. Hac (1-4), Bornova/İzmir
4. Oruç (1-4), Bornova/İzmir
5. Zekât (1-8), Bornova/İzmir
6. Gönül Dünyamızdan-06 (Yozgat Vaazı), İman ve Amel, 29 Haziran 1980

NAMAZ

Cennetin anahtarı, namazdır.⁴⁶

Yeşil Elbise

Yolda karşılaştığımızda ezan okunuyordu.

– Gel seni camiye götürüyüm, dedim. Bugün Cuma biliyorsun.

– Sen de benim camiye gitmediğimi biliyorsun.

– Biliyorum ama sebebini de gerçekten merak ediyorum, dedim.

– Ne bileyim olmuyor işte, dedi. Belki çevrenin de tesiri var. Hem pantolonumun ütüsü bozulup dizleri çıkar diye endişe ediyorum.

Gayri ihtiyari gülmeye başladım.

– Herhalde şaka yapıyorsun, dedim. Bunun için cami terk edilir mi?

– Ciddi söylüyorum. Giyimime, özellikle yeşile çok düşkün olduğumu bilirsin.

Gerçekten de öyleydi. Giydiği birbirinden güzel elbiselerini, mutlaka yeşilin bir başka tonundan seçer ve her zaman ütülü tutardı.

– Peki, dedim. Hayatında hiç camiye gitmedin mi?

– Çocukken dedemle birkaç kez gitmiştim. Hem o yaşlarda

⁴⁶ Tirmizî, taharet 1

dizlerim aşınacak diye herhalde endişe etmiyordum. Fakat artık camiye gidebileceğimi zannetmiyorum.

Söyledikleri beni son derece şaşırtmış, bu konuyu açtığıma pişman etmişti. Daha sonra el sıkışıp ayrıldık.

Onunla konuşmamızdan iki ay sonra kendisinin camide olduğunu söylediler. Hemen gittim. Bahçedeki namaz saflarının önünde duruyordu ve üzerinde yine yeşiller vardı...

Yavaşça yanına yaklaştım ve kısık bir sesle:

- Hani, dedim. Camiye gelmeyecektin?

Hiç sesini çıkaramadı. Çünkü musalla taşının üzerinde, yeşil örtülü bir tabut içinde yatıyordu.⁴⁷

Niçin Namaz?

Çünkü namaz, iman esaslarından hemen sonra gelen ve ibadetlerin şahı sayılan bir kulluk borcudur.

Namaz, Allah'a inancın pratiğe yansımalarıdır. İnancı besleyen en kuvvetli ve en etkili kaynak, namazdır.

Namaz, Cenab-ı Hakk'ın bütün peygamberlerden yapılmasını istediği temel bir ibadettir.

Namaz, âlemlerin Rabbi Allah'a kulluğun en mükemmel formudur.

Namaz, bizi nimetler içinde yaşatan ve bütün ihtiyaçlarımıza cevap veren Hak Teâlâ'ya karşı şümüllü bir teşekkürdür.

Namaz, bizi hem işlemiş olduğumuz küçük günahlardan arındırır hem de muhtemel günahlara karşı korur.

Namaz, kalbin nuru, ruhun gücü, bedeninin muhafızı ve müminin miracıdır. Nasıl asansör insanı zeminden yüksek katlara çıkarırsa, namaz da kalbi dünya işlerine dalmış

⁴⁷ Cüneyt Suavi, Hayatın İçinden

bir insanı fizikten metafiziğe yönelten, Allah'a yaklaştıran çok kıymetli bir ibadettir.

- ✓ Namaz, Allah'a kulluğun özü ve esasıdır.
- ✓ Namaz, müminin dinine verdiği değer ölçüsüdür.
- ✓ Namaz, Allah'ı anıştır ve iç huzura kavuşmanın en müessir yoludur.
- ✓ Namaz, her iki dünyada mutlu olmanın, ebedi kurtuluşa ermenin en mühim sebebidir.
- ✓ Namaz, kabri aydınlatan bir ışıktır.
- ✓ Namaz, uzun ahiret yolculuğunda insanı terk etmeyecek en vefalı dostlardan biridir.
- ✓ Namaz, mümini sıkıntılardan koruyan bir sığınaktır.
- ✓ Namaz, Allah'a yakın olmak için bir vesiledir.
- ✓ Namaz, nifaktan uzak olmanın alâmetidir.

Namazın Kazandırdıkları

Namaz ibadetlerin özü olduğundan pek çok faydayı da barındırmaktadır. Namaz kılan kişi onu bu faydalarından dolayı değil de Allah emrettiği için kılar. Bununla birlikte namazın insana kazandırdıklarının bilinmesi onu bu ibadete karşı daha istekli ve şevkli yapar. Şimdi namazın faydaları adına temel birkaç hususu burada zikrederim:

1. *Namaz bir disiplin eğitimidir:* İdeal bir cemaatin ve inanmış topluluğun ileri derecede disipline olmuş formlarını ancak günde beş defa kılınan namazda bulmak mümkündür. Günde beş defa kılınan namaz, müminin hayatını düzene koyar. Sürekli belli vakitlerde îfa edilmesi, kulu ruhen ve bedenlen, maddeten ve manen disipline alıştıırır.
2. *Namaz, insanı manen ve ruhen rahatlatır:* Sahabeden Hz. Huzeyfe (r.a.) "Resûlullah'ı (sallallâhu aleyhi ve sellem) herhangi

bir şey üzecek olursa namaz kılardı.” der. Yine Kur’ân-ı Kerim kalplerin ancak Allah’ı anmakla huzur bulacağını ve sakinleşeceğini haber verir. Namaz da Allah’ı anmak olduğunu göre namaz kılan kişi iç huzurunu yakalar ve ruhen kendini iyi hisseder.

3. *Namaz mütevazı olmayı, sosyalleşmeyi ve kardeşliği öğretir: Özellikle cemaatle kılınan vakit namazları vesilesiyle müminler yeni dostluklar ve arkadaşlıklar kurar, sosyalleşme imkânı bulurlar. Diğer taraftan imamın arkasında cemaat olarak saf bağlandığında toplumun hemen bütün renklerinin yan yana gelmesi insanlara Allah karşısında eşit olduklarını hatırlatır. Bundan ötürü kimsenin böbürlenmeye, başkalarını küçük görmesine gerek yoktur. Mademki Yaratanımız birdir, bizler de aynı tarağın dişleri gibi hepimiz Allah huzurunda eşitiz demektir. Namazın müminler arasında sağladığı birlik ve bütünlük şu satırlarda ne güzel anlatılır: “Namaz bizi günde beş defa birlik kubbesinin altında bir araya getirir. Önce gelen önde durur, sonra gelen arkada... Bazen arzu etmediğimiz bir insanla yan yana namaz kılma mecburiyetinde kalabiliriz fakat orada kavgaları, küskünlükleri unutturuz. Saf tutarken topuklarımız, dirseklerimiz birbirine değer, omuzlarımız birbirini zorlar. Kollarımızı yanımızda duran insanın hatırına biraz içeriye çekeriz. Alnımız seccade ile öpüşürken, kollarımız da kardeşlerimizle sarmaş dolaş olur... Diğer bir kardeşimizin kokusunu duyarız, o da bizim kokumuzu duyar. Rahatsız olacak yanlarını görürüz, o da bizim rahatsızlık verecek yanlarımızı görür. Bütün bunlar, yanında durduğumuz şahısla aramızda manen bir kısım iç temaslar, yakınlıklar ve birleşmeler meydana getirir. Yani bizim fark edemeyeceğimiz ruh teması, kalb birleşmesi olur. Fakat en azından, yanımızda duran insanın, kaçacağımız, uzaklaşacağımız birisi olmadığı hissi meydana gelir gönlümüzde.”⁴⁸*

⁴⁸ M. Fethullah Gülen, Gurbet Ufukları, s. 52

4. *Namaz insanı kötülüklerden uzak tutar:* Kur'ân-ı Kerim'de: "...Muhakkak namaz, hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar." (Ankebût Sûresi, 45) denilerek namazın şerlere karşı koruyucu bir görev ifa ettiği üzerinde durulur. Hakkıyla kılınan her namaz insana Allah'ın huzurunda olduğu bilincini verir. Bu bilinç de insanın günaha gitmesine, harama uzanmasına mani olur. Her zaman ve her yerde Allah'ın gözetimi olduğu şuuruyla yaşayan kişinin ahlâksızca ilişkiler içine girmesi, akla ve vicdana ters işlerin peşinden sürüklenmesi mümkün değildir.

Namazı Cemaatle Kılmalı

Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) farz namazların cemaatle kılınmasına çok ehemmiyet vermiş ve her vesile ile bunu teşvik etmiştir. Nitekim bu hususta şöyle demişlerdir: "*Cemaatle kılınan namaz tek başına kılınan namazdan yirmi yedi derece daha üstündür.*"

"*Şayet insanlar, cemaate erken yetişmenin ne kadar faziletli olduğunu bilselerdi, birbirleriyle yarışa girerlerdi. Yatsı ile sabah namazlarını cemaatle kılmanın faziletini de bilselerdi, emekleyerek veya sürünerek de olsa bu iki namaza gelirdi.*"

Geçerli herhangi bir mazeret olmadıkça vakit namazlarını cemaatle kılmaya çalışmak namazdan beklenen maddi manevi faydaları en azami seviyede sağlamış olacaktır. Yukarıda da ifade edildiği gibi cemaatle namaz kılmak tek başına kılınan namazdan 27 kat daha sevaplı olduğu için hiç kimse böyle bir kazanç ve kâr kapısını görmezden gelemez. Ezan okunduğu zaman cemaate iştirak etmek için hazırlığını yapar ve mümin dostları ile birlikte Allah'ın huzuruna durur. Namazları tek başına ve hızlıca geçiştirmemeli usulüne uygun ve cemaatle kılmaya çalışmalıdır.

Son Namaz

Hocaefendi, Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) son namazını şöyle anlatır:

“*Son günleriydi. Gözlerini açacak dermanı dahi kalmamıştı. Başından aşağıya bir miktar su dökülünce gözlerini açıyor, şayet bir tek kelime söyleyecek kadar dermanı varsa, 'Cemaat namazı kıldı mı?' diye soruyordu.*

Ancak bu kadarcık bir enerji sarfı dahi O'nun dermanını tüketiyor ve yine bayılıyordu. Dökülen soğuk suyla kendine gelince sorduğu soru yine aynı soruydu: 'Cemaat namazı kıldı mı?' Hayır, cemaati saatlerden beri O'nu bekliyordu. Gözler hep kapısındaydı. Ne zaman perde aralanacak ve mescide yine güneş doğacaktı. İşte bunu gözlüyorlardı. Çoğu, O Güneşin batmak üzere olduğunun farkındaydılar; ancak buna bir türlü inanmak istemiyorlardı. Bu arada, Allah Resûlü, artık namaz kıldırarak tâkâtının olmadığını anlayınca 'Ebû Bekr'e söyleyin namazı kıldırın!' buyurdu. Biraz kendinde iyileşme hissedince de mescide doğru yürüdü. Bir kolundan amcası Abbas (radıyallahu anh), diğerinden de amcasının oğlu ve aynı zamanda damadı, Hazreti Ali (radıyallahu anh) tutmuş, zorlukla mescide götürülmüştü. Kendisinden sonra imam olacak zatın arkasına durdu ve namazını oturarak kıldı.

Şayet Hazreti Üstad'ın İhlâs Risalesi için "En azından on beş günde bir okunmalı!" dediği gibi bir makaleyi nazara verecek olsaydım, Yeşeren Düşünceler'deki "Namaz" yazısının belli periyotlarla müzakere edilmesini salıklardım. (M. Fethullah Gülen)

O, bu şekilde mescide sadece iki defa gelebildi. Birinde namazı Allah Resûlü kıldırdı, Hazreti Ebû Bekir (radıyallahu anh) da arkadakilere onun sesini duyurdu. Diğerinde ise namazını Hazreti Ebû Bekir'in (radıyallahu anh) arkasında kıldı. Cemaatine kendisinden sonra gelecek imamı âdeta işaret buyurdu.

Bir kere daha, evet O, namazla ve cemaatle bu derece bütünleşmişti. Son ânına kadar da cemaati terk etmemişti. Hatta ayaklarını sürüye sürüye mescide gelmiş ve namazını cemaatle kılmıştı...”

Sahabe, Efendimiz'in (s.a.s.) Namazını Anlatıyor

Âişe Validemiz (radıyallâhu anhâ), Peygamberimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) namazlarını şu veciz ifadelerle anlatır:

“*Öyle bir kıyamda duruşu; öyle bir rükûa gidişi ve öyle bir secde edişi vardı ki anlatamam!*”

Abdullah İbn Şihhîr (radıyallahu anh) bir defasında Resûlullah namaz kılarken yanına vardığını ve ağlamaktan dolayı Peygamberimiz'in göğsünden fokur fokur kaynayan tencere misali sesler geldiğini haber verir.

İbn Mes'ûd (radıyallahu anh) ise bu konuda şöyle diyor: *“Bir gece (teheccüd vakti) Resûl-i Ekrem'in (sallallahu aleyhi ve sellem) namazına iştirak edip, ona uydum. Kıyamda o kadar uzun durdu (kıraati öyle uzun sürdü) ki az kalsın dayanamayıp oturacak ve O'nu namazıyla baş başa bırakacaktım.”*

Cennet'te Peygamberimiz'e (s.a.s.) Komşu Olabilmek İçin

Rabîa İbn Ka'b el-Eslemî (radıyallahu anh), Allah Resûlü ile arasında geçen bir diyalogu şöyle anlatır: *“Geceleri Resûlullah'ın yanında kalır, abdest suyunu götürür ve diğer ihtiyaçlarını karşılardım. Bir keresinde bana “Dile (benden ne dilersen)” buyurdu. Ben: “Cennet'te seninle beraber olmayı arzu ederim.” dedim. “Başka bir şey istemez misin?” dedi. Ben, tek dileğimin bu*

olduğunu söyledim. Bunun üzerine bana “Öyleyse çok namaz kı-
lıp secde ederek bana yardımcı ol!” buyurdu.

Namazla Aydınlanalım

Üstad Bediüzzaman Hazretleri Sözlere adlı eserinde namaz-
la ilgili şu değerlendirmelerde bulunur:

“Ey nefis! Bil ki, dün, senin elinden çıktı. Yarına ulaşacağına
dair de güvencen yok. Öyleyse asıl ömrünü, içinde bulundu-
ğun gün bil. Günün en az bir saatini, zor zamanlara ayırdığın
bir altın gibi, hakiki istikbalin olan ebedî hayatın için birer
kumbara hükmündeki bir mescide veya bir seccadeye at!

Ve bil ki, her yeni gün, herkes için yeni bir âlemin kapısıdır.
Eğer namaz kılmazsan, o günkü âlemin karanlık ve perişan
bir hal alır. Misal âleminde aleyhinde şahitlik eder. Zira her-
kesin, şu âlem içinde, her günde hususi birer âlemi vardır. O
âlemin mahiyeti de, o kişinin kalbine ve ameline göre değişir.

Nasıl ki, aynada görünen muhteşem bir saray, o aynanın ren-
gini alır. Ayna siyah ise saray da siyah, kırmızı ise kırmızı gö-
rünür. Sarayın sureti, aynanın mahiyetine göre değişir. Ayna
düzgünse sarayı güzel, düzgün değilse çirkin gösterir. O ayna
en nazik şeyleri kaba gösterdiği gibi, sen de kalbinle, aklınla,
amelinle, gönlünle, kendi âleminin şeklini değiştirirsin. Ona
aleyhinde veya lehinde şahitlik ettirebilirsin.

Eğer namaz kıalarsan, namazınla bu kâinatın Sâni-i Zülcelâl'i-
ne yönelirsen, sana bakan âlemin birden nurlanır. Namazın
âdeta bir elektrik lambası, namaza niyetin de onun düğmesi-
ne dokunmak gibi, o âlemin karanlığını dağıtır. Ve şu dünya
kargaşasında perişanlık içindeymiş gibi görünen hadiselerin,
hikmetli bir intizam ve mânâlı bir kudret eseri olduğunu gös-
terir. Nurlarla dolu ⁴⁹ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ayetinden
kalbine bir nur verir. O günkü âlemini o nurla ışıklandırır,
misal âleminde senin lehinde şahitlik ettirir.”

⁴⁹ “Allah göklerin ve yerin nurudur.”(Nûr sûresi, 24/35)

Ağabeyler Üstadın Namazını Anlatıyor

Üstadın namazları bir başkaydı. Arkasında kim cemaat olsa ömür boyu o namazı unutmazdı. O eşsiz namazlara şahit olanlar gördüklerini şöyle aktarıyorlar:

Molla Hamit Ekinci: *“Arkasında kıldığım namazlardan çok zevk alırdım. Namaza duruşu bir mehabet ve haşyet verirdi insana. Hazin bir sada ile bizden çok ağır tesbihat yapardı. ‘Sübhanallah’ derken, çok içten ve yavaş bir şekilde duyardık sesini. Çok namaz kılan hoca görmüşümdür fakat böyle hazin ve huşû içinde kılana rastlamadım.”*

Hulusi Yahyagil: *“Barla’da iken Üstad Hazretleri bilhassa sabah namazlarında ‘Elhamdülillâh’ ile başlayan sûreleri okurdu. Bir başka okuyuşu vardı. Kur’ân’ı duyarak ve yaşayarak okurdu. Kur’ân’ın ilâhî sedası bütün ruhunu kaplardı. Okuyuşu, diğer hocaların ve hafızların okuyuşuna benzemezdi. Tecvid-i manevî üzere yani Kur’ân’ın manasına uygun olarak okurdu.”*

Re’fet Barutçu: *“Üstad namaz vakitlerini hiç geçirmez, vakit girince hemen namazını eda ederdi. Kendisi namaza dururken biz arkasında çok heyecanlanırdık. Heybet ve huşû içinde huzura bir girişi vardı ki tarifi mümkün değil... Biz arkasında korkardık, ürperirdik”*

M. Zeki Çalışkan: *“Hele namaza bir duruşu vardı ki, insan onu seyretmekten zevk alırdı. Huşû ile dua eder, zarif, ince, uzun parmaklı elleri tekbir alır, namaza dururdu. Namazın mânâ ve mahiyeti onun şahsında görünürdü. Tâdil-i erkânı onda görmek lâzımdı.”*

Bayram Yüksel: *“Üstadımız, namazı huşu içinde kılardı. Sûreleri okurken tane tane okurdu. Namaza dururken, tam huzura vardığında, niyet ederken, ‘Allahü Ekber’ dediği zaman, bizler arkasında korkardık. Mübalağa olmasın, ahşap bina sarsılırdı.”*

Emirdağ'daki talebe ve dostları: "O uzun boylu adam, namaza durduğu vakit sanki küçülürdü. Belki beş dakika namaza durması sürerdi, çok heybetli, haşmetli ve haşyetli bir şekilde namaza dururdu."

Namazın Şikâyeti

Namazı son âna bırakmak ancak tembel insanların işidir. Bugün vaktin sonuna kadar bekleyenler, yarın farzların eksikleri kapayan, yaralarını saran sünnetleri de terk ederler; bir başka gün farzı da sağından solundan kırıp kolunu kanadını kırarlar. Böylece bir kolu çolak, bir ayağı sakat, bir burnu kırık ve bir kulağı kopuk bir namaz ortaya koyarlar.

O namaz, berzah hayatında da, karşılıklarına öyle arızalı, kusurlu, aksak ve topal bir yol arkadaşı olarak çıkar ve kendilerinden şikâyetçi olur. Nitekim kıyamet gününde insanın ilk davacısının rükû ve sücûdu hakkıyla tamamlanmayan namaz olduğu ve öyle bir namazın sahibinin yakasına yapışıp "Beni zayi ettiğin gibi Allah da seni zayi etsin!" diyeceği haber verilmiştir.

Konuyla ilgili aşağıdaki yazı son derece dikkat çekicidir:

Namazım

Anneannesinin sözleri yankılandı kulaklarında:

– Oğlum, namaz hiç bu vakte bırakılır mı?

Anneannesinin yaşı yetmişe dayanmıştı ama ezan okunduğu vakit yerinden sıçrar, yaşından beklenmeyecek bir hızla abdestini alır ve namazını kılardı.

Kendisi ise, nefsinin bir türlü yenemiyordu. Hep 'ne oluyorsa?' namaz son dakikalara kalıyor, bu sebeple namazını alelacele eda ediyordu. Bunu düşünerek kalktı yerinden, gözü saate kayd. Yatsı ezanının okunmasına on beş dakika kalmıştı. Başını her iki yöne pişmanlıkla sallayarak, "Yine geciktirdim namazı." dedi kendi kendine...

Kıvrak hareketlerle abdestini aldı ve daha elini yüzünü tam kurulamadan kendini odasına attı. Mecburen, hızlı hareketlerle namazını eda etti. Tesbihatını yaparken anneannesini düşünmeden edemedi... "Bu halimi görse, tatlı-sert kızardı yine bana." dedi. Çok seviyordu onu... Hele öyle bir namaz kılışı vardı ki onu hep bir gökkuşağı hayranlığıyla seyrederdi. Namazda öyle bir mahviyeti vardı ki, hicabından renkten renge girerdi.

O gün akşama kadar derse girmişti. Müthiş bir ağırlık vardı üzerinde... Duasını yaparken, başını ellerinin arasına alıp secdeye durdu. Namazdan sonra bir süre bu şekilde tefekkür etmeyi severdi. Gözleri kapanır gibi oldu. "Ne kadar da yorulmuşum." dedi. Daldı gitti öylece...

Kıyamet kopmuştu. Mahşeri bir kalabalık vardı. Her yön insanlarla doluydu. Kimi dona kalmış, hareketsiz bir şekilde etrafı izliyor; kimi sağa sola koşturuyor, kimisi de diz çökmüş, başı ellerinin arasında bekliyordu.

Yüreği, yerinden fırlayacak gibi atıyor, adeta kafesinden kurtulmaya çalışıyor, soğuk soğuk terler döküyordu. Hayattayken kıyamet, sorgu sual ve mizan hakkında çok şey duymuş ve âhîret hayatı adına bu kavramlar kendisi için köşe taşı olmuşlardı. Ama mahşer meydanındaki ürperti, korku ve bekleyişin bu denli dehşet vereceğini düşünmemişti.

Hesap ve sorgu devam ediyordu. Bu arada onun ismini de okudular. Hayretle bir sağa, bir sola baktı. "Benim ismimi mi okudunuz?", dedi, dudakları titreyerek...

Kalabalık birden yarılmış, bir yol oluşmuştu önünde... İki kişi kollarına girdi. Mahşer meydanının vazifelileri oldukları belliydi. Kalabalık arasından şaşkın bakışlarla yürüdü. Merkezi bir yere gelmişlerdi. Melekler her iki yanından uzaklaştılar.

Başı önündeydi. Bütün hayatı, bir film şeridi gibi geçiyordu gözlerinin önünden.... "Şükürler olsun." dedi, kendi kendine ve devam etti; "Gözlerimi dünyaya açtım, hep hizmet eden insanları gördüm. Babam sohbetlerden sohbetlere koşturuyor, malını İslâm yolunda harcıyordu. Annem eve gelen misafirleri ağırlıyor, yemek sofralarının biri kalkıp, bir yenisi kuruluyordu. Ben ise hep bu yolda oldum. İnsanlara hizmete çalıştım. Onlara Allah'ı anlattım. Namazımı kıldım. Orucumu tuttum. Farz olan ne varsa yerine getirdim. Haramlardan kaçındım."

Kirpiklerinden aşağıya gözyaşları dökülürken, "Rabbimi seviyorum, en azından sevdiğimi zannediyorum." diyordu. Ama bir yandan da "O'nun için ne yapsam az, Cennet'i kazanmama yetmez." diye düşünüyordu. Tek sığınağı Allah'ın rahmetiydi.

Hesap sürdükçe sürdü. Boncuk boncuk terliyor; sırlıslık olmuştur, zangır zangır titriyordu. Gözleri terazinin ibresindeki neticeyi bekliyordu.

Sonunda hüküm verilecekti. Vazifeli melekler ellerinde bir kâğıt, mahşer meydanındaki kalabalığa döndüler. Önce ismi okundu. Artık ayakları tutmaz olmuştu. Neredeyse yığılıp kalacaktı. Heyecandan gözlerini kapamış, okunacak hükme kulak kesilmişti.

Mahşeri kalabalıktan bir uğultu yükseldi. Kulakları yanlı mı duyuyordu? İsmi Cehennemlikler listesindeydi. Dizlerinin üstüne yığıldı. Hayretten donakalmıştı.

"Olamaaaaz." diye bağırdı. Sağa-sola koşturdu. İnanamıyordu. "Ben nasıl Cehennemlik olurum? Hayatım boyunca hizmet eden insanlarla birlikte oldum. Onlarla beraber koşturdum. Hep Rabbimi anlattım." diyordu. Gözleri sağanak olmuş, titrek vücudunu ıslatıyordu. Vazifeli iki melek kollarından tuttu. Ayaklarını sürüyerek ve kalabalığı yararak alevleri göklere yükselen Cehenneme doğru yürümeye başladılar. Çırpınıyordu. Medet yok muydu? Bir yardım eden çıkmayacak mıydı?

Dudaklarından kelimeler kırık dökük, yalvarmayla karışık döküldü.

"Hizmetlerim... Oruçlarım... Okuduğum Kur'ânlar... Namazım... Hiçbiri beni kurtarmayacak mı?" diyordu...

Bağıra bağıra yalvarıyordu. Cehennem melekleri onu hiç dinlemediler, sürüklemeye devam ettiler. Alevlere çok yaklaşmışlardı. Başını geriye çevirdi. Son çırpınışlarıydı.

Resûlullah, "Evinin önünde akan bir ırmak içinde günde beş defa yıkanan bir insanı o ırmak nasıl temizler, günde beş vakit namazda insanı günahlardan öyle temizler." buyuruyordu. "Oysa ki benim namazlarım da mı beni kurtarmayacak?" diye düşünüyordu.

"Namazlarım... Namazlarım... Namazlarım." diye diye hiç kırıdı. Vazifeli melekler hiç durmadılar. Yürümeye devam ettiler;

Cehennem çukurunun başına geldiler. Alevlerin harareti yüzünü yakıyordu. Son bir defa dönüp geriye baktı, Artık gözleri de kurumuştü. Ümitleri sönmüştü. Başını öne eğdi. İki büklüm oldu.

Kollarını sıkan parmaklar çözüldü. Cehennem meleklerinden birisi onu itiverdi. Vücudunu birdenbire havada buldu. Alevlere doğru düşüyordu.

Tam bir iki metre düşmüştü ki, bir el kolundan tuttu. Başını kaldırdı. Yukarıya baktı. Uzun beyaz sakallı bir ihtiyar onu düşmekten kurtarmıştı. Kendisini yukarıya çekti. Üstündeki başındaki tozu silkerek ihtiyarın yüzüne baktı. "Siz de kimsiniz?" dedi.

İhtiyar gülümsedi:

"Ben senin namazlarımın."

"Neden bu kadar geç kaldınız? Son anda yetiştiniz. Neredeyse düşüyordum." dedi... İhtiyar yüzünü gererek, tekrar güldü; başını salladı;

"Sen beni hep son anda yetiştirirdin, hatırladın mı?.."

Secdeye kapandığı yerden başını kaldırdı. Kan-ter içinde kalmıştı. Dışarıdan gelen sese kulak kabarttı. Yatsı ezanı okunuyordu. Bir ok gibi yerinden fırladı. Abdest almaya gidiyordu...⁵⁰

**(Kıyamet gününde) kulun ilk önce
hesaba çekileceği şey, namazdır.⁵¹**

Hocaefendi'nin Namaz Hassasiyeti

Hocaefendi namaza olan düşkünlüğünü şöyle anlatır: "Namaz konusunda öyle bir hassasiyetim var ki, rüyamda bile onun heyecanını duyuyorum. Vakti kollamak, mescid bulmak, hakkıyla abdest almak ve ta'dil-i erkâna riayet ederek namaz kılmak için

⁵⁰ Fatih AKARCALI , Sızıntı - Ocak 1998

⁵¹ Nesâî, muharebe 2

tarifi zor bir telaş yaşıyorum. Dün de öyle bir rüya gördüm; koşturdum, koşturdum, ancak sünneti kılabilirdim; güneş doğacak da sabahın farzını yetiştiremeyeceğim diye ödüm koptu. Telaş, telaş, telaş... Dinî gayretim kuvvetli olduğunu söyleyemem fakat normal hayatımda da hep benzer şekilde heyecana kapılırım. Özellikle, yolculuk yaparken, namazı nerede ve nasıl kılacağımı düşünmekten adeta hasta olurum. Gerçi, seyahat programımı mutlaka ibadet hayatıma göre ayarlarım; ama şayet birkaç namazı yolda eda etmem gerekirse, bilhassa vaktin girmesinden bir iki saat önce büyük bir endişeye kapılırım. O esnada öyle gerilirim ki, bir kısım sözleri ters anlayabilir ve çevremdekilerin kalblerini kırabilirim. Müsait bir zemin ve uygun şartlar bulup gönlüme göre Rabbime teveccüh edene kadar da o bunaltıcı ruh haletinden kurtulamam.”

Aşağıda zikredeceğimiz iki hatıra bu hassasiyetin canlı örnekleridir:

Namazın Kerameti

Muhterem Hocaefendi, bir vaaz u nasihat sonrası İzmir'e dönerken otobüs şoförüne, “Vakit çıkmadan namaz kılmam lazım; lütfen müsait bir yerde birkaç dakika durabilir misiniz?” diye istirhamda bulunur. Kaptan, “Kusura bakmayın, bir kişi için duramayız!..” sözüyle cevap verince, Hocaefendi, “Öyleyse, ben ineceğim, arabayı durdurur musunuz?” der. Zaten, otobüsün havasından da bunalmıştı; Cenâb-ı Hakk'a sığınır ve çantasını kaptığı gibi aşağı iner.

Bir dağın başında yapayalnız kalıvermiştir ama buna hiç üzülmez. Bir güzel abdest alır, itina ile namazını tamamlar. Duasını bitirirken bir de bakar ki, yakından tanıdığı Gömlekçi Mehmet Bey kendisine doğru geliyor. Namazın kerameti olarak, Rabb-i Kerim, ona otobüsten daha güzel bir vasıta ve candan bir yol arkadaşı nasip etmiştir; Hocamız, ibadet

hassasiyetinin buluşturduğu dostuyla beraber İzmir'e kadar inşirah içinde gider.

Kar ile Abdest Almak

Hocaefendi, 1974 senesinde Hac'dan dönerken, uçakla Ankara'ya kadar gelir; yanındaki yirmi-yirmi beş arkadaşıyla beraber İzmir'e gitmek üzere bir otobüse biner. Uşak civarında dağlık bir bölgeye vardıklarında namaz vakti girer. Kendisi, birkaç dakika mola vermesi için kaptana rica eder. Şoför önce *"Namazınızı kaza edersiniz!"* diyerek akıl vermeyi ve meseleyi geçiştirmeyi dener. Muhatabının ısrar ettiğini görünce, *"Be adam, tek müslüman sen misin şu otobüste?!"* diye çıkışır. Bu sefer hemen arka koltuktaki Mehmet Ali hoca kalkar ve *"Elhamdulillah ben de müslümanım ve vakit çıkmadan namaz kılmalıyım!"* der. Daha o yerine oturmadan, bu defa Hacı Kemal Ağabey, *"Ben de müslümanım, mola bana da lazım!"* deyince, adamcağız mecburen durur.

Hepsi arabadan inerler ama buldukları yerde hiç su yoktur; ayrıca, her taraf karla kaplıdır. Hocaefendi, kollarını sıvar, kar ile abdest alır; diğerleri de onu takip ederler. Biraz üşüseler de, yürekleri ısınmış olarak hep beraber namazı tamamlarlar. Otobüs yeniden hareket ederken içlerinden biri, *"Efendim, bunun da bir rahmet tarafı varmış, sayenizde kar ile abdest almayı öğrendik."* diyerek latife yapar.

Namazı İç-Dış Bütünlüğü İçinde Eda Edebilmek

Namazı iç-dış bütünlüğü içinde kılmaya ta'dil-i erkân denir. *"Ta'dîl"* doğrultma, düzenleme, düzgün hale getirme demektir. *"Erkân"* da *"rükûn"* kelimesinin çoğulu olup kıyam, rükû ve secde gibi namazın esaslarını ifade eder. *"Tadîl-i erkân"* ise namazın içinde yer alan kıyam, rükû, secde gibi rükünleri yerli yerinde,

hakkını vererek düzgün ve sükûnet içinde yapmaktır. Bu şekilde namaz kılmak, âlimlerce vacip ya da farz kabul edilmiştir.

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), en kötü hırsızlığın namazdan çalıp çırpılmak olduğunu ifade edince sahabe “*Namazdan çalıp çırpılmak da nasıl olur ki ya Resûlallah?*” diye sormuş, Allah Resûlü de “*Rükûunu, secdesini tam yapmaz, namazını huşu içinde kılmazsa kişi namazdan bir şeyler çalmış ve hırsızlık yapmış olur.*” cevabını vermiştir.

Kur’ân-ı Kerim’de elliden fazla ayette namaz (salât), “*ikâme*” fiilinin muhtelif kipleriyle birlikte zikredilmektedir. Ayrıca, pek çok ayette “*Namazı ikâme edin!*” buyurulmaktadır. Evet, “*ikâme etmek*”; namazın içinde yer alan kıyam, rükû, secde gibi rükünleri yerli yerinde, düzgün şekilde, sükûnet içinde, hakkını vererek yapmak demektir.

Efendimiz’in, namazı usûl ve âdâbına göre tamamlamayan bir şahsa “*Sen namaz borcunu ödemiş olmadın, git namazını ikâme et!*” buyurması, yine ilk defaki gibi çabucak namaz kılan o adamı iki veya üç sefer geri göndermesi ve sonunda ideal bir namazı ona bizzat tarif etmesi de bu kanaati destekleyen delillerden biridir.

Bir Müslüman vakti geldiğinde güzelce abdest alıp, kendisini Allah’a vererek rükû (ve secdesiyle) farz namazı kıldığında –büyük günah işlemedikçe- bu, onun önceki günahlarına kefarettir. Bu her zaman böyledir.⁵²

Namazı kâmil manada eda etmenin diğer bir yanını da “*iç ta’dil-i erkân*” oluşturur. İç ta’dil-i erkân namazın “huşû

⁵² Müslim, taharet 7

ve hudû” ile kılınması demektir. Huşû; Allah’a karşı korku ve sevgi ile boyun eğmektir, gönülden saygı ve bağlılıktır. Hudû; Allah’ın azameti karşısında mahviyetle iki büküm olmaktır, samimi teslimiyettir. İç ta’dil-i erkâna riayet ederek namazı eda eden kul, Cenâb-ı Hakk’ın azameti ve celâli ile kendi acz, fakr, ihtiyaç ve küçüklüğünü birlikte mülâhazaya alır ve kalbi hep Allah’a karşı saygı ve tazimle atar; davranış ve sözleri de bu anlayışa tam bir tercüman olur.

Namaz Kahramanı Olmak İçin Gerekli Üç Şart

Namazı sevmek ve onda derinleşmek için Hocaefendi özellikle üç hususa dikkat çeker:

1. Namazın hakikatini idrak etme hususunda yüce himmetli olmalı; Cenâb-ı Hak’tan selef-i salihînin ibadet aşk u iş-tiyakını, onlardaki kulluk temkinini dilenmeli ve namazı şuurluca ikâme edebilmek için Allah’ın yardımını talep etmeliyiz.

Ulvi hedeflere göz dikmek himmeti âlî tutmanın ifadesidir; namazı ikâme hususunda da insan hep daha yükseklerle talip olmalıdır.

2. Namaz yolcusu ikinci adım olarak, gönlüne ibadet iştiyakı salacak, onu namazın nurlu iklimlerinde dolaştıracak ve mana âleminin büyüklerinin namazla alakalıengin anlayışlarını, derin duyularını aktararak içine haşyet dolduracak makaleleri ve kitapları okumalıdır. Hazreti Üstad, bazı risaleleri önemli gördüğünden dolayı yüz on beş defa okuduğunu belirtmiştir.
3. Hem kavli hem de fiilî duada ısrarlı olma, matlubu elde etme mevzuunda kararlı ve istikrarlı bir tavır ortaya koyma ve aktif sabırla, adım adım hedefe yürüme de neticeye

ulaşma yolunda çok önemli diğer bir şarttır. Namaz sevdası gönle hemen düşmeyebilir; insan birkaç günde, birkaç ayda, hatta birkaç yılda namaz hakikatini duyamayabilir. Dolayısıyla, talepte ve neticeye götürecek sebepleri yerine getirme mevzuunda ısrarlı olmak pek mühimdir.

Şayet, namaz kahramanlığına adaysanız, sizi o ufka taşıyacak bütün argümanları kullanmayı ihmal etmemelisiniz. Hangi ses, hangi soluk sizi şahlandırıyor ve kalbinizi coşturuyorsa, bir kere değil, belki yüz kere aynı vesileye başvurmalısınız. Belki bir kitabı onlarca kez okumalı, bir kaseti birkaç kere dinlemeli, bir büyüğün sözlerine defalarca kulak vermeli ve oturup kalkıp hep gözünüzü diktiğiniz hedefi düşünmelisiniz. “Olmuyor!” diyerek, yoldan dönmeyi asla aklınıza getirmemeli ve katiyen aceleci davranmamalısınız. Unutmamalısınız ki, bu yolda belki senelerce sular gibi çağlayacak, pek çok kayaya çarpacak, ama her an biraz daha arınacak ve sonunda ummana ulaşacaksınız. Niyetinizin derinliği ve himmetinizin yüceliği nispetinde ötede siz de her biri bir namaz aşığı olan “ilkler”in hemen arkasında yerinizi alacaksınız.

Namazın Farzları

Namazın altısı dışında altısı da içinde olmak üzere toplam on iki farzı vardır. Namazın dışındaki farzlar, namazdan önce ve ona hazırlık mahiyetinde oldukları için “namazın şartları” olarak adlandırılır. Bu şartlar hadesten taharet, necasetten taharet, setr-i avret, istikbal-i kible, vakit ve niyettir.

Namazın içindeki farzlar ise namazın mahiyetini oluşturduğu için “namazın rükünleri” olarak anılır. Bu rükünler namazı oluşturan unsurlardır. Bu rükünlerden herhangi birinin eksikliği durumunda namaz sahih olmaz. Namazın rükünleri şunlardır: İftitah tekbiri, kıyam, kıraat, rükû, secde ve ka'de-i ahîre.

Namazın içinde ve dışında olan söz konusu farzların tafsilatını ilmihâl kitaplarına havale ederek burada namazın önemli bir rüknü olan kıraat üzerinde durmak istiyoruz.

Kıraat'ten maksat Kur'ân okumaktır. Namazda iken Kur'ân kıyam halinde yani ayakta dururken okunur. Bir insanın namazının sahih olabilmesi için okuduğu Kur'ân ayetlerini doğru okuması gerekmektedir. Dolayısıyla buradan Kur'ân'ı doğru okumak ve doğru ezberlemek meselesi ortaya çıkar.

İslâm âlimlerinden Süfyân-ı Sevrî "Kişi, Kur'ân okuduğunda melek onun gözlerinin ortasından öper." der. Peygamber Efendimiz de "Sizin en hayırlınız Kur'ân'ı öğrenen ve öğretenidir."⁵³ buyurur.

Meşgul olduğumuz ve sürekli okuduğumuz Kur'ân-ı Kerim, ahrette bizi yalnız bırakmayacak, çok sıkıldığımız zamanlarda bize inşirah verecektir. Kur'ân okuyan ve onunla meşgul olan evlada ahrette vakar tacı, anne babasına da iki değerli elbise giydirilir. Efendimiz Kur'ân'ın kendisini elinden düşürmeyenler için ahrette şefaathçi olacağını da haber vermiştir.⁵⁴

Kur'ân okunan eve bereket gelir. Orada melekler toplanırken şeytanlar o evden uzaklaşırlar. İçinde Kur'ân okunmayan evlerin hayır ve bereketi az olur. Kur'ân'ı hakkını vererek okuyan bir insan, Kirâmen Katibîn melekleri seviyesini yakalar. Onu o seviyede okumaktan aciz kalan fakat halis niyetli olan birine de iki sevap verilir.⁵⁵ Kur'ân'dan tek bir harf okuyana bile bir sevap verilir.

Okuması, onun da ötesinde anlaşılması Allah tarafından özellikle istenen ve her bir harfine bir sevap verilen Kur'ân

⁵³ Buhârî, fedâilü'l-Kur'ân 21; Tirmizî, fedâilü'l-Kur'ân 15.

⁵⁴ Müslim, müsafırîn 252

⁵⁵ Buhârî, tevhid 52; Müslim, müsafırîn 244

okumayı doğru bir şekilde öğrenmek her Müslüman üzerine bir borçtur. Kur'ân'ı doğru okuyup doğru öğrenmeyi hiç vakit geçirmeden gerçekleştirmek gerekir. İngilizce, Almanca vb. dilleri şahsi kariyerimiz noktasında zaruri gördüğümüzden aylarca hatta bazen yıllarca kursa gidip bu uğurda çaba sarf ederken Allah'ın kelamı olan Kur'ân'ı öğrenmekten neden geri dururuz? Hâlbuki Kur'ân öğrenmek insanın altından kalkamayacağı bir mesele değildir. Uygun bir öğreticiyi bulduktan sonra kısa zaman içinde halledilebilecek bir meseledir. Nitekim günümüzde bu konuda gerek sesli ve gerekse görüntülü pek çok materyal de bulunmaktadır. Yani Kur'ân öğrenmeme adına mazeret kapısı kapalıdır. Binaenaleyh yeterli seviyede Kur'ân'ı okuyamayan kişiler bir an önce harflerin doğru çıkışlarını (mahreçlerini) sonra da tecvid kaidelerini öğrenmelidirler. Zira Kur'ân okumak bir anlamda Allah ile konuşmaktır.

Kur'ân okurken dikkat edilmesi gereken birtakım hususlar da vardır. Şimdi bunlara kısaca değinelim:

- ✓ Güzelce abdest aldıktan sonra Kur'ân'a karşı derin bir saygı içinde bulunmalı ve onu anlamaya gayret etmelidir.
- ✓ Kur'ân okumaya eûzu besmele çekerek başlamalı.
- ✓ Kur'ân'ı zihnimizin duru olduğu saatlerde okumamız ondan istifadeyi azami kılacaktır.
- ✓ Kur'ân okumayı aceleye getirmeden güzelce, düzgünce, tane tane ve hakkını vererek gerçekleştirmeli.
- ✓ Mümkün oldukça Kur'ân'ı hüzünlü bir edayla okumaya çalışmalı.
- ✓ Kur'ân'ı sanki Allah'tan dinliyormuş düşüncesiyle okumaya çalışmalı.

Hülâsa

- ✓ Namaz, her zaman ve her şartta yerine getirilmesi gereken temel bir ibadettir.
- ✓ Namaz, kulu Allah'a bağlayan en önemli vesiledir. Bu bağın koparılması inancın da yitirilmesi riskini taşır.
- ✓ Farz namazlarını mümkün mertebe cemaatle kılmalı böylece namazın feyiz ve bereketinden azami derecede istifade etmeli.
- ✓ Namazı kuşun yem yemesi misali hızlıca değil de huzurla kılalım. Hem dış hem de iç yönüyle ideal bir namaz kılmayı kendimize hedef yapalım.
- ✓ Kötülüklerden uzak durmak isteyen namaza sığınmalı.
- ✓ Namazları vaktinde kılip, son anlara sıkıştırmamalı.
- ✓ Camiye yatay (cenaze) olarak değil de dikey olarak (hayat-tayken) gelmeli.

DUA

Allah'ım! Resûl-ü Ekrem Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) namazı hangi enginlikte ikâme etmişse, bize de o idraki lütfeyle; namazın manasını ruhlarımıza da duyur.

İlgili Kaynaklar

Yazılı Kaynaklar

1. Dinimin Direği Namaz, Işık Yayınları
2. Namaz Âşıkları, Işık Yayınları
3. Namazı Anlayarak Kılmak, Işık Yayınları
4. Hayat Kaynağımız Namaz, Işık Yayınları
5. Namaz'a Dikkat, Şahdamar Yayınları
6. Soru-Cevaplı Namaz İlmihali, Işık Yayınları
7. Genç İnsan ve Namaz, Muştı Yayınları
8. Kırık Testi-1, Namaz, Nil Yayınları
9. Fasıldan Fasıla-2, Namazda Üç Mertebe Vardır, Nil Yayınları
10. Kırık Testi-6 (Diriliş Çağrısı), Namazı Hissetmek İçin Ne Yaptınız, Nil Yayınları
11. Prizma-4, Namaz Namaz Namaz, Nil Yayınları
12. Yeşeren Düşünceler, Namaz, Nil Yayınları
13. Asrın Getirdiği Tereddütler, Cenâb-ı Hakk'ın huzuruna girerken ne gibi fikrî bir hazırlık yapmalı ve O'nun huzurunda neler düşünmeliyiz, Nil Yayınları
14. Prizma-3, Bir Kere Daha Namaz, Nil Yayınları
15. Prizma-3, Namazın Zikir ve Tevbe Buuudu, Nil Yayınları
16. Fasıldan Fasıla-4, Namaz ve Secde, Nil Yayınları
17. Prizma-7 (Zihin Harmanı), Namazın Çekirdekleri, Nil Yayınları
18. Sözler, Dördüncü Söz, Beşinci Söz, Yedinci Söz, Dokuzuncu Söz, Yirmi Birinci Söz'ün Birinci Makamı, Şahdamar Yayınları

Sesli ve Görüntülü Kaynaklar

1. Vaaz, Allah'a Kulluğun En Temel İfadesi: Namaz, 25 Ağustos 1978
2. Vaaz, Namazda Tadil-i Erkânın Önemi, 22 Eylül 1978
3. Vaaz, Namazda Huşu ve Haşyet, 15 Eylül 1978
4. Vaaz, Namazın Önemi, 08 Eylül 1978
5. Vaaz, Namazın İhtiva Ettiği Yüce Manalar, 01 Eylül 1978
6. Vaaz, Cuma Namazının Önemi, 13 Ekim 1978
7. Vaaz, Namazın Günde Beş Vakte Tahsisinin Hikmetleri, 29 Eylül 1978
8. Vaaz, Nafile Namazların Ehemmiyeti, 06 Ekim 1978
9. Barnteli, Namaz İbadetlerin Fihristi, 23 Ağustos 2003
10. Vaaz, Mü'minler İçin Namazın Önemi, 27 Temmuz 1973
11. Kalbin Solukları-1, Namazın Mânâ Boyutu, 28 Mayıs 2006

SIDK-EMANET

**Aldatılsan dahi, sakın kimseyi aldatma!
Bazen kaybetmeye sebebiyet verse de sadakat ve
istikametten asla ayrılma! (M. Fethullah Gülen)**

Doğruluğumla Kurtuldum

Doğruluk deyince ilk akla gelen isimlerden biri sahabeden Ka'b İbn-i Mâlik'tir (radiyallahu anh). O, kılıcı kadar sözü, sözü kadar da kılıcı keskin yiğit bir şairdi. Şiirleriyle kâfirlerin morallerini alt üst ederdi. Akabe biatında gelip Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi ve sellem) söz vermiş böylece Medine'nin ilkleri arasına girmişti. Pek çok badirede sadakatini ispatlamış, Efendiler Efendisinin has dostları arasına girmişti. Ne var ki bu sadakat âbidesi güzel insan, yıllar sonra önüne çıkan Tebük seferine katılamamıştı. Şimdi öncesi ve sonrasıyla onun başından geçenleri kendi ağzından dinleyelim:

"Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) bu muharebeye ayrı bir ehemmiyet gösteriyordu. Herkes gibi ben de hazırlıklarımı tamamladım. Hatta o güne kadar hiç bir harbe bu kadar iyi hazırlanmamıştım, diyebilirim. İki Cihan Serveri (sallallahu aleyhi ve sellem) hareket emrini verdi ve ordu harekete geçti. Ben kendi kendime: 'Nasıl olsa onlara yetişirim.' diyerek ağırdan aldım. Geçerli bir mazeretim de yoktu fakat kendime olan güvenim beni yavaş

hareket etmeye itmişti. Bugün-yarın-öbür gün, derken günler hızlıca gelip geçiverdi. Artık Allah Resûlü'ne istesem de yetişemezdim. Mecburen dönmelerini bekleyecektim... Bekledim. Hem de her saati günler gibi gelen bir bekleyişle bekledim.

Nihayet, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) seferden döndüğü her yerde konuşulmaya başladı. Zaten Medine, her zaman O'nun dönüşüne yakın yeniden hareketlenir ve bir kere daha canlanırdı. O döndüğü için herkesin yüzü yine gülekti.

Bir süre sonra ordu Medine'ye geri dönmüştü. Efendimiz de her zamanki âdeti üzere evvela mescide uğrayıp iki rekât namaz kılmış ve insanlarla görüşmeye başlamıştı. Ahali grup grup mescide geliyor ve O'nu ziyaret ediyordu. Sefere katılmayanlar da kendisinden özür diliyorlardı. Benim gibi olan pek çok kimse mazeret bildirmiş ve Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) tarafından özürleri kabul edilmişti. İsteseydim ben de aynı şeyi yapabilirdim. Zira ikna gücü ve hitabet kabiliyeti en güçlü olan kişilerden biriydim ancak nasıl olur da hiçbir bahanem olmadığı halde Allah Resûlü'ne yalan söyleyebilirdim. Yapmadım, yapamadım. Göz göze geldiğimizde İki Cihan Serveri (sallallahu aleyhi ve sellem) kalbimi delip geçen buruk bir tebessümle karşıladı beni ve 'Neredeydin?' diye sordu. Olup bitenİ bütün detaylarıyla kendisine anlattım. Başını çevirdi ve dil ucuyla: 'Kalk git!' dedi.

Dışarı çıktım. Dostlarım etrafımı sardı: "Sen de bir mazeret söyle, kurtul!" dediler. Teklifleri bir aralık kalbime yatar gibi oldu fakat birden kendime geldim ve benim durumumda olan başkaları olup olmadığını sordum. Onlar "Var" dediler ve iki isim söylediler. İkisi de Bedir'e iştirak etmiş namı, şanlı sahâbiler arasında bulunuyorlardı: Mürâre İbn-i Rebî ve Hilâl İbn-i Ümeyye (radiyallahu anhumâ). Onlar da benim gibi hiçbir mazeret ileri sürmemiş ve doğruyu söylemişlerdi. Onlar benim için örnek alınacak şahsiyetlerdi. Ben de onlara uydum ve mazeret ileri sürmekten vazgeçtim.

Neden sonra üçümüz hakkında bir ferman yayınlandı. Artık hiç kimse bizimle görüşüp, konuşmayacaktı. Bunun üzerine diğer iki arkadaşım evlerine kapandılar ve kendilerini ağlamaya saldılar. Ben, onlara nispetle daha genç ve kuvvetli idim. Çarşıya, pazara çıkıyor ve namaz vakitlerinde de mescide gidebiliyordum. Ancak kimse benimle konuşmuyordu. Vaktimin çoğunu mescitte geçiriyordum. Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi ve sellem) bir

tebessüm yakalayabilmek için uzun uzun beklediğim olurdu... Heyhat ki, her batan güneşle birlikte evime hicranla dönüyordum. O, yüzünden tebessüm hiç eksik olmayan insan, günlerdir bir kez olsun, bana bakıp tebessüm etmemişti. Selâm veriyordum; acaba dudakları kımıldayacak mı diye gözlerimi dudaklarına dikiyordum. Gel gör ki en hafif bir kımıldama olmuyordu.

Çok defa namaz kılariken göz ucuyla O'na bakıyordum. Namaza başladığımda bana bakıyordu. Fakat namazımı bitirince hemen benden gözünü kaçırmıyordu. Tam elli gün böyle geçti. Herkes ve her yer bana öylesine yabancılaşmıştı ki, kendimi yabancı bir ülkede zannetmeye başlamıştım.

Bir gün Ebû Katâde'nin -ki amcamın oğluydu. Onu çok severdim. O da beni canı gibi severdi- bahçesinin duvarından atlayarak yanına vardım. Selâm verdim, selâmımı almadı. Sordum: 'Allah için söyle, benim Allah ve Resûlü'nü (sallallahu aleyhi ve sellem) sevdiğime inanmıyor musun?' Sükût etti. Sözümü üç defa tekrar ettim. Üçüncüsünde de: 'Allah ve Resûlü bilir.' diyerek yanımdan ayrıldı. Dünya başıma yıkılmıştı çünkü Ebû Katâde'den bu sözü hiç beklemiyordum. Gözlerim doldu ve hıçkırığa hıçkırığa ağlamaya başladım.

Yine bir gün Medine sokaklarında yapayalnız dolaşırken; bir adamın beni aradığını işittim. Sorduğu şahıslar beni işaret etmişlerdi. Adam yanıma geldi ve elinde de bir mektup vardı. Mektup Gassân melikinden geliyordu ve bana yazılmıştı. Melik beni, memleketine davet ediyordu. Mektubunda: "İşittim ki sahibin – Peygamberimizi kastediyor- seni yalnız bırakmış... Bize gel; senin gibilerin bizim nezdimizde kadri yüksektir..." gibi şeyler yazılıydı. Ben, "Bu da bir imtihan." dedim ve mektubu yırtıp ateşe attım.

Kırkıncı gündü. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) bir adam göndermişti. Gelen şahıs bizim, hanımlarımızdan uzak durmamız gerektiğini söylüyordu. 'Boşayayım mı, ne yapayım?' dedim. Gelen kişi 'Sadece uzak dur.' dedi ve gitti. Hanımına kendi evlerine gitmesini söyledim. Bu arada Hilâl yaşı ve kendi işini göremediğinden ötürü hanımı gidip, hizmet etmek kaydıyla Resûlullah'tan izin istemişti. Allah Resûlü de ona izin vermişti. Bazıları benim de aynı şekilde izin almamı istediler. Fakat kabul etmedim. Zira Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi ve sellem) böyle bir teklifi nasıl karşılayacağını bilemiyordum.

Bir müddet daha böyle geçmiş ve tam elli gün dolmuştu. Artık dayanamıyordum. Dünyam kapkara bir kabir kadar daralmıştı. Her zaman yaptığım gibi evimin damında sabah namazını kılmış, oturuyordum. Bir şahıs yüksek sesle ismimi tekrar edip duruyor ve "Müjde Ka'b!" diyordu. Meseleyi anlamıştım ve hemen secdeye kapandım. Meğer o gün sabah namazından sonra Allah Resûlü affımızı ilân etmiş. Mescide koştum, herkes ayağa kalkmış beni tebrik ediyordu. Talha boynuma sarıldı, yüzümü, gözümü öpüyordu. Sanki yeniden bir Akabe yaşıyordum. Resûlullah'ın huzuruna gelip elini tuttum. O da benim elimi tutmuştu. Bana 'Allah sizi affetti.' buyurdular ve hakkımızda inen şu âyeti okudular:

"Ve (Allah o tevbeleri) geri bırakılan üç kişinin de tevbelerini kabul etti. Yeryüzü, genişliğine rağmen onlara dar gelmiş, vicdanları kendilerini siktikçe sıkılmıştı. Nihayet yine Allah'a sığınmaktan başka çare olmadığını anlamışlardı. Sonra (eski hâllerine) dönmeleri için Allah onların tevbesini kabul etti. Çünkü Allah Tevvâb'tır Rahîmdir." (Tevbe Sûresi, 9/118)

Bu müjdeyi aldıktan sonra Resûlullah'a (sallallahu aleyhi ve sellem) hitaben, 'Ya Resûlallah! Ben doğrulukla kurtuldum. Bundan böyle ömrüm oldukça da doğrudan başka bir şey söylemeyeceğime, söz veriyorum.' dedim.⁵⁶

Ey iman edenler, Allah'a karşı gelmekten sakının ve hep doğru söz söyleyin! (Ahzab Sûresi, 33/70)

Mümine Sadakat Yakışır

Müslümanlar, karşılıklı işlerinde, başka insanlarla olan her türlü ilişkilerinde sadakat ahlâkı üzere, doğru ve dürüst olmalıdırlar. Mü'min, verdiği sözde durur, emaneti yerine getirir, işini sağlam yapar, yalandan uzak durur, aldığı vazifeyi yerine getirir, emaneti ehline verir. Allah'a ibadet ve itaatinde tam bir sadakat ahlâkı sergiler. Rabbine kalbinden bağlıdır.

⁵⁶ Buhârî, meğâzî 79; Müslim, tevbe 53-55.

O'nun huzurunda O'nu kandırmaya, başkasına tapınmaya, ibadetinde hile yapmaya yeltenmez.

Cennet Kapılarını Açan Altı Şey

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyururlar:

Bana şu altı şey hakkında söz verin ben de sizin Cennet'e gireceğinize kefil olayım:

- Konuştuğunuz zaman doğru konuşun!
- Vaat ettiğiniz zaman yerine getirin!
- Emanette emin olun!
- Apış aranızı koruyun!
- Gözlerinizi harama yumun!
- Ellerinizi haramdan uzak tutun.⁵⁷

Allah Resûlü (s.a.s.) Doğru Olmamızı Bekler

Kâmil insan, bile bile söylemiş olduğu yalan sözle vicdanının, hele hele imanının sesi arasında çatışmaya girer. İşte doğruluk, bu tür çelişkilere düşmekten, huzursuzluktan insanı kurtarır. Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), bu konuyla ilgili olarak şöyle buyurur: *"Bil ki doğruluk gönül huzuru, yalan ise şüphe ve tereddüt verir."*⁵⁸

Küfrün mahiyeti yalandır. İmanın mahiyeti sıdktır.

(Bediüzzaman)

⁵⁷ Ahmed İbn Hanbel, el-Müsned 5/323; Taberânî, el-Mu'cemü'l-kebîr 8/262; el-Mu'cemü'l-evsat 3/77; Beyhakî, es-Sünen 6/288

⁵⁸ Tirmizi, Kıyamet 60

Doğruluk, aynı zamanda diğer ahlâkî erdemlerin yolunu açan, insanı ahlâkî değerlere sahip çıkmaya sevk eden anahatar bir karakterdir. Nitekim Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); “Doğruluk insanı iyiliğe götürür...”⁵⁹ buyurmuştur.

Önce İman Sonra Doğruluk

Süfyan İbni Abdillâh es-Sekafî (radiyallahu anh) anlatıyor: “Ey Allah’ın Resûlü! Bana İslâm hakkında öyle bir bilgi ver ki bana yetsin ve sizden başka kimseye İslâm’dan sormaya hacet bırakmasın.” dedim. Şu cevabı verdi: “Allah’a inandım de, sonra da dosdoğru ol.”⁶⁰

Doğruluk Peygamberlik Sıfatıdır

Sıdk bir peygamber sıfatıdır. Güzel ahlâkın kapısı doğrulukla açılır; en makbul ve seçkin kullar mertebesine, Cennet’in zirvesine sadakatle ulaşılır. Sıdk, aynı zamanda Allah elçilerinin vazifelerini yaparken kullandıkları bir kredidir. Onların doğruluğa kilitlenmiş bulunmaları arkalarındaki istidatlı insanların hidayetine vesile olmuştur.

Sıdk sarayının sultanı Resûl-i Ekrem Efendimiz de doğruluk ve güvenilirliği sayesinde pek çok gönlün kilidini rahatlıkla açmıştı. Ebû Cehil, Utbe, Şeybe ve Ümeyye gibi küfrün temsilcileri bile “Vallahi biz bu adamın yalan söylediğine hiç şahit olmadık.” demek zorunda kalmışlardı. Muhbir-i Sâdık, Mekkelileri Ebû Kubeys tepesinde toplayıp “Ey Abdülmuttalip oğulları! Ey Fihri oğulları! Ey Lüeyy oğulları! Ben şimdi şu dağın öbür yamacında düşman ordusunun bulunduğunu ve size saldırmak üzere olduğunu söylesem bana inanır mısınız?” diye

⁵⁹ Buhârî, edeb 69; Müslim, birr 103-105; Ebû Dâvûd, edeb 80.

⁶⁰ Müslim, İman 62

sorunca, oradakilerin hepsi tereddütsüzce “*Evet inanırız.*”⁶¹ diye bağırmışlardı. Çünkü o güne kadar O’nun hiçbir hilâf-ı vâki beyanını duymamışlardı. Dünya adına hiçbir beklentisi olmayan bir insanın kırk yaşına kadar çok basit meselelerde bile hilâf-i vâki beyanda bulunmayıp o yaştan sonra hakikate muhalif sözler söylemesi zaten düşünülemezdi.

O zamana değin öyle müstakim bir çizgi takip etmişti ki, yüksek ahlâka bağlı o gidişatı ondan sonra söyleyeceği, göstereceği, sunacağı ve temsil edeceği her şeyin referansı olmuştu. Dolayısıyla, düşmanları dahi O’nu yalancılıkla itham edemiyor, -hâşâ yüz bin defa hâşâ- ‘şâir, sâhir, mecnun’ yakıştırmalarında bulunarak işin içinden sıyrılmaya çalışıyorlardı. Hakikatini inkâr edemedikleri mucizelerine de ‘sihir’ deyip geçiştiriyorlardı. O’nun risaletini kabule yanaşmayan müşrikler bile, “*Muhammed doğru söylüyor!*” demekten kendilerini alamıyor fakat peygamberliğin O’na verilmesini kibir ve gururlarına yediremeyip, “*Risalet neden eşraftan birine değil de bir yetime verildi?*” demek suretiyle O’na teslim olmamak için kendilerince mazeret uyduruyorlardı.

Peygamber Efendimiz Tam Bir Sadakat Örneği

Allah Resûlü, o kadar sözünün eridir ki, daha sonra sahabe olma şerefine eren bir zat şöyle der: “*Cahiliye devrinde Allah Resûlü’yle bir yerde buluşmak üzere anlaşmıştık. Ben verdiğim sözü unuttum. Üç gün sonra hatırladığımda koşarak anlaştığımız yere gittim. Baktım ki Peygamber Efendimiz orada bekliyor. Bana ne kızdı ne de darıldı. Sadece, “Ey genç! Bana meşakkat verdin; üç gündür seni burada bekliyorum.”*⁶² dedi.

⁶¹ Buhârî, tefsîru sûre (26) 2; Ahmed İbn Hanbel, el-Müsned 1/307.

⁶² Ebû Dâvûd, edeb 82; İbn Sa’d, et-Tabakâtü'l-kubrâ 7/59.

Ey iman edenler! Allah'ın emirlerine karşı gelmekten sakının ve dürüst insanlarla beraber olun. (Tevbe Sûresi 9/119)

Doğruluğun Timsali Abdülkadir Geylanî

Abdülkadir Geylanî belli bir yaşa gelince ilim öğrenme adına yollara koyulur. Annesi ona çok düşkündür ama söz ilimden açıldı mı boynunu büker. Rahmetli babasından kalan altınların yarısını kardeşine ayırır, yarısını cepkenin astarına diker. Yola düşmeden önce evladına:

– Sakın yalan söyleme, der.

İleride velilerin sultanı makamına oturacak Abdülkadir, küçük bir kervanla yurdundan ayrılır. Hedefte Bağdat vardır. Dağlar, vadiler, çöller gerilerde kalır. Kervan epeyce yol almışken birdenbire kervanın önünü eşkiyalar kesiverir. Herkeste bir panik havası hâkim olur.

Eşkiya bu, merhamet bilir mi hiç? Yol kesen, kervanları soyan, ne bulursa talan eden adamlar...

Kervanın önüne geçen eşkiya lideri yolculara şöyle seslenir:

– Kıpırdamayın ve neyiniz varsa hemen önünüze atın!

Herkesi bir korku ve titreme alır. Kimsenin tek kelime söyleyecek ne mecali ne cesareti vardır.

Eşkiya süratle ne varsa talan etmeye başlar. Toplanan mallar bir süre sonra eşkiya reisinin önünde büyük bir yaygı üzerine yığılır. Adeta eşyalardan bir tepe meydana gelmiştir.

Bu arada haydutlardan biri Abdülkadir'in karşısına dikilerek:

– Ey derviş kılıklı çocuk! Senin de üzerinde bir şeycikler var mı, diye sorar.

Masum ve kalbi temiz küçük Abdülkadir:

– Evet, kırk altınım var, der. Eşkiya:

– Hadi oradan, sen kırk altını rüyanda bile görmemişsindir, diye çıkışır.

Bir başka eşkiya bu diyaloga şöyle diyerek ortak olur:

– Peki, nerede altınların?

Abdülkadir'in verdiği cevap eşkiyanın hayretini daha da artırır:

– Koltuğumun altında, kaftanıma dikili!

Bunun üzerine eşkiya hemen çocuğu peşine takar ve şöyle der:

– Yürü!

– Nereye?

– Reisin yanına!

– Reis de kim?

– Soru sorma da yürü!

Nihayet çocuk elebaşının huzuruna ulaştırılır. Merhametsiz ve kaba reis çocuğu süzer ve sorar:

– Kırk altınım var diyormuşsun, doğru mudur?

– Evet!

– Peki nerede?

– Kaftanımda dikili.

Hemen bir bıçak darbesiyle küçük Abdülkadir'in kaftanından paraları söküp alırlar. Haydut başı hayretini gizleyemez ve Abdülkadir'e şu soruyu sorar:

– Ey sabi! Neden altınların yerini bize söyledin? Abdülkadir Geylanî tebessümle karışık cevap verir:

– Yola çıkmadan önce annem bana her işte doğru olmamı ve Allah'ın rızasını gözetmemi tembih etti. Doğruluk emniyet, yalancılık hıyanettir. Hıyanet edemezdim!

Eşkiya reisi, adeta beyninden vurulur. Derin derin çocuğa bakar. Abdülkadir'in masum ve saf siması, eşkiya reisinin taş kesilmiş yüreğini yumuşatır. Haydut'un gözleri dolar ve hüngür hüngür ağlamaya başlar. Ardından şunları söyler:

– Bu çocuk annesine verdiği sözde bu kadar vefalı iken, ben

bunca zamandır Allah'ın sözüne ve isteklerine hıyanet etmekteyim. Yazıklar olsun bana! Şu andan itibaren ettiğim bütün kötülüklerden utanıyor ve günahlarıma tövbe ediyorum. Şu kalbi temiz ve samimi çocuk beni karanlıklardan aydınlık bir dünyaya çıkardı.

Hayatında nice kul hakkı yemiş çete reisinin bu samimi tövbesi ve döktüğü gözyaşları grubun diğer haydutlarını da harekete geçirir. Hep bir ağızdan duygularını şöyle dile getirirler:

– Reis! Bugüne kadar yol kesmekte ve hırsızlıkta başımız idin. Şimdi de tövbe ve iyiliğe dönmekte reisimiz oldun! Biz yine seninle beraberiz ve emrine boyun eğeriz. Bunun üzerine reis ıslak gözleriyle arkadaşlarını bakıp:

– O halde kervanda kimden ne aldınızsa hepsini tek tek sahiplerine verin ve gelin hep birlikte buracıkta günahlarımıza tövbe edelim, der.

Haydutların sesi vadilerde yankılanır:

– Baş üstüne reis!

Hemen kervandan alınan mallar, paralar ve altınlar sahiplerine geri verilir ve kervan selamete uğurlanır. Taştan da sert kalp sahibi bu şakiler, gönül aynalarına düşen günah kirlerini tövbe süngeri ile silmeye koyulurlar. Onların kalpleri şimdi kadifeden daha yumuşak idi. Bu değişim ve dönüşüme sebep de masum Abdülkadir'in doğru sözlülüğü ve sadakati olmuştu.

İstikbalin büyük velisi hem altınlarını hem kervanı hem de haydutları kurtarmıştı. Yaşanan bu olayla sadakatin er ya da geç hayır getireceği bir kez daha tecrübe edilmiş oldu.

Ebû Süfyan'ın, Peygamberimizin (s.a.s.) Doğruluğunu Tasdiki

Allah Resûlü etraftaki hükümdarlara mektuplar gönderiyordu. Onlardan birini de Roma imparatoru Hirakl'e (Hiraklius) göndermişti. Hirakl, mektubu baştan sona okudu. O sırada Şam bölgesinde bulunan Ebû Süfyan'ı çağırttı ve aralarında şu şekilde bir konuşma gerçekleşti:

- O'na daha ziyade uyanlar kimlerdir, zenginler mi fakirler mi?
- Fakirler.

Daima doğruluğu araştırın! Doğrulukta helâkinizi görerseniz bile, muhakkak onda sizin için kurtuluş vardır.⁶³

- Hiç O'na inananlardan dönenler oldu mu?
- Şimdiye kadar hayır.
- Artıyorlar mı, eksiliyorlar mı?
- Her geçen gün biraz daha artıp çoğalıyorlar.
- Hayatında hiç yalan söylediğini duydunuz mu?
- Hayır, O'nu hiçbirimiz yalan söylerken duymadık.

Hirakl, o günlerde Müslümanların en amansız düşmanı olan Ebû Süfyan'dan aldığı bu cevaplarla çarpılmış ve kendini tutamayarak şöyle demişti:

- Bir insanın bunca zaman, insanlara yalan söylemekten kaçınıp da Allah'a karşı yalan söylemesi düşünülemez.

İnsanlara Yalan Söylemeyen Allah'a da Söylemez

Müslümanların ilk şehitlerinden Hz. Yasir ile Hz. Sümeiye'nin oğlu Hz. Ammar eve geldiğinde anne ve babası:

- Oğlum! Neredeydin, diye sorar. Ammar cevap verir:
- Peygamber Hz. Muhammed'in yanındaydım.
- Peygamber mi o, diye sorar ebeveyni.

– Evet! Allah'tan, Kitap'tan bahsediyor, diye cevap verir Ammar (radiyallahu anh). Bunun üzerine babası Hz. Yasir (radiyallahu anh):

63 İbn Ebî'd-Dünya, es-Samt s.227; Mekârimü'l-ahlâk s.51; Hennâd, ez-Zühd 2/635.

– Muhammed, Mekke’de kırk yaşına kadar bir tek yalanı duyulmayan bir insandır. İnsanlara karşı yalan söylemeyen Allah’a karşı yalan söylemesi hiç mümkün değildir, der ve hemen orada Müslüman olur.

Bu Simada Yalan Yok

Tevrat’ta Efendimiz’in (sallallahu aleyhi ve sellem) vasıflarını okuyan Abdullah İbn-i Selam (radiyallahu anh), bizzat Allah Resûlü’nün simasını gördüğünde, “Vallahi bu simada yalan yok.” demiş, dize gelip “Lâ ilâhe illallah Muhammedun Resûlullah” diyerek müslüman olmuştur.⁶⁴

Doğruların Yardımcısı Allah’tır

İnsan her işte doğru olanı bildirmeli, kendi zararına veya yakınları aleyhine olsa bile doğru sözü söyleyebilmelidir. Doğru sözlü olmanın verdiği güven duygusu, toplum fertleri arasındaki bağların çözülmesini, aralarındaki dayanışmanın kaybolmasını önler. Ayrıca doğru insan kendi kendisiyle çelişkiye düşmez. Kısacası yalancılıktan doğabilecek bütün psiko-sosyal problemlerin önü alınmış olur. Doğruluk, insanların iç dünyalarını huzura kavuşturur. Özellikle de mü’minlerin gönüllerini. Çünkü Allah, doğruların, doğru olanların yardımcısıdır.

Bu hakikati ifade eden şöyle bir misal anlatılır:

Hasan Basri Hazretlerinin yaşadığı şehirde zalim bir vali vardı. Bu vali bir gün adamlarını göndererek kendisine rahatsızlık verdiğini düşündüğü Hasan Basri Hazretleri’ni yakalatmak ister. O da bir vakit ders verdiği Habib-i Acemi Hazretleri’nin kulübesine gelip saklanır. Valinin adamları gelip hışımla:

– Hasan Basri’yi (radiyallahu anh) gördün mü, diye sorarlar.

⁶⁴ Tirmizî, kıyâmet 42; İbn Mâce, ikametü’s-salât 174

O gayet sakin:

– Evet, der

– Nerede?

– İşte şu kulübemde...

Adamlar kulübeye girer. Fakat bir türlü Hasan Basri Hazretleri'ni bulamazlar. Dışarı çıkınca tehdit edip:

– Ya şeyh, niçin yalan söylüyorsun, derler.

– Ben yalan söylemedim. Siz göremedinizse, benim suçum ne?

Tekrar kulübeye girip ararlar. Fakat yine bulamayıp gerisin geriye giderler. Onlar gidince, Hasan Basri Hazretleri:

– Ey Habib! Biliyorum ki Rabbim senin hürmetine beni onlara göstermedi. Fakat yerimi niçin söyledin, hocalık hakkı yok mudur, der.

Hız. Habib mahcup bir şekilde şu ibretli sözleri söyler:

– Ey Üstadım! Sizi bulamamaları benim hürmetime değil, doğru söylediğimizdendir. Çünkü bilirsiniz ki, doğruların yardımcısı Allah'tır. Eğer yalan söyleseydim, sizi de beni de götürürlerdi.

Dürüst Olmanın Mükâfatı

Gencin birisi Kâbe'de hep, "Ey doğruların yardımcısı olan Allah'ım, ey haramdan sakınanların yardımcısı olan Allah'ım, sana hamd ü sena ederim." diye dua ederdi. Bu durum herkesin dikkatini çekmişti. Birisi:

– Neden hep aynı duayı yapıyorsun, başka bir şey bilmiyorsun, diye sordu. O da şöyle cevap verdi:

– 7-8 sene önce yine Kâbe'de iken içi altın dolu bir torba buldum. Tam 1000 altın vardı. İçimden bir ses 'Bu altınlarla, şunları şunları yaparsın.' diyordu. "Hayır, bu benim değil, başkasının malı, kullanmam haram olur." dedim kendi kendime. Bu sırada birisi "Şöyle şöyle bir torba bulan var mı?" diye bağıırıyordu. Kendisini çağırdım ve:

– Nasıl bir torbaydı, içinde ne vardı, diye sordum. Torbayı tarif etti ve:

– İçinde 1000 altın vardı, dedi.

– Al öyleyse, diyerek torbayı kendisine verdim. Adam da torbayı açıp bana içinden 30 altın verdi.

Pazara gittim. Temiz yüzlü genç bir esiri satıyorlardı. Dikkatimi çekti. Yanlarına gittim.

– Bu köle için ne istiyorsunuz, dedim.

– 30 altın, dediler. Daha önce almış olduğum 30 altını verip köleyi satın aldım. Hadisenin üzerinden bir veya iki yıl geçti. Genç köle hem çalışkan hem de edepli idi. Ondan hayli memnundum. Bir gün birlikte bir yere giderken karşıdan iki üç kişinin geldiğini fark ettik. Genç bana dedi ki:

– Efendim, ben Fas emirinin oğluyum. Bu gelenler babamın adamları. Beni buldular. Senden beni satın almak isterler. Onlara 30 bin altından aşağıya bir rakam verme.

Dediği gibi o kişiler yanıma geldi ve:

– Bu esiri bize satar mısın, dediler.

– Satarım, dedim.

– 60 altın verelim, dediler.

– Olmaz, dedim.

– İyi ama sen bunu 30 altına almadın mı? Biz sana iki mislini veriyoruz, dediler.

– Öyleyse gidin pazardan alın, dedim. Artıra artıra 20 bin altına kadar çıktılar.

– 30 binden aşağı olmaz, dedim.

Çaresiz kabul ettiler. Altınları verip, genci alıp gittiler. Ben o 30 bin altınla, iş yerleri açtım, ticaret yaptım, çok zengin oldum. Bir gün arkadaşlar:

– Varlıklı bir ailenin iyi bir kızı var. Babası yeni vefat etti. Onunla seni baş göz edelim, dediler. Ben de:

– Olur, dedim. Nikâh kıyıldı. Nikâhlımın çeyizini deve yükleriyle getirdiler. Çeyiz arasında bir torba dikkatimi çekti. Kıza:

- *Bu nedir, dedim.*
- *İçinde 970 altın var. Babam Kâbe'de bunu kaybetmiş, bulan gence 30'unu vermiş. Kalanını da bana hediye etti, çeyizine koyarsın, dedi.*
- *Demek ki bulduğum altınlar benim rızıkım imiş, vermese idim haram yoldan gelecekti, şimdi helal yoldan yine bana geldi.*

Müslüman, Çocuklara Dahi Yalan Söylemez

Müslüman sözünde ve özünde doğru insandır. Bunu sağlamak ve korumak için de özen gösterir. Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), bu ahlâkın özellikle çocuklukta yerleşmesine ehemmiyet göstermiştir. Anne-babanın çocuğa yalan söylemek gibi bir yanlışlığa düşmemesi için onların çocukları ile olan ilişkilerini kontrol etmiş ve bazı genel prensipler koymuştur. Meselâ, hangi sûrette olursa olsun anne-babanın çocuklarını aldatması, onlarla olan muamele ve münasebetlerinde umursamaz bir tavır takınması doğru değildir.

Abdullah İbni Âmir anlatıyor:

Bir gün annem beni çağırdı. Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) de evimizde oturuyordu. Annem:

– *Gel, sana bir şey vereceğim, dedi. Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) anneme:*

– *Ona ne vereceksin, dedi. Annem:*

– *Bir hurma vereceğim, cevabını verdi. Bunun üzerine Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu:*

– *Bil ki eğer ona bir şey vermeyecek olsaydın, sana bir yalan günahı yazılırdı.⁶⁵*

⁶⁵ Ebû Dâvûd, edeb 80, Ahmed İbn Hanbel, el-Müsned 3/447

Müslüman Aldatmaz

Müslüman'ın sözü ve özü doğru olunca işi de doğru olmalıdır. Müslüman'ın işinde hile ve haksızlık olmamalıdır. Ebû Hureyre'den (radiyallahu anh) gelen bir rivayet şöyledir: *“Peygamberimiz bir gün bir buğday yığnını görmüş, mübarek elini onun içine daldırduğunda buğdayın üst kısımlarının kuru alt kısımlarının ise yaş olduğunu fark etmiş ve buğday sahibine:*

“Bu ne?” diye sormuştur. Ekin sahibi:

“Onu yağmur ıslattı, ey Allah'ın Resûlü” deyince, Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem): “O ıslak kısmı insanların görmesi için onu diğer buğdayların üstüne koysaydın ya. Bizi aldatan bizden değildir!”⁶⁶ buyurmuştur.

Özümüzle Sözümüz Bir mi?

Ecdadımız, peygamberlerin vasıflarından üçünü sıralarken önce sıdkı, daha sonra emaneti, akabinde de tebliğ aşkını saymışlardır. Tebliği, sıdk ve emanetten sonra zikretmeleri çok manidardır. Demek ki hak ve hakikati anlatma vazifesinin eksiksiz ve kusursuz yapılabilmesi için tebliğ insanı önce doğru olmalı, sonra da çevresinde güvenilir, inanılır ve mute met bir kişi olarak bilinmelidir. Tebliğ aşkı ancak peygambere sadakat ve peygambere emanetle beraber bulunursa bir kıymet ifade eder. Bu iki kanattan yoksun bir tebliğ adamı hem hizmet adına yapıp ettiklerini başka beklenti ve mülâhazalara bağlamaktan kurtulamayacak hem de sunacağı mesaja kimseyi inandıramayacaktır.

⁶⁶ Müslim, iman 164; Tirmizî, buyû 74; İbn Mâce, ticârât 36.

**Hayatında birkaç defa yalan söylemiş bir insan,
daha sonra kendisinden meydana gelecek olan bütün
doğrulara da gölge düşürmüş olur. (M. Fethullah Gülen)**

Öyleyse, bu noktada biraz durmak, derin derin düşünmek ve kendi durumumuzu gözden geçirmek düşer. Sahiden doğruluk ve güven üzere yaşıyor muyuz? Gizli-açık her hâlimizde sıdk ve sadakatin rengi var mı? Özümüzle sözümüzü bir kılabilirdik mi? Çevremize emniyet telkin edebildik mi? İnsanlar bize güvenebiliyor mu? Yanlarında anıldığımız zaman hemen “Onun elinden, dilinden hiç kimseye zarar gelmez.” diyebiliyorlar mı?

Nur Penceresinden Sıdk

Üstat Hazretleri istikamet içinde geçirdiği hayatında hep doğru yerde durmuş, doğruyu konuşmuş ve doğruyu haykırmıştır. İşte onun sıdk ile ilgili değerlendirmeleri:

- ✓ İslâmiyetin esası sıdktır.
- ✓ İmanın hâssası⁶⁷ sıdktır.
- ✓ Bütün kemalâta⁶⁸ îsal edici⁶⁹ sıdktır.
- ✓ Ahlâk-ı âliyenin⁷⁰ hayatı sıdktır.
- ✓ Terakkiyatın⁷¹ mihveri⁷² sıdktır.
- ✓ Âlem-i İslâm'ın⁷³ nizamı sıdktır.
- ✓ Nev-i beşeri⁷⁴ kâ'be-i kemalâta⁷⁵ îsal eden sıdktır.

⁶⁷ hâssa: bir şeye veya bir kimseye mahsus olan, yalnız onda bulunan hâl, keyfiyet

⁶⁸ kemâlât: sahip olunan manevi hasletler, olgunluklar.

⁶⁹ îsâl etmek: ulaştırmak, eriştirmek

⁷⁰ ahlâk-ı âliye: yüksek ve yüce ahlâk

⁷¹ terakkiyât: ilerlemeler, gelişmeler

⁷² mihver: eksen, öz, esas, ağırlık merkezi

⁷³ âlem-i İslâm: İslam âlemi

⁷⁴ Nev-i beşer: insanlar, insan türü

⁷⁵ Ka'be-i kemâlât: manevi hasletler ve olgunlukların merkez üssü, buluşma noktası

- ✓ Ashab-ı kiramı bütün insanlara tefevvuk ettiren⁷⁶ sıdktır.
- ✓ Muhammed-i Hâşimî'yi (aleyhissalâtu vesselâm) merâtib-i beşeriyenin⁷⁷ en yükseğine çıkararak, sıdktır.

Hülâsa

- ✓ Doğruluk er ya da geç insanı kurtuluşa götürür.
- ✓ Doğru konuşmak ve doğruluktan ayrılmamak Cennet'e girmek için önemli bir kredidir.
- ✓ Allah dürüst insanlarla beraber olmamızı ister.
- ✓ Doğruluk peygamberlik sıfatıdır.
- ✓ Peygamberimizin doğruluğunu dost, düşman herkes ikrar etmiştir.
- ✓ Doğruların yardımcısı Allah'tır.
- ✓ Mümin, asla yalancı olamaz.

DUA

Rabbim! Gireceğim yere doğrulukla girmeye, çıkacağım yerden doğrulukla çıkmaya beni muvaffak eyle. Ey gökleri ve yeri yaratan! Dünya'da da, âhirette de Mevla'm, yardımcım Sen'sin. Sana tam itaat içinde bir kul olarak canımı al ve beni hayırlı ve dürüst insanlar arasına dâhil eyle!

⁷⁶ teveffuk ettirmek: üstün kılmak, üstün hâle getirmek

⁷⁷ merâtib-i beşeriye: insanlık mertebeleri

İlgili Kaynaklar

Yazılı Kaynaklar

1. Ölümsüzlük İksiri, Kezzâblar Devrinde Sıddıkların İzinde, Nil Yayınları
2. Prizma-4, Tebliğde İki Önemli Esas: Sıdk ve Emanet, Nil Yayınları
3. Sonsuz Nur-1, Peygamberlerin Sıfatları; Sıdk-Doğruluk, Nil Yayınları
4. Sonsuz Nur-1, Bir Demet Hadis Tahlili; Doğruluk ve Yalanın Neticeleri, Nil Yayınları
5. Vuslat Muştusu, Doğruluğumla Kurtuldum, Nil Yayınları
6. Saadet Asrında Doğruluk ve Sadakat, Muştu Yayınları
7. Şeytanın Çerezi Yalan, Işık Yayınları
8. <http://www.herkul.org/kirik-testi/musulman-sadik-ve-emin-insan>

Sesli ve Görüntülü Kaynaklar

1. Kalbin Solukları-5, Sıdk ve Sadakat, 26 Mart 2007
2. Amerika Sohbetleri (Bamteli), Yalanın Türleri, 24 Ekim 2004
3. Sonsuz Nur-6, Peygamberlerin Sıfatlarından Sıdk (Doğruluk), 17 Şubat 1989
4. Bamteli, Doğruluk, Sadâkat ve İş Hayatının Sâdıkları, 15.12.2013
5. Herkül Nağme-310, Doğruluk, İtmi'nan; Yalan, Şüphe Doğurur
6. Bamteli, Sıdk İksiri ve Doğruluk Güzergâhı, 03.02.2013
7. Bamteli, Doğruluk ve Yalan, 09.02.2009

VİFAK-İTTİFAK- UHUVVET

Müminler sadece kardeşirler. O halde ihtilaf eden kardeşlerinizin arasını bulun! Allah'a karşı gelmekten sakının ki O'nun merhametine nail olasınız.

(Hucurât Sûresi, 10)

Derviş Kaşığı

Erenlerden birine sormuşlar: "Sevginin sözünü edenlerle onu gerçekten yaşayanlar arasındaki fark nedir?"

Bunun üzerine Hak dostu önce bir sofrta hazırlamış sonra da sevgide samimi olmayanları davet etmiş sofraya.

Misafirler gelmişler bir bir ve oturmuşlar. Derken önce sıcak çorbalar arkasından da "derviş kaşığı" denen uzun mu uzun kaşıklar.

Sofra sahibi ermiş, misafirlerine "Bu kaşıkların en ucundan tutarak çorbayı içmelisiniz." demiş ve "Sakin çukur kısımlarına yakın yerlerden tutmayın." diye de ikaz etmiş.

Bunun üzerine sevginin lafını eden o misafirler çorbayı içmeye girişmişler. Fakat kaşıklar çok uzun olduğundan herkes çorbayı üstüne başına döke döke zar zor ağızına götürmüş. Nihayet bu

meşakkat canlarına tak etmiş ve vazgeçmişler çorba içmekten. Homurdana homurdana ve karınları doymadan sofradan kalkmışlar.

Ermiş bu sefer sevgide samimi olanları çağırmiş sofrasına. Gül yüzlü, samimi yürekli bu insanlar huzur getirmişler ermişin evine ve oturmuşlar sofranın başına. Hepsini güzellikle karşılamış sofrası sahibi ve onlara çorbalarını, uzun kaşıklarını getirmiş. Sonra da çorbayı nasıl içmeleri gerektiğini hatırlatmış.

Paylaşmayı karakterlerinin ayrılmaz bir parçası haline getirmiş bu sevgi kahramanları uzun kaşıklarını çorbaya daldırıp karşılarında oturan kardeşlerine uzatmışlar. Böylece hem kendileri hem de kardeşleri güzelce karınlarını doyurmuş.

Bunun üzerine ermiş şu ibretlik konuşmayı yapmış: “İşte kim hayat sofrasında yalnız kendini görür ve yalnız kendi karnını doyurmayı düşünürse, o aç kalmaya mahkûmdur. Ve her kim ki kardeşini düşünür doyurursa o da kardeşi tarafından doyurulur, gözetilir.”

Sahabeden Kardeşlik Örnekleri

Sen Bana Pazarın Yolunu Göster

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Medine'ye geldiğinde ensar ile muhacirleri birbirine kardeş yapmıştı. Mekke'den gelen her bir sahabinin Medineli bir kardeşi vardı artık. Abdurrahman ibn-i Avf'ı da Sa'd ibn-i Rebî el-Ensârî (radiyallahu anhumâ) ile kardeş yapmıştı. Hz. Sa'd Medineliydi. Her şeyini Mekke'de bırakıp hicret eden fedakâr kardeşi Abdurrahman ibn-i Avf'a dünya tarihinde başka hiç kimseden beklenmeyecek şu teklif yaptı. “Kardeşim, Medineliler içinde en çok serveti olan benim. Malımın yarısını sen al. Nikâhımda iki hanımım var; bak, hangisini beğenirsen onu boşayayım, sen nikâhla.”

Abdurrahman b. Avf: “Allah, senin için hanımını da malını da mübarek kılsın; sen bana pazarın yolunu göster yeter.” dedi. O da pazarı gösterdi. Mekke'de ticaret tecrübesi olan Hz.

Abdurrahman kısa süre içinde para kazanmaya başladı ve çok geçmeden de evlendi.

Birbirlerine Mirasçı Kardeşler

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) Medineli ensar ile Mekkeli muhacirler arasında dillere destan bir kardeşlik köprüsü kurmuştu. Öyle ki bu kardeşler, aralarında kan bağı olan akrabalarından daha öncelikli olarak birbirlerine mirasçı olabiliyorlardı. Bu uygulama *“Anne ve babanın ve diğer akrabaların ölümlerinden sonra bırakacakları her terike için vârisler belirledik.”* (Nisâ, 4/33) veya *“Allah’ın hükmüne göre, akrabalık yönünden yakınlıkları olanlar, birbirlerine vâris olmaya daha lâyıktırlar.”* (Enfâl, 8/75) mealindeki âyet-i kerimeler ininceye kadar devam etti.

Kardeşlik Uğruna Ne Fedakârlıklar Yaptılar

Medineli ensar Mekkeli muhacir kardeşlerine tarihte eşî görülmedik bir şekilde sahip çıkmıştı. Hatta bir defasında Allah Resûlü’ne (sallallahu aleyhi ve sellem) gelerek ondan sahip oldukları hurma bahçelerini muhacirlerle aralarında paylaşmasını istemişlerdi. Muhacirler: *“Hayır olamaz. Hem bizim için çalışacaksınız, hem de mahsulde size ortak mı olacağız? Bunu asla kabul edemeyiz!”* diye geri çevirince daha fazla üstelememişlerdi.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), Ensâr’a: *“Bu Muhâcir kardeşleriniz mallarını ve çocuklarını bırakıp sizin yanınıza geldiler.”* deyince Ensâr: *“Yâ Resûlallah, mallarımızı aramızda bölüşelim.”* dediler. Efendimiz: *“Daha farklı bir şey yapabiliriz!”* teklifinde bulundu. Ensâr: *“O nedir, yâ Resûlallah?”* deyince Resûlullah Efendimiz: *“Muhâcirler bahçe-tarla işlerinde çalışmayı bilmeyen insanlar, onların yerine çalışıp meyveyi onlarla bölüşseniz?”* buyurdu. Ensâr: *“Baş üstüne yâ Resûlallah.”* diye karşılık verdi.

Aramızdaki Bağ Kardeşlik Bağdır

Kur'ân, mü'minler arasındaki bağı uhuvvet yani kardeşlik olarak belirlemektedir. Bütün Müslümanlar arasında bu bağ tesis edilmeli ve bu bağa göre bir kere daha kardeşlik duygusu vurgulanmalıdır.

Hele İslâmiyet'i yaşayan kimseler kopmayacak şekilde birbirlerine kenetlenmelidirler. Mü'min, yeryüzünde iman eden herkese kardeş nazarıyla bakmalı, kâinatı da bir "kardeşlik beşiği" gibi görmelidir.

İdeal ve evrensel bir kardeşliğin gereği "*Birbirlerini sevmekte, birbirlerine merhamette, birbirlerine şefkatte mü'minler bir bedene benzerler. Onda bir uzuv rahatsız olsa, diğer uzuvlar da uykusuz kalır, ateşlenir ve onun ızdırabına iştirak ederler.*"⁷⁸ hadisinde ifade edilen kardeşliktir.

**Müslüman kardeşini küçük görmesi
kişiyi kötülük olarak yeter.**⁷⁹

Kardeşlerimizdeki Faziletlere Gıpta Etmeli, Kıskanmamalı

Bir mü'min, kardeşinde bulunan fazilet veya faziletlere karşı belki gıpta edebilir ama haset ve gıybetlere götüreceği bir kıskançlığa asla düşmez. Bu durumda yapılması gereken şey "Allah keşke beni de o arkadaşım gibi yapsa..." diyerek takdirimizi bir dua şeklinde ortaya koymaktır. Bu takdirin bizzat o arkadaşımıza karşı ya da gıyabında olsa da ona ulaşacak

⁷⁸ Buhârî, edeb 27; Müslim, birr 66

⁷⁹ Ebû Dâvûd, edeb 35

şekilde söylenmesi de önemlidir. Çünkü bir sahabî “Ben falan arkadaşımı seviyorum ya Resûlallah!” deyince Resûlü Ekrem (sallallâhu aleyhi ve sellem) “Git, ona kendisini sevdiğini söyle!” buyurmuştur. Bizden o arkadaşımız hakkında hep olumlu şeyler sâdır olunca, o da bize karşı ters davranmayacak, nihayet o da bize gönlünü açacaktır.

Gerçek Dost Kimdir?

“Gerçek dostluk ve kardeşlik, dost ve kardeşlerin dünyevî durumlarının parlak olmadığı günlerde dahi, onlarla münasebetini devam ettirdiği nispette belli olur. Kötü günlerde ve tehlike ânında dostlarının yanında bulunmayan birinin, dostlukla alâkası yoktur.” (M. Fethullah Gülen)

Bir Yârenimiz Var mı?

Beşeriz şaşarız. Farkında olmadan yanlış yollara girebilir, kötülük yolunda ilerlerken iyilik işlediğimizi zannedebiliriz. Bundan dolayı samimi olduğumuz yakın bir-iki insanla eğri büğrü, yamuk yumuk hâlimizi onların tembihiyle görme adına karşılıklı akitte bulunmak önemli bir çözümdür. Yani bu kişilerle aramızda öyle bir kardeşlik tesis edeceğimiz ki, Kur’ân ve Sünnet zaviyesinden gördükleri eksiklerimizi, eğri büğrü yanlarımızı rahatlıkla bize söyleyip ikazda bulunabilsinler.

**Sizden biri, kendisi için istediğini (Müslüman)
kardeşi için de istemedikçe (gerçek anlamda)
iman etmiş olamaz.⁸⁰**

⁸⁰ Buhârî, iman 7

Kardeşliğin Ölçüsü

Üstad Hazretlerinin “*Kardeşlerinizin meziyetleri ile iftihar ediniz.*” şeklindeki tavsiyesi, tamamen inanca bağlı bir olaydır. İnancı sağlam olmayan insanların, bu hakikati tam yaşayabileceklerine ihtimal verilemez. Evet, konuşan bir kardeşinizin sürç-ü lisanları sizi rahatsız etmiyorsa veya onun dinleyenlerin gönlünde inşirah hâsıl eden konuşması, sizi sevindirmiyorsa, “*kardeş*” makamını ihraz edememişsiniz demektir.

**...Kul kardeşinin yardımında olduğu sürece,
Allah da onun yardımcısı olur.⁸¹**

Peygamberler ve Şehitlerin Gıpta Ettiği Kardeşler

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) bir gün ashabıyla birlikte otururken “*Allah’ın şehit ya da peygamber olmayan öyle kulları vardır ki kıyamet gününde Allah’a olan yakınlıkları nedeniyle peygamberler ve şehitler onlara gıpta ederler.*” demiş, sahabiler bir anda kulak kesilip merakla sormuşlardır: “*Kim onlar, ya Resûlallah?*” Ashabının dikkatini toplayan Efendimiz soruya: “*Bunlar, akrabalık ya da aralarında dönüp dolaşan bir maldan kaynaklanan çıkarları olmaksızın, sırf Allah için birbirlerini seven insanlardır. Onların yüzlerinde bir nur vardır ve insanlar hayıflanırken onlar üzülmezler.*” cevabını vermiş ardından şu âyet-i kerimeyi okumuştur: “*Haberiniz olsun, Allah’ın sevgili kullarına korku yok. Onlar üzülecek de değillerdir.*”⁸²

⁸¹ Ebû Dâvûd, edeb 60

⁸² Ebû Dâvûd, buyû 76

Toplumları Yücelten İki Önemli Haslet

Üstad Bediüzzaman mükemmel topluma giden yolun nereden geçtiğini şu ifadeleriyle açıklar: “İnsan İslâmiyet sayesinde, ibadet sâikasıyla⁸³ bütün Müslümanlara karşı sabit bir münasebet peyda eder ve kavî⁸⁴ bir irtibat ve bağlılık elde eder. Bunlar ise sarsılmaz bir uhuvvete, hakikî bir muhabbete sebep olur. Zaten heyet-i içtimaiyenin⁸⁵ kemaline ve terakkisine ilk ve en birinci basamaklar, uhuvvet ile muhabbettir.”

Kardeşinle tartışmaya girme, onunla kırıcı şekilde şakalaşma ve ona yerine getiremeyeceğin sözü verme.⁸⁶

Kardeşler Arasında Küslük Olmaz

Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bir Müslümanın din kardeşine üç günden fazla küs durmasının ve bu şekilde karşılaştıklarında birbirlerinden yüz çevirmelerinin helal olmayacağını belirtmiş; en hayırlı kişinin de önce selam verip, küslüğü bitiren kişi olduğunu söylemiştir.⁸⁷ Allah Resûlü bu konudaki başka bir sözünde de “Müslüman kardeşine bir sene küs duran kişi, onun kanını dökmüş gibi (vebalde)dir.”⁸⁸ demiştir.

Şayet her şeye rağmen ortada bir dargınlık ve kırgınlık varsa bir an önce kardeşler arasındaki bu irtibat kopukluğunu tamir etmeli ve araları bulunmalıdır. Nitekim Resûlullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) günün birinde Ebû

⁸³ Sâika: Sebep, sâik.

⁸⁴ Kavî: Kuvvetli

⁸⁵ Heyet-i içtimaiye: Cemiyet, millet.

⁸⁶ Tirmizî, birr 58

⁸⁷ Buhârî, isti'zân 9

⁸⁸ Ebû Dâvûd, edeb 47

Eyyûb el-Ensârî'ye “Ebû Eyyûb! Allah ve Resûlü'nün razı olacağı bir sadakayı sana söyleyeyim mi?” dediğinde o “Elbette” demiştir. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem “Birbirlerine kin besleyip anlaşmazlığa düştüklerinde insanların arasını bulmaya çalış.” tavsiyesinde bulunmuştur.⁸⁹

Kardeşindeki Güzellikleri Alkışla Çirkinlikleri de Hoş Gör

Azizim! Mü'min kardeşinde kendine yakın olan ve asıl görmen gereken iman ve imana ait güzellikleri gör. Yoksa daha uzaktaki ve hiç de önemi olmayan kusurları görme, onları büyütme, daha önemli şeylerin yerine onları koyma. Ayrıca dikkat et, arkadaşında görüp kusur ve hata saydığın şeyler çok defa sana göre kusur ve hatadır, Kur'ân'a ve sünnete göre değil.

Kardeşliği zedeleyecek her türlü duygu ve düşüncenin rüyalarına dahi girmesine fırsat verme. İnaniyorsan, kötülük yapanın bile elini öpmesini bil; sana sırtını döneni dahi kucakla. Evet, eğer inaniyorsan, Mevlâna gibi dövene elsiz, sövene dilsiz davran.

Kardeşliğin Getirdiği Maddi-Manevi Bereket

Hz. Bediüzzaman (rahmetullahi aleyhi) kardeşliğin önemi vurguladığı bir yerde şöyle der: “Uhuvvet için bir düsturu beyan edeceğim ki o düsturu cidden nazara almalısınız. Hayat, vahdet⁹⁰ ve ittihadın⁹¹ neticesidir. İmtizaçkârane⁹² ittihad

⁸⁹ Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 4/138; Beyhakî, Şuabu'l-İman, 7/490

⁹⁰ Vahdet: Birlik, bütünlük

⁹¹ İttihat: Bir olma, birleşme, aynı fikirde olma, aynı düşünce etrafında toplanma.

⁹² İmtizaçkârane: İyi geçinme, uyuşma, anlaşma.

*gittiği vakit, manevî hayat da gider.*⁹³ “...Sakın birbirinizle ihtilaf etmeyin sonra korkuya kapılıp zaafa düşersiniz, rüzgârınız (kuvvetiniz) gider.” âyeti işaret ettiği gibi, tesanüd bozulsa cemaatin tadı kaçar. Bilirsiniz ki üç elif ayrı ayrı yazılsa kıymeti üçtür. Tesanüd-ü adedi⁹⁴ ile içtima etse, yüz on bir kıymetinde olduğu gibi sizin gibi üç-dört hâdim-i Hak⁹⁵, ayrı ayrı ve taksimü'l-a'mal⁹⁶ olmamak cihetiyle hareket etse, kuvvetleri üç-dört adam kadardır. Eğer hakikî bir uhuvvetle, birbirinin faziletleriyle iftihar edecek bir tesanüdle, birbirinin aynı olmak derecede bir tefânî⁹⁷ sırriyla hareket etseler; o dört adam, dört yüz adam kuvvetinin kıymetindedirler.”

Uhuvveti zedeleyecek her mülâhaza, söz ve davranış, hayırlı faaliyetlerin bereketini de alır götürür. O hâlde, Allah'tan muvaffakiyet isteyenler, uyuşmazlık, kırgınlık, kavga ve ayrılık sebebi olabilecek kötü düşünce, çirkin laf ve kaba tavırlardan uzak durmalıdırlar. İnsanları bizden uzaklaştıracak, bize karşı nefret hislerini tetikleyecek hâl ve hareketlerden kaçınmalıyız. Hasımca duygularla yanımıza gelen insana bile bir gül uzatıp “*Bunu mu almak istiyordunuz?*” demeli ve onu da sıcak bir tebessümle karşılamalıyız.

Unutulmamalıdır ki şayet bir belde ya da bir birimde başarısızlık varsa, orada bir fiyasko yaşanıyorsa veya beklenen netice bir türlü elde edilemiyorsa, bunun sebebi her şeyden önce uhuvvet ruhunun korunup korunamadığında aranmalıdır. Birlik şuurunu yitirmiş, kardeşlik hislerini kaybetmiş ve birbirinin kurdu hâline gelmiş kimselerin başarılı olmaları ve ortak hedeflere ulaşmaları mümkün değildir.

⁹³ Enfâl Sûresi, 46

⁹⁴ Tesanüd-ü adedi Rakamların dayanışması, yan yan gelmesi.

⁹⁵ Hâdim-i Hak: Hakk'a hizmet eden.

⁹⁶ Taksimü'l-a'mal: iş bölümü.

⁹⁷ Tefânî: Kardeşlerin birbirlerinde fani olması, kardeşlerini kendilerine tercih etmeleri.

Vifak ve İttifak İçin Önce Sağlam Bir Kardeşlik Gerekir

Vifak, aynı çizgi üzerinde birleşme; ittifak da bu birliğin insan ruhunda tabiat hâline gelmesi yani insanların, anlaşıp bütünleşerek onu, tabiatlarının ayrı bir derinliği ve ayrı bir buudu hâline getirmeleri demektir. Başarı isteniyorsa bunun fiilî duası ittifaktır. Muvaffak olmak için şunlara dikkat etmek gerekir:

1. Gerçek kulluk, işlene işlene tabiatın bir parçası hâline gelen kulluktur. Mü'min kardeşlerle uyum meselesini de alıştırmaya yapa yapa fitrat hâline getirmek gerekir. Bir koruluğun sık ağaçları gibi, şuursuz ve iradesiz dalların, yaprakların bir arada olmasındansa, irade ile nefsin içimizdeki ihtilaf temayüllerini bastıra bastıra bir arada yaşamaya ve uyum göstermeye çalışmak yeğlenmelidir.
2. Çevremizle münasebetlerimizde egoist ve bencil davranmamalıyız. *“Her şeyin en iyisini ben bilirim.”*, *“Herkes bana uymalı.”* şeklindeki tavırlar hem uyumu hem de kardeşliği zedeler. Hatta bunlar, söylenilmeden hissettirilse dahi zararlıdır. Bu anlayışa sahip nice insan ortaya çıkmıştır da hiçbir başarı ortaya koyamamışlardır. Dıştan bakıldığında dâhi gibidirler, ülkeler fethedecek gibi dururlar ama hiç kimseyle uyum sağlayamadıkları için hep havanda su döverler. Onun için çevremize karşı duygu, düşünce ve tavırlarımızda dikkatli olmalı; meselâ *“Nurlar”ı okuyorken bile başkasına bir şey anlatma mülâhazası ile değil, kendimize nasihat ediliyor edasıyla okumalıyız.*

Hissi Değil, İradi Kardeşlik

Kardeşliğin tesisi ve devamında şüphesiz hissîlik/duygusallık önemlidir ancak yeterli değildir. Uhuvvet ve ittifak

hissîlikten daha çok aklî, mantıkî ve iradî olmayı gerektirir. Bunun için de karar, azim ve gayret lazımdır. Mü'minlerin anlaşıp birleşmelerinde ve birbirlerini sevmelerinde esas olan, hissîlikten öte, duygu, düşünce ve inanç birliğinin, sosyal uzlaşmayı gerektirmesine bağlı mantıkî kardeşliktir. Malum olduğu üzere aynı anne ve babadan meydana gelen kardeşler arasında "hissî kardeşlik" vardır ama onlar, bazen çok basit bir miras meselesinde bile birbirleriyle kavga edebilir, hatta birbirlerini öldürebilirler. Öyleyse öz kardeşleri bile bir arada tutamayan "*hissî kardeşlik*", sahabe ölçüsünde bir kardeşliğin tesisi için yeterli değildir. Kaldı ki bu kadar geniş bir dairede herkesin menfaat ve çıkar noktaları, his ve anlayışları, mezak, meşrep ve mizaçları ayrı ayrı olunca bu kardeşliği tesiste işin mantıkî unsurlarını ilave etmek gerektir. Bundan dolayı Nur Müellifi, kardeşliğin daima mantıkî yönlerini ve dinamiklerini nazara vermiştir. Meselâ; "*Hâlikınız bir, Mâlikiniz bir, Mâbudunuz bir, Râzıkınız bir, bir, bir... Bine kadar bir, bir. Hem Peygamberiniz bir, dininiz bir, kıbleniz bir... Bir, bir, yüze kadar bir, bir!..*" demiştir. Öyleyse bütün bu ortak noktalar nazarı itibara alınmalı, ittifak ve uhuvvetin lüzumu kavranmalı ve sonra da onun tesisi için irade ortaya konmalıdır.

**İslâmiyet'in verdiği uhuvvet içinde bin uhuvvet var;
âlem-i bekâda ve âlem-i berzahta o uhuvvet bâki kalır.**

(*Bediüzzaman*)

Sahabe kardeşliğini tesis etmek için, hissin yanı sıra mantıkî unsurların dikkate alınması, vifak ve ittifak çizgisi üzerinde birleşilmesi ve bunun ağırlığının kalbde daima duyulması ve mutlaka müşahhas adımların atılması gerekir.

Âlemşümûl Kardeşlik Örneği

Şanlı mazimiz incelendiğinde Kur'ân'ın tesis buyurduğu âlemşümûl kardeşliğin yüzlerce canlı misaliyle karşılaşırız. İşte o örneklerden sadece bir tanesi. Süleyman Nedvî anlatıyor:

“ Müslüman Türk'ün Trablusgarp'taki hezimetini ve geriye çekilmesi, diğer Müslümanlar gibi Hint Müslümanlarının da vicdanında bir inilti şeklinde yankılanmaya başlamıştı. O gün ben, çiçeği burnunda bir gençtim. Halk, harıl harıl sokaklardan büyük bir meydana doğru akıyordu. Bu akıntı içinde ben de oraya gittim. İğne atsan yere düşmeyecek kadar bir yoğunluk ve kalabalık vardı. Müslüman Türk'ün Trablusgarp'taki mağlubiyet ve hezimetinin hesabı görülecekti.

Evet, onun için gözyaşı dökülecek, onun için eller Yüce Mevlâ'ya kaldırılacak, kefare ve fecereye lânet okunacak ve Müslüman Türk'ün yardımına koşabilmenin çareleri aranacaktı.

Hint hükümetini, oradaki Hindu'yu ve Hindu düşüncesini aşarak, o gün bir baştan bir başa Lahor'un sokaklarını inanmış Müslümanlar dolduruyordu. Hatipler konuşuyor, duygular coşuyor ve halkın gözünden akan yaşlar âdeta yere düşüyor da birbirinin sırtına dökülüyordu. Herkes elinde ve üzerinde ne varsa ortaya atıyor ve bunlarla Müslüman Türk'ün imdadına koşmaya çalışıyordu.

Halk coşmuştu. 'Canını veren yok mu?' dense, hemen herkes Çanakkale'ye, Maraş'a, Antep'e koşacaktı. Zira Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) on dört asır evvel tesis ettiği kardeşlik ruh ve anlayışı, bunun böyle olmasını gerektiriyordu.

Nihayet, o esnada kalabalığın saygıyla bir zata yöneldiği görüldü. İki büklüm bu zat, beyaz elbiseleri içinde kürsüye doğru yürüyordu. Sonradan, sözleriyle sineleri dağılayan o zatın Dr. Muhammed İktal olduğunu öğrendim. Bu söz sultanı, o gün işte böyle iki büklüm kürsüye çıktı. Onun büyüleyici konuşmasıyla halk kendinden geçmiş ve herkes canını vermeye teşne hâle gelmişti. O ise sözlerini şöyle sürdürüyordu:

– Cemaat! Ben şu dakikada kendimi Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) ruhaniyeti huzurunda görüyorum. Bana diyor ki:

– Muhammed İkbâl, bana ne hediye getirdin? Ben de O'na cevaben diyorum ki:

– Yâ Resûlallah! Sultana sultanlık, gedâyâ gedâlık yaraşır. Benim gibi bir gedâdan sultanlara ne hediye olabilir ki! (Evet, asırlar var ki, sana bir hediye getiremedik. Bedr'in aslanları, Uhud'un kahramanları, Huneyn'in serdengeçtileri gibi seni sevindiremedik.) Ancak şimdi sana öyle aziz bir hediye takdim ediyorum ki, onu Cennet'teki kevserlere dahi değişmem.

Bu hediye, Trablusgarp'ta İtalyanlar'a karşı savaşıyan Mehmetçiğin akan kanıdır!

Bu sözleri duyan cemaat kendinden geçmişti. Evet, Resûl-i Ekrem'e en son takdim edilen hediye, işte bu yarım bardak kandan ibaretti. Ve bu kan, İslâm'ın haysiyet, namus ve iffeti adına akıtılmıştı.

Hindistan'daki Müslüman, Trablusgarp'taki Türkün derdiyle işte böyle ilgileniyor ve inim inim inliyordu.

Evet, bizim burada sinemizden yediğimiz bir hançer, orada bir Hintliyi, bir Afrikalı siyahîyi böyle inletiyordu. Nasıl ki, bugün, herhangi bir Müslüman ülkesindeki bir inilti bizim gönlümüzde de mâkes bulmakta, vicdanlarımızda yankılanmakta ve topyekûn İslâm âleminde aynı inilti ve ızdırabı meydana getirmekte, öyle de o gün, İslâm dünyasının büyük bir kısmı ızdıraplarımızı bizimle paylaşıyor ve bizim için kardeşlik gözyaşları döküyorlardı. Evet, âlemşümûl kardeşliğin muktezası işte böyle olmak gerekir.

Vifak ve İttifak Adına Hz. Üstad'ın Tavsiye Ettiği Dört Düstur

Üstat Hazretlerinin telif ettiği Yirmi Birinci Lem'a yani İhlâs risalesi her ne kadar merkezinde ihlâs kavramını işlese de orada zikredilen düsturlar aynı zamanda uhuvvet, vifak ve ittifak için de hayati düsturlardır. Şimdi bu dört düsturu kısaca hatırlayalım:

a. Amelinizde gaye, Allah'ın rızası olmalı.

Yaptığımız her hayırlı şeyi Allah'ın rızası için yapmaya odaklanmalıyız. Kardeşlerimizle ilişkilerimizde, onlarla uyum içinde hareket etmede de bu ölçü bizim için çok önemlidir. Menfaat ve çıkar endeksli kardeşlik ve birliktelikler yalancı ve sahtedir ancak temelinde Allah rızası olan dayanışmalar kalıcıdır, bereketlidir. Evet, Allah razı olduktan sonra bütün dünya size küsse de önemi yoktur ve eğer O kabul etmiş, bütün insanlar sizi reddetmişse de herhangi bir hükmü yoktur. Onun için bu hizmette doğrudan doğruya, yalnızca Cenâb-ı Hakk'ın rızasını esas maksat yapmak gerekir.

b. Kur'ân hizmetinde bulunan kardeşlerini tenkit etmemek ve kendini onların üstünde, onlardan daha faziletli göstererek gıpta damarını uyandırmamaktır.

İnsan hayatının devamı için vücutta bulunan bütün organlar birbirine yardımcı olmak zorundadır. İnsanın bir eli diğer eliyle rekabet edemez, bir gözü diğer gözünü tenkit edemez, dili kulağına itiraz edemez, kalb ruhun ayıbını göremez... Aksine hepsi birbirinin noksanını tamamlar, kusurunu örter, ihtiyacını karşılamasına, vazifesini yapmasına yardım eder.

Risale-i Nur talebeleri ve Kur'ân'ın hizmetkârları da insan-ı kâmil ismine lâayık bir şahs-ı manevînin uzuvları ve ebedî hayatta sonsuz saadeti getirecek bir fabrikanın çarkları hükmündedir. Bu durumda elbette, dört ferde bin yüz on bir ferdin manevî kuvvetini veren ihlâs sırrını kazanarak dayanışmaya ve hakiki birliğe muhtaç ve mecburdurlar.

Evet, ayrı ayrı üç tane bir rakamının üç kıymeti vardır fakat yan yana gelince yüz on bir kıymetini alırlar. Ayrı ayrı dört tane dördün on altı kıymeti var. Eğer kardeşlik sırrıyla, birleşmek maksadıyla ve vazifede ittifak niyetiyle buluşup

bir çizgi üstünde omuz omuza verseler, dört bin dört yüz kırk dört kuvvetinde ve kıymetinde olurlar. Aynen bunun gibi, hakiki ihlâs sırrıyla on altı fedakâr kardeşin kıymetinin ve manevî kuvvetinin dört bin insanın kuvvetini geçtiğine tarihteki pek çok hadise şahittir.

Bu sırdaki incelik şudur: Hakiki, samimi bir ittifakta her bir şahıs, kardeşlerinin gözüyle de bakabilir, onların kulağıyla da işitebilir. Gerçek manada birlik içinde bulunan on insanın âdeta her biri yirmi gözle bakıyor, on akılla düşünüyor, yirmi kulakla işitiyor, yirmi elle çalışıyor gibi manevî bir kıymetleri ve kuvvetleri olur.

Evet, ihlâs sırrıyla samimi dayanışma ve birlik, sayısız faydaya vesile olduğu gibi, korkulara, hatta ölüme karşı en mühim siper ve dayanak noktasıdır. Çünkü ölüm bir ruhu alır. Hakiki kardeşlik sırrıyla Allah'ın rızası yolunda, ahrete ait işlerde bir müminin kardeşleri sayısınca ruhu bulunduğundan, biri ölse, "Diğer ruhlarım sağlam kalsın çünkü onlar bana her vakit sevap kazandırarak hayatımı manen devam ettirdiklerinden ben aslında ölmüyorum." der, ölümü gülerek karşılar. "O ruhlar vasıtasıyla sevap kazanmaya devam ederek yaşıyorum, yalnızca günahlarım bakımından ölüyorum." der, kabre rahatça girer.

Yine nasıl ki dört-beş adamdan -ortak olmak niyetiyle- biri gazyağı, biri fitil, biri lamba, biri şişe, biri de kibrit getirip bir lambayı yaksa, her biri ışığa tam sahip olur. O ortaklardan her birinin duvarda büyük bir aynası varsa, ışık o aynaların hepsine odayla beraber noksansız şekilde, bölünmeden akseder. Aynen öyle de, ahret için işlenen amellerde ihlâs sırrıyla ortaklıktan, kardeşlik sırrıyla dayanışmadan ve birlik sırrıyla mesai ortaklığından elde edilen bütün sevap ve nurun, o işe katılanların her birinin amel defterine eksiksiz yazılacağına, hakikat ehli şahittir.

c. Bütün kuvvetinizi ihlâsta ve hakta bilmelisiniz.

Evet, kuvvet hakta ve ihlâstadır. Hz. Ali gibi manevî kahramanları arkanızda yardımcı, başınızda üstad bulmak isterseniz, “(Hatta kendileri ihtiyaç duysalar bile) o kardeşlerine öncelik verir, onlara verilmesini tercih ederler.” (Haşir sûresi, 59/9) sırrıyla tam ihlâsı kazanınız. Şerefte, makamda, insanların size gösterdiği alâkada, hatta maddî menfaatler gibi nefsin hoşuna giden şeylerde kardeşlerinizi nefsinize tercih ediniz.

d. Kardeşlerinizin meziyetlerini ve faziletlerini kendinizdeymiş gibi kabul edip onların şerefleriyle şükrederek iftihar etmektir.

Hizmette fenâ fi'l-ihvân şeklinde ifade edilen güzel bir düstur vardır. Kardeşler arasında buna tefânî denir yani birbirinde fâni olmak... Kendi nefsanî hislerini unutup kardeşlerinin meziyetlerini ve hislerini düşünerek yaşamak... Zaten mesleğimizin esası kardeşliktir. Bu, baba ile evlat, şeyh ile mürit arasındaki münasebet değildir; hakiki kardeşlik bağıdır.

Mesleğimiz Halîliye⁹⁸ olduğu için meşrebimiz hılettir.⁹⁹ Bu meşrep, en yakın dost, en fedakâr arkadaş, en güzel takdir edici yoldaş ve en civanmert kardeş olmayı gerektirir. Bunun temel şartı samimi ihlâstır. Samimi ihlâsı kıran, hakiki kardeşliğin gayet yüksek kulesinin başından düşer. Derin bir çukura düşme ihtimali var. Ortada tutunacak yer bulamaz.

Evet, mesleğimiz kardeşliktir. Kardeş kardeşe baba olmaz, rehber tavrı takınamaz. Kardeşlikte makam geniştir; gıpta yüzünden birbirine sıkıntı vermenin yeri yoktur . Olsa olsa, kardeş kardeşe yardım eder, onun hizmetini tamamlar.

⁹⁸ Samimi dostluk, kardeşlik

⁹⁹ Cân-ı gönülden arkadaşlık

Hülâsa

- ✓ Müminler kardeştir.
- ✓ Kardeşliği daha çok iradî ve mantıkî temel üzerine bina etmek gerekir.
- ✓ Tarihteki en muhteşem kardeşlik örnekleri sahabe döneminde yaşanmıştır.
- ✓ Kardeşler arasında dargınlık olmaz.
- ✓ Kardeşlerimizin meziyetleriyle iftihar etmeliyiz.
- ✓ Kardeşlerimizin güzel yönlerini takdir etmeli, göz tırma-layan yönlerini de tadile çalışmalıyız
- ✓ Kardeşlerimize gıyaben dua etmeliyiz.

DUA

Ya Rabbî! Beni ve kardeşlerimi affet. Rahmetine bizi de dâhil et. Çünkü merhamet edenlerin en merhametlisi Sensin!

Ey Kerim Rabbimiz! Bizi ve bizden önceki mümin kardeşlerimizi affeyle! İçimizde müminlere karşı hiçbir kin bırakma! Duamızı kabul buyur Rabbenâ çünkü Sen Raûfsun, Rahîmsin!

İlgili Kaynaklar

Yazılı Kaynaklar

1. Kardeşlik Zamanı, Hilal & Abdullah Kara, Işık Yayınları
2. Yirmi İkinci Mektup, Birinci Mebhas (Ihlâs Risalesi), Şahdamar Yayınları
3. Asrın Getirdiği Tereddütler-3, Kardeşlik Anlayışımız Nasıl Olmalıdır? (s. 60-64), M. Fethullah Gülen, Nil Yayınları
4. Gurbet Ufukları, Kardeşlik Ruhu, M. Fethullah Gülen, Nil Yayınları
5. Kalb İbresi, Kıyam ve Kardeşlik, M. Fethullah Gülen, Nil Yayınları
6. Prizma-2, Dâsitânî Bir Kardeşlik İçin, M. Fethullah Gülen, Nil Yayınları
7. Enginliğiyle Bizim Dünyamız, Âlemşümül Kardeşlik, M. Fethullah Gülen, Nil Yayınları
8. <http://www.herkul.org/kirik-testi/nurani-kardeslik-baglari/>
9. <http://www.herkul.org/kirik-testi/ilahi-inayete-sunulan-en-belig-davetiye/>

Sesli ve Görüntülü Kaynaklar

1. Kardeşlik Destanı (Hisar-6), 26 Ağustos 1990
2. Birlik ve Beraberliğin Dinamikleri (Şadırvan-06), 24 Şubat 1991
3. Müslümanlar Arasında Birlik ve Beraberliği Sağlayacak Ahlâkî Hususiyetler (Ahlâkî Mülâhazalar-09), 18 Temmuz 1980
4. Kardeşliğin Dinamikleri (Süleymaniye-10), 17 Şubat 1991
5. <http://www.herkul.org/bamteli/ihlas-icin-uhuvvet/>

TAKVA

**Kişiyi halk nazarında yücelten haslet, mal;
Allah katında yücelten ise takvadır.¹⁰⁰**

Hız. Ömer'in Bayıldığı Müttaki Genç

Hız. Ömer (radıyallahu anh) devrinde yaşlı babasıyla birlikte yaşayan âbid ve mescide gönül vermiş bir genç vardı. Müminlerin emiri o delikanlıya bayılırdı. Mescitte yatsıyı kılar kılmaz babasının yanına dönerdi. Eviyle mescit arasındaki yolda geçmek zorunda kaldığı bir kadına ait kapı bulunurdu. Bu masum ve temiz genç, kadının aklını baştan almıştı. Delikanlı yoldan gelip geçerken onun dikkatini çekmek için türlü türlü işveler yapıyor ve kendisini ayartmaya gayret ediyordu. Bir gece yine her zamanki gibi onun kapısının önünden geçiyordu ki kadın bütün işvesiyle gencin kalbine zehirli bir ok atmayı başardı. Birlikte niyetlendikleri kötü fiili işlemek için içeriye girmek üzereydi ki genç birden Allah'ı hatırladı ve titredi. Dilinde sürekli "Allah'a karşı gelmekten sakınanlara şeytandan bir dürtü ilişince, hemen düşünüp kendilerini toparlar, basiretlerine tam sahip olurlar." (A'râf sûresi, 201) âyetini tekrar edip duruyordu.

Genç içine girmiş olduğu şokun tesiriyle oracıkta düşünüp bayıldı. Kadın hemen hizmetçilerinden birini çağırıp kendisine yardım etmesini istedi. Genci birlikte ta babasının evine kadar götürüp kapı önüne koydular.

¹⁰⁰ Tirmizî, tefsiru'l-Kur'ân 49

Babasının içine kurt düşmüştü. Evladı hakkında endişe ediyor, yerinde duramıyordu. Neden sonra evin kapısını açtı. Bir de ne görsün! Oğlu kapı önünde baygın bir şekilde yatıyor. Hemen etraftan yardım isteyip oğlunu içeriye taşıdılar. Delikanlının ayılması gece yarısını bulmuştu. Gözlerini açtığı anda babası sordu:

– Evladım neyin var? Delikanlı cevap verdi:

– Hayır baba, hayır! Baba:

– Allah aşkına bana olup bitenleri haber ver? Hem baygınken sayıklayıp durduğun ayet de nedir?

Oğul babasını isteği üzerine yine aynı ayeti okudu: “Allah’a karşı gelmekten sakınanlara şeytandan bir dürtü ilişince, hemen düşünüp kendilerini toparlar, basiretlerine tam sahip olurlar.”

Ne var ki bu onun ağzından çıkan son cümleler olmuştu. Zira genç ruhunu Rahman’a teslim etmiş, çoktan Allah’a yürümüştü.

Hemen teşhiz ve tekfini yaptılar ve delikanlıyı geceleyin kabre verdiler. Gün ağardığında mesele Hz. Ömer’e kadar ulaşmıştı. Halife haberi alır almaz soluğu cenaze evinde aldı ve babasına taziyede bulundu. Ardından babaya sordu:

– Vefatını bana neden haber vermediniz? Baba cevapladı:

– Efendim gece vaktiydi. Sizi rahatsız etmek istemedik.

Bunun üzerine Hz. Ömer “Derhâl beni onun kabrine götürün.” dedi. Çok geçmeden maiyetindekilerle beraber kabrin yanına vardılar. Müminlerin emiri kabre doğru yüksek sesle şu ayet-i kerimeyi okudu: “Rabbinin huzuruna çıkmaktan endişe duyan mümine iki cennet var.” (Rahmân Sûresi, 46)

Bu arada herkesi hayrete sevk edecek bir olay yaşandı ve kabrin içinden halifenin çağrısına cevap geldi: “Ey Ömer! Rabbim onların her ikisini de bana Cennet’te iki kez nasip etti.”

Takva Nedir, Müttaki Kimdir?

Hakk’ın en çok beğendiği iş takva, O’nun en temiz, en ne-zih kulları da müttakîlerdir. Takva; Allah’ı sevmek, O’na saygı duymak, yasaklarına düşmekten sakınmak, korunmak, O’nun

rızasına nail olmayı ümit ve azabına maruz kalmaktan endişe etmektir. Müttakiler de takvanın gereğini yerine getiren müminlerdir.

**Sizin Allah nezdinde en asil ve en şerefliiniz,
takvada en ileri olanınızdır. (Hucurât Sûresi, 13)**

Takva, insanları değerlendirmede ilahi bir ölçüdür. Allah müttakiler ve güzel iş yapan ehl-i ihsan ile beraberdir. Cenab-ı Hak takva sahibi kimselerin işini kolaylaştırır. Hak Teâlâ müttakilerin dostudur ve onları sever. Cennet ve nimetleri şüphesiz müttakiler içindir ve onlar için ahiret yurdu daha hayırlıdır.

İnsan ancak niyet ve ameliyle bir bütün olarak müttaki yani iyi insan olabilir. Efendimiz eliyle göğsüne işaret ederek üç kere “İşte takva buradadır.” demiş ve gerçek takvanın kalpte yerleşik bir duygu olduğunu belirtmiştir.¹⁰¹

Allah Resûlü takvadaki sırta dikkat çekme sadedinde bir başka zaman önce “Öyle bir âyet biliyorum ki eğer insanların hepsi ona sarılsalar onlara yeter.” buyurmuş ardından da “Kim Allah'a karşı gelmekten sakınırsa, Allah ona sıkıntıdan çıkış kapıları açar.” (Talâk Sûresi, 2) âyetini okuyarak her türlü sıkıntı ve zorluktan kurtulmanın yolunun takvaya sarılmak olduğunu beyan etmiştir.

Tam bir takva ancak şüpheli şeyler ve küçük günahlardan uzak durmakla elde edilebilir. Bunun için de her şeyden evvel haram ve helalin ne olduğunu iyi bilmek, bundan da öte sağlam bir marifet ve vicdan kültürüne sahip olmak gerektir.

Müttaki olmak demek “bir lokma bir hırka” anlayışı ile hayattan el çekmek ve kendini miskinliğe atmak değildir. Takva

¹⁰¹ Muslim, birr 32

bir kalb amelidir ve her zaman ve zeminde kulu Allah'a yönlendiren bir pusula gibidir. Nitekim Allah Teâlâ bu hususta şöyle buyurur: *“Her kim Allah'ın şeâirine saygı gösterirse, şüphesiz bu, kalblerin takvasındandır.”* (Hac Sûresi, 32)

M. Fethullah Gülen Hocaefendi kendi hayatından bu konuda tatlı bir hatıra nakleder: *“Giyimime çok dikkat ederdim. Tertemiz ve biraz da o güne göre lüks giyinirdim. Günlerce aç kaldığım olurdu da ütüsüz pantolon, boyasız ayakkabı giydiğim hiç görülmemiştir. Ütü bulamadığım zaman, pantolonumu yatağın altına koyar ve pantolon bu ağırlık altında ütülü gibi olurdu.*

Bazen arkadaşlarım benim bu hallerimi yadırgarlardı. Tekke ile bu kadar alakalı olmama rağmen, bu kadar cevval, hareketli dışadönük ve giyimime bu kadar titiz davranmamı bir türlü birbiriyle bağdaştıramazlardı.

Hatta ütülü pantolon giydiğime kızan bir tekke arkadaşım bir gün bana unutamayacağım şu sözü söylemişti: 'Arkadaş sen biraz takva olsana!' Ben takva olmakla ütülü pantolon giymenin alakasını hâlâ anlayabilmiş değilimdir...”

Efendimizin Gözünde En Üstün İnsan

Resûl-i Ekrem, genç dostlarından Muâz ibn-i Cebel'i Yemen'e elçi tayin etmişti. Uğurlarken onunla birlikte yola çıktı ve birtakım tavsiyelerde bulundu. Allah Resûlü yürüyor, Muâz ise bineğinin üstünde gidiyordu. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) nasihatlerini şu sözleriyle tamamladı:

“Ya Muâz! Bu seneden sonra benimle karşılaşamayabilirsin belki de ancak şu mescidime veya kabrime uğrarsın.” Bu sözleri duyan Muâz (radiyallahu anh), hüznünlendi ve ağladı. Resûlullah ise yüzünü Medine'ye çevirerek şöyle buyurdu: *“İnsanların benim gözümde en üstün olanları, kim olurlarsa*

olsunlar ve nerede bulunurlarsa bulunsunlar takva sahibi olanlarıdır.”¹⁰²

Neredeyse Beni Helak Edecektin!

Hz. Ebû Bekir'in (radiyallahu anh) bir kölesi vardı. Bazı işlerde çalışıp yevmiye alırdı. Bir gece yemek getirdi. Hz. Ebû Bekir (radiyallahu anh) da ondan bir lokma aldı. (Yemeğin nereden kazanılıp getirildiğini daha önceleri mutlaka sorduğu halde nedense bu defa sormamıştı).

Sonra köle o yemeğin, eski yıllarda efsun ettiği bir kehânete karşılık olarak aldığı ücret olduğunu söyledi. Bunu duyan Hz. Ebû Bekir (radiyallahu anh), “Neredeyse beni helak edecektin!” dedi ve yuttuğu lokmayı kusarak içinden çıkarmak için elini boğazına götürdü fakat lokma bir türlü çıkmadı.

Yanıdakiler onun ancak su ile çıkacağını söyleyince bir tas su istedi. Onu içti ve kusmaya başladı. Nihayet lokmayı çıkarıp attı. Kendisine: “Allah sana merhamet etsin. Bütün bu meşakkatler bir lokma için mi?” denilince, şöyle cevap verdi:

“Şayet, bu lokma başka türlü değil de ancak canım pahasına çıkacak olsaydı yine onu çıkarırdım. Çünkü ben, Allah Rasûlü'nü (sallallâhu aleyhi ve sellem): “Bir ceset ki haramdan gelişmiştir. Ona en lâyük olan ateştir.” derken işittim de bu lokma ile cesedimde herhangi bir zerrenin gelişmesinden korktum.”

Ey Âdem'in evlatları! Bakın size edep yerlerinizi örteceğiniz giysi, süsleneceğiniz elbise indirdik fakat unutmayın ki en güzel elbise, takva elbisesidir. İşte bunlar Allah'ın âyetlerindedir.

Olur ki insanlar düşünür de ders alırlar.

(A'râf Sûresi, 26)

¹⁰² Ahmed ibn-i Hanbel, Müsned, 5/236

Bakışları Perdeleyen Allah Korkusu

Üstat Hazretleri iffet ve takva konusunda kendi hayatından önemli bir hatırayı bizimle şöyle paylaşır: “Kırk sene evvel İstanbul’da, Kâğıthane şenliğinin yevm-i mahsusunda,¹⁰³ köprüden ta Kâğıthaneye kadar, Haliç’in iki tarafında binler açık saçık Rum ve Ermeni ve İstanbullu karı ve kızlar dizildikleri sırada, ben ve merhum mebus Molla Seyyid Tâhâ ve mebus Hacı İlyas ile beraber bir kayığa bindik. O kadınların yanlarından geçiyorduk. Benim hiç haberim yoktu. Hâlbuki Molla Tâha ve Hacı İlyas beni tecrübeye karar verdikleri ve nöbetle beni tarassut¹⁰⁴ ettiklerini bir saat seyahat sonunda itiraf edip, dediler: “Senin bu haline hayret ettik, hiç bakmadın!” Dedim: “Lüzumsuz, geçici, günahlı zevklerin âkibeti elemler, teessüfler olmasından istemiyorum.”

Hiz. Ebû Bekir’in, Amr ile Velîd b. Ukbe’ye Tavsiyeleri

Hiz. Ebû Bekir (radiyallahu anh), Kudâa kabilesinin zekât-larını toplamak üzere Amr b. Âs ile Velîd b. Ukbe’yi görevlendirmişti. Bu iki zat, yola çıkarken Hiz. Ebû Bekir onları uğurlamış, her birine tavsiyelerde bulunmuştu.

Bir müddet sonra, ikisine de şu mektubu yazdı: “Gizli ve açık her türlü hareketinde Allah’tan kork. Allah, takva sahiplerine kurtuluş kapılarını ardına kadar açar, onu hayal bile etmediği şekilde rızıklandırır. Kim Allah’tan korkarsa Allah onun hatalarını bağışlar, kat kat mükâfatını verir. Allah’ın kullarının birbirlerine yaptıkları en hayırlı tavsiye, takvadır. Sen Allah’ın yollarından bir yoldasın, o yolda şahsî menfaatlerine öncelik vermen, gevşeklik göstermen, dinî ve dünyevî konularda duyarsız davranman doğru

¹⁰³ Yevm-i mahsus: Özel gün, kutlama günü.

¹⁰⁴ Tarassut etmek: Gözlemlemek.

değildir. Bu nedenle, üzerine aldığın bu vazifede asla zaaf ve yılgınlık göstermemelisin.”

Allah Korkusundan Ciğeri Paramparça Olan Genç

Asr-ı saadette Medineli bir genç vardı. Allah'a karşı derin bir saygı ve edebe sahipti. Gönlünü bütünüyle Allah haşyeti ve korkusu sarmıştı. Ne zaman cehennemi hatırlasa, gözyaşlarına boğulurdu. Bu korku ve haşyet, zamanla o genci evine hapsetti. Onun bu hâli en sonunda Allah Resûlü'ne(sallallahu aleyhi ve sellem) intikal ettirildi. Bunun üzerine Resûlullah kalkıp o gencin evine ziyarete gitti. Efendimiz genci görünce bağrına bastı ancak genç o an cansız vaziyette yere yığılıverdi. Bunun üzerine Allah Resûlü, "Arkadaşınızı teçhiz edin ve defin işlerini yerine getirin zira korku onun ciğerini paramparça etmiş!" buyurdu.

Kul gerçek takvaya ulaşamaz, sakıncalı şeylere girme endişesiyle bir kısım sakıncası olmayan şeyleri de terk etmedikçe!¹⁰⁵

Hız. Ali'den Bir Hatıra

Kümeyl b. Ziyâd anlatıyor: Bir gün, Hız. Ali (radiyallahu anh) ile geziye çıktık. Mezarların bulunduğu yere vardığımızda, Hız. Ali kabristana yönelerek: "Ey kabirdekiler! Ey çürümüş insanlar! Ey yalnız insanlar! Yanınızda ne haberler var? Bizdeki haberler şunlar: Mallarınız bölüşüldü, çocuklarınız yetim kaldı, hanımlarınız yeni kocaya vardı, kocalarınız da yeni hanımlarla evlendi! Bizdeki haberler bunlar, sizde ne haber var?" dedikten sonra bana dönerek: "Eğer onlara cevap

¹⁰⁵ Tirmizî, kıyâmet 19; İbn Mâce, zühd 24.

vermeleri için izin verilse, 'Azığın hayırlısı Allah korkusudur.' derler." dedi ve ağladı. Sonra dedi ki: "Ey Kümeyl! Kabir amel sandığıdır, ölünce orada neler saklandığını anlarsın!" dedi.

Takvanın Farklı Bir Boyutu

Muhterem Fethullah Gülen Hocaefendi geleneksel takva anlayışı ve tarifinden farklı olarak ona farklı bir anlam daha yükler ve şöyle der:

“Kâinat kurallarına ve tekvînî emirlere riayet etme, takvanın önemli bir yanını teşkil eder. Takvayı sadece farzları yapma, şüpheli şeyleri terk etme gibi anlarsanız meselenin öbür yanı eksik kalır. Oysaki onlar birbirlerini tamamlayıcı disiplinlerdir.

Şeriat-ı fitriyeye¹⁰⁶ taalluk eden yönü itibarıyla takva; Müslümanların, Allah'ın kâinata koymuş olduğu kanunlarını Kur'ân gibi okuyup anlamak ve onları hayata taşımaktan ibarettir. Bu çerçevede Müslümana düşen görev fiziğin, kimyanın, tıbbın, astro-fiziğin, matematiğin kanunlarını hayata geçirmektir. Bunu gerçekleştiremeyen insanlar –isterse Müslüman olsun– cezalarını dünyada çekeceklerdir. Biz bu cezayı bir ölçüde sekiz asırdan beri, bir ölçüde beş asırdan beri hem de korkunç bir şekilde çekiyoruz. Çünkü Müslümanlar kâinat-tan habersiz yaşadıklarından dolayı, dünya muvazenesindeki yerlerini kaybetmiş ve haklarında herkese şunu söyletmişlerdir: "Eğer Müslümanlık onu temsil edenlerin şu hâliyle bize kendisini anlatıyorsa, ne o Kur'ân'da, ne Sünnet'te ne de Müslümanlıkta hayır yok demektir."

Neticede âyât-ı tekviniyenin prensiplerini bilmemek ve o prensiplere riayet etmeyip onlara karşı alâkasız kalmak, dinin prensiplerine karşı bakış açısını da bulandırmıştır. Dolayısıyla bunun ahirette de cezası vardır. Zira Allah, bu kâinat kitabını abes olarak yaratmamıştır. Kur'ân-ı Kerim, o kitabın tercümesi, peygamberler de o kitabın en müdakkik tercümanlarıdır. Bu iki kitap arasındaki uygunluk ve mutabakat

¹⁰⁶ Şeriat-ı fitriye: Cenâb-ı Hakk'ın kâinata yerleştirdiği tabii kanunlar

yakalandığı zaman, gerçek Müslümanlık da yakalanmış olacaktır. Bize düşen vazife de “Kitab-ı kebir-i kâinat”la o kitabın tercüme-i ezeliyesi olan Kur’ân arasında nurdan bir koridor açıp bu iki kitap arasındaki irtibatı bir kere daha ortaya çıkarmaktır.”

**İnsanın Allah’a karşı ubudiyet, vazifesidir.
Terk-i kebâir¹⁰⁷ takvasıdır. Nefis ve şeytanla
uğraşması, cihadıdır.(Bediüzzaman)**

Müttaki Kulların Öne Çıkan Özellikleri

- ✓ Allah’tan gayri hiçbir şeye tutkuyla bağlanmazlar.
- ✓ Dinin hükümlerine sımsıkı yapışır, onlara bihakkın riayet ederler.
- ✓ Her türlü aşırılıklardan uzak sağlam bir inanca sahiptirler.
- ✓ Hak’tan uzaklaştıracak şeylere karşı sürekli tetikte beklerler.
- ✓ Allah’ın koymuş olduğu yasaklara karşı gelmeye meyledecek nefisî hazlara karşı devamlı uyanıktırlar.
- ✓ Maddî-manevî her şeyi Allah’tan bilir, hiçbir şeyi kendi nefisleri açısından sahiplenmezler.
- ✓ Kendilerini hiç kimseden daha yüksek ve daha hayırlı görmezler.
- ✓ Allah’tan ve O’nun davasına hizmet etmekten başka hiçbir şeyi gaye-i hayal edinmezler
- ✓ Hazreti Resûl’e (sallallahu aleyhi ve sellem) kayıtsız ve şartsız itaat ve inkıyat ederler.
- ✓ Kâinat kitabının mevzu ve meselelerini sürekli tetkik ve

¹⁰⁷ Terk-i kebâir: Büyük günahları terk etmek.

tefekür eder ve böylece kalbî ve ruhî hayatlarını hep zinde tutarlar.

- ✓ Değişik buutlarıyla her zaman ölümü hatırlar ve onun için hazırlık yaparlar.

Hz. Ömer ve oğlu Abdullah ibn-i Ömer'in Hassasiyeti

Abdullah b. Şeddâd b. Hâd anlatıyor: Hz. Ömer (radiyallahu anh) sabah namazını kıldırıyordu. Ben, en son safta idim. Yusuf Sûresi'ni okuyordu, sessizce ağladığımı hissettim. 'Ben' dedi, 'Sıkıntımı, keder ve hüznümü sadece Allah'a arz ediyorum. Hem sizin bilemediğiniz birçok şeyi Allah tarafından vahiy yolu ile biliyorum." meâlindeki (Yusuf, 12/86) âyete gelince daha fazla okuyamadı ve rükûa vardı.

Abdullah b. Ömer (radiyallahu anh) da "Göklerde ve yerde olan her şey Allah'ındır. Ey insanlar! Siz içinizdeki şeyleri açığa vursanız da, gizleseniz de, Allah sizi onlardan dolayı hesaba çeker. Sonra dilediğini affeder, dilediğini azaba uğratar. Doğrusu Allah her şeye kâdirdir." (Bakara, 2/284) mealindeki âyeti ne zaman okusa mutlaka ağlardı ve "Bu amelleri sayıp dökme meselesi, şüphesiz çok çetin geçecektir." derdi.

Takva İçinde Saklı Amel-i Salih

Üstat Bediüzzaman Hazretleri, talebelerini müttaki olmaları konusunda irşat ederken takvanın müminler için ne anlam ifade ettiğine farklı bir pencereden bakar ve şöyle der: "Hem takva içinde bir nevi amel-i salih¹⁰⁸ var çünkü bir haramın terki vaciptir. Bir vacibi işlemek, çok sünnetlere mukabil sevabı

¹⁰⁸ Amel-i salih: Allah rızası için yapılan her türlü ibadet, iyi hareket ve hizmet

var. Takva, böyle zamanlarda, binler günahın tehacümünde¹⁰⁹ bir tek içtinap¹¹⁰, az bir amelle, yüzer günah terkinde, yüzer vacip işlenmiş oluyor. Bu ehemmiyetli nokta niyetiyle, takva namıyla ve günahattan kaçınmak kastıyla, menfî ibadetten gelen ehemmiyetli âmâl-i salihadır.

Risale-i Nur şakirtlerinin bu zamanda en mühim vazifeleri, tahribata ve günahlara karşı takvayı esas tutup davranmak gerektir. Madem her dakikada, şimdiki tarz-ı hayat-ı içtimaiyede¹¹¹ yüz günah insana karşı geliyor; elbette takva ile ve niyet-i içtinap ile yüzer amel-i salih işlemiş hükmündedir.”

Yediğimize, İçtiğimize ve Giydiğimize Ne Kadar Dikkat Ediyoruz?

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) “Öyle bir devir gelecek ki insanoğlu, aldığı şeyin helalden mi haramdan mı olduğuna hiç aldırmayacak.”¹¹² buyurarak asırlar öncsinden dinî hayattaki duyarsızlığa dikkat çekmiştir. Hâlbuki din muameledir yani onu yaşamaktır. Bir müminin imanının en önemli göstergesi de yaşantısıdır. Mümin oturmasından kalkmasına, giyiminden kuşamına, yemesinden içmesine kadar hemen her adımında müslümanca hareket etmelidir. Meselâ yeme ve içme, müminin duyarsız kalamayacağı çok önemli bir konudur. Zira kesim esnasında besmele çekilmeyen etin yenmeyeceği Kur’ân’da açıkça ifade edilmektedir.¹¹³ Ayrıca onun kazancını helâl yollarla tedarik etmesi, en temel meselelerden biridir. Sarhoşluk veren maddelerden de uzak durmak gerekir. Zira dinin yasak kılmış olmasına rağmen

¹⁰⁹ Tehacüm Bir yere üşüşme, hücum etme.

¹¹⁰ İçtinap: sakinme, uzak durma

¹¹¹ tarz-ı hayat-ı içtimaiye: sosyal hayat tarzı.

¹¹² Buhârî, büyü 7

¹¹³ Bkz.: Enâm sûresi, 6/119, 121, 145; Mâide sûresi, 5/4

haram yolla boğazdan girenler, sadece maddî bedeni tahrip etmekle kalmaz, aynı zamanda kalb ve ruh dünyamızı da perişan eder. Bundan dolayı Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) “Haramla beslenen vücudun yeri Cehennem’dir!”¹¹⁴ buyurur. Yediği ve içtiği haramdan müteşekkil birisinin, duasının kabul görmeyeceğini belirtir Efendimiz.¹¹⁵ Hâlbuki dua, mü’minin en büyük silâhıdır.¹¹⁶ Hak nezdinde makbul olmanın çaresini “Bana dua edin ki duanıza cevap verip kabul edeyim!” (Mü’min sûresi, 40/60) ayetiyle gösteriyor Yüce Mevlâ.

Bugün helâl de bellidir haram da. Domuz eti yemek ve içki içmek ne ölçüde haram ise besmelesiz kesilen hayvanın etini yemek de aynı hükmü taşıyor! O hâlde yeme ve içme meselesinde Allah ve Resûlü’nün hassasiyetini hayatına taşıyamayan bir müminde bu hastalığa ait çok emare var demektir. Böyle bir hastalığa düşmemek için yediklerimize ve içtiklerimize dikkat etmek zorundayız. Özellikle büyük şehirlerde yeme içme meselesi daha da önem arz eden bir konudur. Bu konuda özellikle et ve süt ürünlerinde dinî açıdan seçici olmalı, rast gele her yerde yemek yememeli, şaibeli yerlerden alışveriş yapmamalıdır.

Giyim kuşam ve tesettür gibi konulara da aynı gözle bakabiliriz; zira bu hususta da hem erkek hem de kadın için dinin belirlediği kurallar bellidir. Örtünmek, insana değer katan bir medeniyet nişanesidir ve Allah ve Resûlullah’ın çizdiği sınırlar içinde olduğunda insana ayrı bir kıymet kazandırır. Âdeta Cibrîl-i Emîn tesettürü, semâvî bir merasimle getirmiş ve mü’mine lutfetmiş, mü’minliğin alâmeti olarak ona giydirmiş gibidir! Bu açıdan örtünmek, sadece vücudu kapalı kılmak değil, Allah ve Resûlü’nün emirleri karşısında Rahmânî bir duruşun ifadesidir.

¹¹⁴ Müslim, Zekât 65; Dârimî, Rikâk 9; Ahmed ibn Hanbel, Müsned 2/328

¹¹⁵ Müslim, Zekât 65; Tirmizi, Tefsir 3; Dârimî, Rikâk 9; Ahmed ibn Hanbel, Müsned 2/328

¹¹⁶ Hâkim, Mustedrek 1/669; Ebû Ya’lâ, Ahmed ibn Hanbel, Müsned 1/344

Bilindiği gibi tesettür, mutlak manada vücudu örtmek değil, vücut hatlarını da belli etmeyecek şekilde bir giyinişin adıdır. ‘Moda’ denilen içi boş bir kavramın esiri olarak daralan pantolonlarımıza, vücudumuzu sarıp hatları olduğu gibi ortaya koyan giyinişimize ve dışarıdakilerin dikkatini çekebilmek için içine düştüğümüz rengârenk hâle bir nazar etsek, meselenin hangi boyutta olduğunu görürüz.

Bu durumda olanlar için Allah Resûlü, “giyinik çıplaklar” ifadesini kullanmakta, kırita kırita ve kendilerini hissettirerek yürüyen, başörtülerinin altına değişik maddeler koyarak başlarına garip şekiller veren bu insanların, onca yakınlığına rağmen Cennet’in kokusunu duyamayacaklarını anlatmaktadır.¹¹⁷ Ayrıca Efendiler Efendisi (sallallahu aleyhi ve sellem) bunların, âhiret yurdunda da çıplak muamelesi göreceklerini beyan eder.¹¹⁸

Tesettür konusundaki hassasiyetin nasıl olması gerektiğini Hz. Âişe'nin hayatındaki şu uyarı ile daha iyi anlamak mümkündür. Henüz İslâm'ın ilk dönemleri diyebileceğimiz yıllarda Âişe validemizi ziyarete gelen kadınların, değişmeye başlayan giysilerine şahit olan Annemiz, gördüğü manzarayı garipseyerek onları uyaracak ve şöyle diyecekti:

– Nûr sûresine inanan bir kadın böyle örtünemez! Eğer sizler mü'min iseniz, bilin ki üzerinize almış olduğunuz bu giysiler inanmış hanımların giysileri değil!¹¹⁹

Sözün özü namazımız, orucumuz İslâmî olduğu gibi yememiz, içmemiz ve giyimimiz de gerek iç ve gerekse dış şartları açısından İslâmî forma uygun düşmelidir. Allah bizi görüyor.

¹¹⁷ Müslim, Libâs 125; Cennet 52; Mâlik, Muvatta' 7; Ahmed İbn Hanbel, Müsned 2/223, 356, 440

¹¹⁸ Buhârî, İlm 40; Teheccüd 5; Libâs 31; Edeb 121; Fiten 6; Tirmizî, Fiten 30; Mâlik, Muvatta', Libâs 8

¹¹⁹ Bkz. Kurtubî, Câmi' 14/157

Niyetlerimiz ve davranışlarımızın hepsinden haberdar. Mümin bütün hayatı boyunca bu şuurla hareket eder ve nerede olursa olsun yediğine, içtiğine ve giydiğine dikkat eder.

**Zühd ve takvada derinleştirmeyen ilim, sahibini
Allah'tan uzaklaştırmaktan başka bir işe yaramaz.**

(M. Fethullah Gülen)

Hülâsa

- ✓ Her nerede olursan ol Allah'tan kork.
- ✓ Hak nezdinde üstünlük takva ilemdir.
- ✓ Takvanın yerleşik adresi kalptir.
- ✓ Müttakinin makamı Cennet, içtiği kevser olur.
- ✓ Hakk'ın en çok beğendiği iş takva, O'nun en temiz, en nezih kulları da müttakîlerdir.
- ✓ Takvayı elde etmek için önce iyi bir haram-helal bilgisi sonra da sağlam bir irfana ihtiyaç vardır.

DU'A

Allah'im! Senden hidayet, takva, iffet ve gönül zenginliğiyle beraber başkalarına muhtaç olmayacak kadar rızık istiyorum.

Allah'im! Yakîn ve birr ü takvada beni sabit kıl. Huzuruna çıkacağım düşüncesini zihnimde hep taze tut. Sana karşı hep hayâlî eyle. Senin hoşnutluğuna vesile olacak hususlarda kalbime huşû sal. Nefis muhasebesine, zamanımı salih amellerle değerlendirmeye ve şüpheli şeylerden uzak durmaya beni muvaffak kıl.

İlgili Kaynaklar

Yazılı Kaynaklar

1. Zühd, Mehmet Yavuz ŞEKER, Işık Yayınları
2. Kalb Hayatı, Terc: Prof. Dr. Abdulhakim Yüce, Işık Yayınları
3. İffet Yâ Hû, Ali Demirel, Işık Yayınları
4. İbadetleriyle Efendimiz Kul Nebi, Gürol Akçi, Işık Yayınları
5. Takva (s. 110-115), Kalbin Zümrüt Tepeleri-1, M. Fethullah Gülen, Nil Yayınları
6. Zâhide Hanımlar, Selma BAŞAR, Gülyurdu Yayınları

Sesli ve Görüntülü Kaynaklar

1. Oruç-04, Oruç-takva münasebeti, 19 Ekim 1979
2. Şadırvan-01, Hakikî mânâda takva ..., 24 Aralık 1989
3. Fizik Ötesi Hayat-04, Şeytanın İnsanı Yoldan Çıkarma Çabaları ve Ona Boyun Eğmeyenler, 02 Haziran 1978
4. Hisar-1, Kutsîlerin Takvası, 26 Kasım 1989
5. Işığa Doğru-02, Allah'a Saygı, 17 Ekim 1974
6. Amerika sohbetleri (Kalbin Solukları-9), İnsanı Deviren Günahlar, 25 Mayıs 2012
7. Herkül Nağme, Cennet Nehirleri, Şifa Duası ve Azami Takva, 10 Ekim 2013
8. Barteli, Vicdanın Rükünleri ve Takvâ Münasebeti, 01 Nisan 2011

MESULİYET

ŞUURU-TEBLİĞ

Bizim içten ve dıştan gelecek ihsanlara, düşünce sistemlerine değil; topyekûn milletimizde mesuliyet ve ızdırap şuuru uyurabilecek ruh ve düşünce hekimlerine ihtiyacımız var. (M. Fethullah Gülen)

Bir Genç Kalbin “Mesuliyet Duygusu”

Yatsı namazından sonra cemaat dağılmış, cami avlusuna insanı tefekküre taşıyan bir sessizlik çöküvermişti. Öğlen namazının ardından ahirete uğurlanan bir delikanlının cenaze merasiminin yoğun duygusal atmosferi yankılanmaya devam ediyordu avluda. Gözünün önünden vefat eden delikanlının annesinin içler acıtan hıçkırıkları hiç gitmiyordu. Daha fazla ayakta duramadı. Yanı başındaki banka çöküverdi. Ve içinde kopan tefekkür fırtınasının tesiriyle dudaklarından şu duygular dökülüverdi:

“Zaman, önüne kattığı her anı sürükleyip mazinin derinliklerine gömmeye devam ediyor... Bir anda yüzlerce ömür sona eriyor ve yüzlercesi bu gizem dolu hayattaki yerini alıyor. Böylece sürüp gidiyor hayat... Bu hayat elbette bitecek... Öyle ya, Hazreti

Adem'den beri yaşamış gitmiş insan sayısı, hali hazırda yaşayan insan sayısından yüzlerce kat daha fazla... Demek ki yerin altı yerin üstünden kalabalık... Demek ki yerin altına gitme olasılığımız burada kalma olasılığımızdan çok daha yüksek... Ve ölüm bir gizem; nerede, nasıl bizi karşılayacağı belli değil... O zaman biz onu beklemeli, biz ona hazırlıklı olmalıyız. Dolu dolu yaşamalıyız hayatımızı ve renklendirmeliyiz her anımızı..."

Ahmet Hoca, yirmi iki yaşında, zayıf, orta boylu, sempatik bir genç idi. Askerliğini henüz yapmamıştı. Açık öğretimde tahsiline devam ediyordu. Şehrin en kalabalık mahallelerinden birinde bulunan küçük bir camide görev yapıyordu. Mütevazı lojmanında biricik varlığı annesiyle birlikte yaşıyordu. Babası, Ahmet Hoca henüz 6 yaşında iken rahmetli olmuştu. Annesi, dişini tırnağına takmış, çalışmış, didinmiş; çocuk bakmış, merdiven silmiş ve Ahmet Hoca'yı bugünlere getirmişti. Dünyadaki tek varlığı olan oğlunun üzerine titriyordu adeta...

Ahmet Hoca, Allah vergisi davudi sesi ile ezana başlayınca anası evde hıçkırıklara boğulur ve ezanın her bir nağmesini iliklerinde hissederdi. Ezan bitince yaptığı ezan duasının hemen ardından; "Allah'im! Bana Senin mabedini bekleyen, Senin adını haykıran, peygamber minberinde hutbe irad eden bir evlat nasip ettin, Sana sonsuz hamd ve senalar olsun" duasını yaşlı gözlerle ederdi.

Annesi, Ahmet Hoca'yla gurur duyuyordu. Vazifesinin şuurunda olması için duasını ve desteğini oğlundan hiçbir zaman esirgemiyordu.

İmamlık vazifesinin birinci yılını yeni doldurmuştu Ahmet Hoca. Görevde geçirdiği her bir gün, ona yeni tecrübeler kazandırıyor, akla hayale gelmeyecek problemlerle boğuşarak farkında olmadan olgunlaşıyordu. Her geçen gün bu vazifenin omuzlarına yüklediği sorumluluğun boyutlarını fark ediyor, fark ettikçe de eli ayağına dolaşıyordu. "Acaba vazifemin hakkını verebiliyor muyum? Yoksa burada olmakla çok daha önemli hizmetler edecek bir insana engel mi oluyorum?" düşünceleriyle adeta beyni zonkluyordu. "Daha çok iş yapmalıyım" diyordu. Yeni yeni projeler üretiyor ve insanlara faydalı olabilmek için çırpınıyordu. "Bu mahallede yaşayan her bir canlının benim üzerimde hakları var" diye düşünüyordu. Hele bir abisinden duyduğu "Bir mahallenin imamı o mahallenin imanıdır." sözü aklından bir an olsun bile çıkmıyor; bu söz, ruhunda ihtizazlar meydana getiriyordu.

Bir hafta önce çekmecelerini karıştırırken bulduğu ve iki yıl önce çok sevdiği bir arkadaşının hediye ettiği “mesuliyet duygusu” adlı vaaz kasetini dinliyordu günlerdir. Bu kasette dinlediği ses, onu alıp tefekkür vadilerinde dolaştırıyor ve bakışlarını iç dünyasına yoğunlaştırıyordu. Dinledikçe ürperiyor, sorumluluğun ne demek olduğunu yeni baştan idrak ediyordu. “Hesaba çekilmeden önce kendinizi hesaba çekiniz” düsturunca hesap soruyordu kendine “büyük buluşma” gelmeden önce...

Ahmet Hoca, imamlık vazifesinin şuuruna vardıkça uyku-ları kaçıyordu... Ruhuyla birlikte bedenini de seccadesine bırakıveriyordu... Seccadesi ötelere açılan sırlı bir kapı oluyordu onun için adeta... Derdine deva bulmak için gecelerin koyularını kolluyor ve duanın sihirli gücüyle acziyetini ifade ediyordu her fırsatta Rabbine..

O karanlık gecelerden birinde, seccadesinin üzerinde iki bük-lüm olmuş ve sırlı bir yolculuğa yelken açmıştı yine Ahmet Hoca...

Hazreti Ömer’in (radiyallahu anh) hassasiyetini düşünüyor-du: Hazreti Ömer (radiyallahu anh) gecenin karanlığında, çölün ortasında etrafına yetim ve öksüz kalmış torunlarını toplamış bir nineyle karşılaşüyor. Çocukların iniltileri ile beraber tencerede yokluktan taş kaynatan nineye bir dokunuyor, bin ah işitiyor Hazreti Ömer... Nine bilmiyor konuştuğu insanın Halife Hazreti Ömer olduğunu... “Ah oğlum” diyor “iki elim ahirette Ömer’in yakasındadır. Bizi bu halde bıraktı, bakmadı bize...” İrkiliyor Hazreti Ömer (radiyallahu anh) birden, “aman nine” diyor “Nereden bilsin Halife Ömer, senin çöl ortasında çektiğin ızdırabı...” Nine, tanımadığı Hazreti Ömer’in gözlerine dikiyor gözlerini ve “eğer halifeyse bilmeli” diyor ve ekliyor yine “İki elim Ömer’in yakasındadır...” Hazreti Ömer gecenin karanlığında, yaşlı nineden duyduğu sözlerin ruhunda meydana getirdiği depremle birlikte sarsılarak şehre varıyor. Ne attığı adımların farkında, ne de geçtiği yolların... Omuzluyor bir çuval unu yola koyuluyor yine... Gözlerinden akan yaşlar, mübarek yanaklarını yalarken dudaklarından dökülen “Çölde bir kuzuyu kurt kapsa Allah hesabını Ömer’den soracak” iniltisi düşüveriyor gecenin karanlığına...

Ahmet Hoca, nemli gözlerle birlikte anımsadığı bu hadise karşısında ürperiyor ve “ya ben” diyor hıçkırarak... “Etrafımı saran şu koca binalarda neler oluyor biliyor muyum? Kim aç, kim açıkta,

kim hasta, kim dertli, kim birbiriyle küs, kim kime kin tutuyor, kim kimin gıybetini ediyor, kim anasının kalbini kırıyor, kim babasına asi davranıyor... Kim.. biliyor muyum bunları? Bilmiyorum... Fakat bildiğim bir şey var ki Allah bunların hesabını bir bir soracak benden" diyordu...

Adım adım ilerliyordu tefekkür yamaçlarında Ahmet Hoca... Bir bir düşünüyordu yapmadıklarını, yapması gerekenleri ve elinden kaçırdığı fırsatları...

Kuran'a karşı vazifesini yapamadığını düşündü birden. Çünkü camisine Kur'an öğrenmek için çok az sayıda çocuk geliyordu. "Halbuki hutbede cemaate ilan etmişim yaz kursunun başladığını..." dedi titreyen sesiyle... "Başlamıştı, ama Kuran okumaya gelen çocuk sayısı bir elin parmaklarını geçmiyordu. Neden gelmiyorlardı acaba... Neden bu çocukların gönlüne giremedim, neden Allah'ın evini çocuklara güzel gösteremedim... Neden ellerinden tutup caminin yolunu öğretemedim... Neden çocukları Allah Rasulü (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şefkatiyle bağrımaya basamadım..." diye inledi derinden...

"Ya dün trafik kazasında ölen delikanlı... Henüz on dokuz yaşındaydı.. Talihsiz bir kaza sonucu ayrıldı aramızdan... Ayrıldı ayrılmasına ama namaz kılmıyordu.. ve ben ona bir şey anlatamadım... Namaza başlatamadım, namazı gönlüne koyamadım... Hali ne olacak ahirette... Allah bana sorarsa ne cevap veririm, ne derim..." diyordu, Ahmet hoca başını koyduğu seccadesinde.. bunları düşünüyor ürperiyor, ürperdikçe gözyaşlarına boğuluyordu...

Mahallesindeki insanlar bir bir gözünün önünden geçiyordu:

"Musa Amca caminin müdavimi idi... Camiden eve dönerken kaldırıma yığılmış kalmış. Meğer kalp krizi geçirmiş ve oracıkta teslim etmiş ruhunu... Hanımı Ayşe teyzeden öğrendim ki Musa Amca Kur'an okumayı bilmiyormuş. Kur'an öğrenmeyi çok istiyormuş. Bana da söylemek istiyormuş öğrenmek istediğini ama yaşını bahane ediyor ve çekiniyormuş... Nasıl sormadım Kur'an biliyor musun diye Musa Amca'ya... Nasıl bilmem mahalleimde Kur'an bilmeyen insanları, nasıl onlara, Kur'an'ı sevdiremem ben... Musa Amca'yı Kur'an öğretmeden nasıl gönderirim kabre... Yazıklar olsun bana..." diyor ve inliyordu Ahmet Hoca ...

Ya müteahhit İsmail Bey... O da öldü gitti. Son zamanlarında Cuma namazlarına gelmeye başlamıştı. Bir şeyler yapmak istiyordu. Hatta birkaç defa camiye yardımda bulunmak istediğini arkadaşlarından işitmiştim. Neden İsmail Bey'in hayırlarına vesile olamadım. Neden çekindim, elinden tutup öğrencilere götürmedim, bunlara burs ver demedim, fakir öğrencileri barındıracak bir yurt yap, hayırlı bir nesil yetiştirecek bir okul yap demedim. Onu yönlendirmedim. Halbuki Allah, İsmail Bey'e bunların hepsini yapacak imkanlar bahşetmişti... Ama ben engel oldum, anlatmadım, istemekten utandım, sanki kendime istiyormuş gibi... Onun hayırına vesile olabilecekken anlatmadım, istemedim ve engel oldum... Ahirette malının hesabını verirken İsmail Bey, yakamdan tutar ve, "Neden beni yönlendirmedin, neden hayır kapılarını önüme sermedin, neden nefsimle beni baş başa bıraktın." der ve benden şikayetçi olursa ne yaparım ben!.."

Heyhat! O da biliyordu ki bu inilteler ne Musa Amca'yı, ne binamaz delikanlıyı ne de müteahhit İsmail'i geriye getiremezdi... Onlar bu kısacık hayatta kendilerine düşen nefes sayısını tükettiler, yaşamaları gereken zaman aralığını doldurdular. Ve geri dönmek üzere gittiler bu dünyadan...

Gün ağarmak üzereydi... Şehrin dört bir tarafından okunan sabah ezanları gökyüzünde tatlı bir esinti meydana getirmişti... Fakat bir eksiklik vardı şehrin semalarında.. Ahmet Hoca'nın minaresinden ezan okunmamıştı hala.. Ahmet Hoca, minarenin şerefesine çıkmıştı her zamankinden farklı olarak bugün... Gözlerini şehrin dört bir yanında gezdirdi... Sabah namazı için yanan ışıklara baktı, tebessüm sardı çehresini... Sonrada yanmamış ışıklara baktı, içi burkuldu... bir ahh çekti derinden... Evinde seccadesi üzerinde bıraktığı bedenine ilişti gözleri... Anacığının namaza kaldırmak için yanına gelişini hüznle seyretti... Sonrasına bakamadı... Azrail'in (aleyhisselam) kollarına bıraktı ruhunu... ve kanatlandılar birlikte sonsuzluğa...

"Kalbi, vazifesinin ağırlığını kaldıramadı Ahmet Hoca'nın... Onun kavi imanı ve vazife şuuru çatlattı kalbini... Hocasından çok duyduğu "küheylan"ın hikâyesi, onun için gerçek olmuştu... Kalbinin çatırtısını binlerce kilometre uzaktaki hocası duymuştu... Ve gözleri bu sefer Ahmet hoca için dolmuştu..."

**Şimdi bize düşen tek şey,
ciddî bir sorumluluk duygusuyla, kendimiz olarak ve
vakit fevt etmeden devletler muvazenesindeki yerimize
koşmak olmalıdır.***(M. Fethullah Gülen)*

İnsanı Farklı Kılan Mesuliyet Duygusudur

Mesuliyet duygusu veya sorumluluk bilinci bütün canlılar içinde çok farklı donanımlara sahip insana mahsus bir duygudur. Zira insanı ahsen-i takvim çizgisinde yaratan Hak Teâlâ, onu şerefli bir varlık kılmış, yaratıkların pek çoğundan üstün eylemiş, sayısız nimetlerle sevindirmiş ve koca kâinatı onun emrine vermiştir. Diğer canlılardan farklı olarak kendisine “akıl” ve “irade” verilen insan, çeşitli kabiliyetlerle donatılmış ve verdiği kararı uygulayabilme özgürlüğüne sahip bir canlıdır. Şimdi bütün bunlar kendisine bahşedilmiş insan nasıl kendi hâlinde bir canlı olarak yaşayabilir. Yüce Kitabımız Kur’ân-ı Kerim insanın başı boş ve anlamsız bir varlık olmadığını şöyle hatırlatır: “*İnsan, kendisinin başıboş bırakılacağını mı zanneder?*” (*Kiyâme sûresi, 76*)

İnsan başıboş ve sorumsuz bir canlı değildir. O, göklerin, yerin ve heybetli dağların bile üstlenmekten kaçındıkları “emanet”i yani kulluğu akıllı, irade sahibi, düşünen, gören ve işiten bir varlık olarak kabul etmiştir. Böylece bir manada Allah’a söz vermiş ve o sözü yerine getirmekle mükellef olmuştur.

Mesuliyet şuuru insan hayatını anlamlı kılan bir duygudur. Bu duyguyu geliştirebilen kişiler sahip oldukları nimetlerle birlikte bazı vazifeleri de yüklendiklerinin farkındadırlar.

Belli istisna ve zorunlu haller dışında insan, sorumluluğu sürekli olan bir varlıktır ve bu sorumlulukların başında da

Allah'a karşı yerine getirilmesi gereken sorumluluklar gelir. Kul kendisini yaratan Rabbinin varlığını ve birliğini kabul edecek, O'na hiçbir şeyi ortak koşmadan inanacaktır. İnanıcının gereği olan hayat tarzını yaşayacak, Allah'ın koyduğu sınırlara riayet edecek ve bütün bunları kuru bir mecburiyet olarak değil de samimi bir mesuliyet hissiyle yerine getirecektir.

Sorumluluk dairesi insanın Rabbi ile ilişkilerinden başlayarak, kendi nefsi, ailesi, komşuları, ülkesi, tabiat ve bütün insanlığı içine alacak derecede geniş bir dairedir. Bu dairelerin hepsinde ilahi ölçülere dikkat ederek yaşayan kul, hem dünya saadeti hem de ukba mutluluğuna aday demektir.

Evet, inanan insanlar sadece "İnandık." demekle sorumluluklarının hakkını vermiş olmazlar. Bilakis Müslüman adını taşımak, dinin gerektirdiği sorumlulukların bilincinde olmak suretiyle dille söyleneni kalbe yerleştirmeyi ve bu istikamette yaşamayı gerektirir. Ayrıca mümin sadece kendini düşünerek yaşayan değil, mutluluğunu başkalarının saadetinde arayan yaşatma sevdalısı bir fert olmakla da yaratılışının hakkını vermiş olur. Aksi halde sadece kendi olup, dünyayı kendi etrafında döndüren insanlar bir ateşböceği gibi kendi ışıklarıyla avunurlar. Allah'ın sevdiği kullar ise güneş gibi olup ısı ve ışığını herkesle paylaşabilen mesuliyet erleridir.

Üstat Hazretlerinin Feryadı ve Milleti Adına Duyduğu Izdırıp

Ömrünü Hakk'a ve halka hizmet etmeye adanmış, İslâm'ın ve Müslümanların dertleriyle dertlenmiş, bu uğurda nice çileler çekmiş Hazreti Üstat, samimi gayretlerine engel olanlara ve kendisini anlamaya yanaşmayanlara şu yürekten haykırışlarla seslenir:

“Bana ızdırap veren yalnız İslâm'ın maruz kaldığı tehlikelerdir. Eskiden tehlikeler hariçten gelirdi; onun için mukavemet kolaydı. Şimdi tehlike içeriden geliyor. Kurt, gövdenin içine girdi. Şimdi mukavemet güçleşti. Korkarım ki cemiyetin bünyesi buna dayanamaz çünkü düşmanı sezmez. Can damarını koparan, kanını içen en büyük hasmını dost zanneder. Cemiyetin basiret gözü böyle körleşirse, iman kalesi tehlikededir. İşte benim ızdırabım, yegâne ızdırabım budur. Yoksa şahsımın maruz kaldığı zahmet ve meşakkatleri düşünmeye bile vaktim yoktur. Keşke bunun bin misli meşakkate maruz kalsam da iman kalesinin istikbali selâmette olsa!

Bana “Sen şuna buna niçin sataştın?” diyorlar. Farkında değilim. Karşımda müthiş bir yangın var. Alevleri göklere yükseliyor. İçinde evlâdım yanıyor, imanım tutuşmuş yanıyor. O yangını söndürmeye, imanımı kurtarmaya koşuyorum. Yolda biri beni kösteklemek istemiş de ayağım ona çarpmış. Ne ehemmiyeti var? O müthiş yangın karşısında bu küçük hâdise bir kıymet ifade eder mi? Dar düşünceler! Dar görüşler!

Beni, nefisini kurtarmayı düşünen hodgâm bir adam mı zannediyorlar? Ben, cemiyetin imanını kurtarmak yolunda dünyamı da feda ettim, âhiretimi de. Seksen küsur senelik bütün hayatımda dünya zevki namına bir şey bilmiyorum. Bütün ömrüm harp meydanlarında, esaret zindanlarında yahut memleket hapisanelerinde, memleket mahkemelerinde geçti. Çekmediğim cefa, görmediğim eza kalmadı. Divan-ı Harplerde bir cani gibi muamele gördüm, bir serseri gibi memleket memleket sürgüne yollandım. Memleket zindanlarında aylarca ihtilattan¹²⁰ menedildim. Defalarca zehirlendim. Türlü türlü hakaretlere maruz kaldım. Zaman oldu ki hayattan bin defa ziyade ölümü tercih ettim. Eğer dinim intihardan beni menetmeseydi, belki bugün Said topraklar altında çürümüş gitmişti. Sonra ben cemiyetin iman selâmeti yolunda âhiretimi de feda ettim. Gözümde ne Cennet sevdası var, ne Cehennem korkusu. Cemiyetin, yirmi beş milyon Türk cemiyetinin imanı namına bir Said değil, bin Said feda olsun. Kur'ânımız yeryüzünde cemaatsiz kalırsa Cennet'i de istemem; orası da bana zindan olur. Milletimizin imanını selâmette görürsem, Cehennem'in alevleri içinde yanmaya razıyım. Çünkü vücudum yanarken, gönlüm gül-gülistan olur.

¹²⁰ İhtilat: İnsanlar görüşme, toplum içine çıkma.

Sorumluluk Duygusunun Kazandırdıkları

Biz, hizmet ettikçe canlı kalır ve aksiyonumuzu kaybettiğimiz zaman da pörsür ve kururuz. Bu açıdan içimizdeki her bir ferde, sorumluluk duygusu, vazife şuuru kazandırmalı ve onlara mutlaka hizmet anlamında birer vazife tevdi etmeliyiz.

“Yapacaklarım bitti.” diyen insanın kendisi bitmiştir.

(M. Fethullah Gülen)

Sorumluluk almanın pek çok faydası vardır:

1. İnsan, üzerindeki vazifenin verdiği mesuliyet duygusuyla daima düşünür, düşündüklerini pratiğe dönüştürür ve sorumluluklarını aksatmamaya çalışır. Neticede günah-tan ve mâlâyânî kabilinden olan şeylerden de kendisini alıkoymuş olur.
2. Pek çok tecrübeyle sabittir ki vazifesi olan şahıslara Cenâb-ı Hakk'ın inayet i eksik olmaz. Yani Allah'ın dinine yardımcı olmaya çalışanlar, hizmetleriyle O'nun rızasını, yakınlığını arzu edenler, katiyen ihmal edilmemektedir. Bazen bir ferdin Allah adına çok küçük bir gayreti, büyük bir dua yerine geçer. Zaten “Siz Allah'ın dinine yardım ederseniz, O da size yardım eder.” âyeti de bize bu hakika-ti anlatır.

Evet, Allah (celle celâluhu) bir söz vermişse onu yerine getirmemesi düşünülemez. Söz verip sözünde durmama ancak bizde olur. Öyle ise biz O'nunla olan ahdimizde sabit kalmalıyız ki O da bizi o yolda daim ve kaim eylesin.

Çocuktaki Mesuliyet Şuuru

Devir ikinci halife Hz. Ömer (radiyallâhu anh) devriydi. Müminlerin emiri bir gün mescide doğru gidiyordu. Birden önünde hızla mescide doğru koşan bir çocuk fark etti. Çocuğa yetişebilmek düşüncesiyle adımlarını hızlandırdı, yaklaştı ve sordu:

– *Yavrucuk! Sana namaz farz değil. Niçin böyle heyecanla ve koşa koşa mescide gidiyorsun?*

Çocuk kendisinden beklenmeyecek şu cevabı verdi:

– *Ey mü'minlerin emîri! Dün mahallemizde bir çocuk öldü.*

Sorumluluktan Kaçmanın Hazin Sonucu

Her zamanki gibi bugün de en çok muhtaç olduğumuz şey aşk ve heyecandır. Sohbet ve hizmet temelleri üzerinde yükselecek olan bu İslâmî heyecan sayesinde herkes ciddi sorumluluklar almalı, mesuliyet duygusuyla dolmalı ve elini taşın altına sokmalıdır. Her fert imana, Kur'ân'a, dine, millete ve topyekûn insanlığa hizmeti hayatının gayesi bilmelidir. Bu konuda herkes çok samimî olmalı; "Allah'ım! Benim yaratılışımın gayesi Seni tanımak ve Sana hakkıyla kul olmaktır. Bu yolda bana düşen vazife, Seni anlatan bir heyetin içinde bulunup yüce adını bütün cihana duyurmak ve bu ağır yükün bir kısmını omuzlamaktır. Eğer böyle kudsî bir işin ucundan tutmayacaksak yaşamamın ne manası olabilir? Rabbim ya bana da dine, millete ve insanlığa hizmet yollarını aç ya da bu can emanetini al, beni burada beyhude tutma!.." diyebilmelidir. Ciddi bir sorumlulukla, her gün şakakları zonklayarak bir problemi daha çözmeye çalışmalı, devamlı bir salih amel peşinde olmalı ve hiç boş kalmamalıdır.

Aksi hâlde, şeytan âtil, tembel ve boş kimseleri başka yönlere sevk eder. Makam sevdası, mansıp düşkünlüğü, mal

tutkusu, rahat arzusu baş gösterir; haneperestlik hastalığı hortlar, içe kapanmalar olur... Unutulmamalıdır ki içe kapanan bir insan zamanla miskinleşir, Allah'ın onun içine attığı hizmet heyecanını, faaliyet meşalesini söndürür. Derken, ruh darlığına düşer, hiç olmadık şekilde depresyonlar yaşar.

Bir adamın kıymeti, himmeti nispetindedir. Kimin himmeti milleti ise o kimse tek başıyla küçük bir millettir. (Bediüzzaman)

Evet, diri kalmak ancak başkalarına hayat üflemeye çalışmakla mümkün olur. Cenâb-ı Allah şartlar nasıl olursa olsun hizmete koşan insanın aşk u heyecanını korur. Mesuliyetten kaçanların ise önce heyecan yorgunluğuna düşmelerinden sonra da yolda kalmalarından korkulur.

Herkes Dava Adamı Olamaz

Dünyayı aşamayanlar dava adamı olamazlar. Onlar dindarlıkta ileri gidebilirler, tam bir inanç ve akideye sahip olabilirler ancak dava adamı olamazlar. Dava adamı, İslâm'a ve Kur'ân'a hizmetten bir an geri kalsa, kendini büyük günah işlemiş sayar. Onlara göre bu günahın tövbesi de "Estağfirullah" değildir. Bu günahın tövbesi, günahın ağırlığının vicdanda duyulması ve tekrar hizmete dönülerek, ölesiye hizmet edilmesidir.

Nefsinizi Allah'tan Satın Almaya Bakın

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) "*Bildiğimi bilseydiniz az güler, çok ağlardınız.*"¹²¹ yani "*Yataklara girip yatamaz,*

¹²¹ Buhârî, kûsûf 2, tefsîru sûre (5) 12, nikâh 107, rikak 27, kader 16, eymân 3; Müslim, kûsûf 1.

ağzınıza koyduğunuz lokmayı yutamaz ve bir yudum su içemezsiniz.” diyecek derecede sorumluluk şuuruna sahip derin bir muhasebe insanıydı.

İki Cihan Güneşi (sallallahu aleyhi ve sellem), ömrünün her ânını, muhasebe duygu ve düşüncesine bağlı yaşadığı gibi bu düşüncesini başkalarının da paylaşmasını istemiştir.

Nitekim bir gün O, uzak yakın bütün akrabalarını çağırıldıktan sonra, *“Ey Kâ'b b. Mürreoğulları, Ey Abdimenafoğulları, Ey Abdülmuttalipoğulları!”* diyerek onlara ayrı ayrı seslenmiş ve *“Nefsinizi Allah'tan satın almaya bakın zira ben, ahirette sizin adınıza bir şey yapamam!”*¹²² buyurarak herkesin kendinden sorumlu tutulacağını hatırlatmıştır.

Evet, *“Her nefis, kazandığına karşılık bir rehindir.”* (Müddessir sûresi, 38) fehvâsınca, her insanın nefsi tıpkı rehin emtia gibi ipotek altındadır. Kişi, çalışıp kazanacak, kazandığı şeyleri Allah yolunda sarf edecek ve nefsinin ipotek olmaktan kurtaracaktır.

Şu Hayatta Herkesin Bir Sorumluluğu Var

İslâm, toplumun hemen her ferdine, bulunduğu yer itibarıyla yapması gereken bir kısım sorumluluklar yüklemiştir. *“Her biriniz sorumlusunuz ve hepiniz elinizin altındakilerden mesulsünüz: Devlet reisi bir sorumludur elinin altındakilerden mesuldür. Bey bir sorumludur ve ev halkından mesuldür. Evin hanımı da beyinin hanesinin sorumlusu ve gözetiminde olan şeylerden mesuldür. Hizmetçi efendisinin malı üzerinde bir sorumlu ve elinin altındakilerden mesuldür. Her birerleriniz birer sorumludur ve hepiniz eli altında bulunan kişilerden mesuldür.”*¹²³ hadisinde ifade edildiği gibi herkesin sorumlu olduğu bir alan vardır.

¹²² Tirmizî, zühd 9; İbn Mâce, zühd 19; Ahmed İbn Hanbel, el-Müsned 5/173.

¹²³ Buhârî, cum'ia 11, ahkâm 1; Muslim, imâret 20

Binaenaleyh başkalarından önce Hakk'a, hakikate uyanmış, imanla tanışmış bir talebe, öğretmen ya da esnafın çevresindeki arkadaşlarına karşı bir kısım sorumlulukları vardır. Bu kişiler sahip oldukları bütün imkânları kullanarak henüz imana tam uyanmamış arkadaşlarına hak ve hakikatleri anlatmalı, onların ellerinden tutarak kendilerinin teneffüs ettiği o temizlerden temiz iman atmosferi içine çekmeli; Cenâb-ı Hak ve Efendimiz'i onların ruhlarına duyurmaya çalışmalıdırlar. Aslında böyle bir faaliyet, aynı ölçüde toplumun her kesiminde artan bir ivmeyle devam ettirilmeli ve herkes nerede bulunursa bulunsun, kendisine kucak açacak muhabbet dolu bir sine bekleyen kitleleri sevgi ve hoşgörüyü bağrına basmalıdır. Böylece geleceğin nesilleri de ilk kuruluşun temsilcileri sayılan ashab-ı kiramdan (radıyallâhu anhüm) sonra, bu ikinci dirilişin mümessillerini yürekten alkışlayacak ve tarihin altın sayfalarına kaydedeceklerdir.

Büyüklerden Mesuliyet Şuuru Örnekleri

Hız. Ebû Bekir'in (r.anh) Mesuliyet Şuuru

İnsan olma mesuliyetini müdrük büyük muhasebe insanı Hız. Ebû Bekir (radıyallahu anh), bir gün ağaç üzerinde bir kuş görmüş ve ona şöyle seslenmişti: *"Ne mutlu sana ey kuş! Doğrusu senin yerinde olmayı çok isterdim. Ağaca konar, meyvesinden yer sonra uçarsın; ne hesaba çekilmen söz konusu ne de cezaya çarptırılman..!"*¹²⁴

Yine o büyük sorumluluk âbidesinin ağzından, insan olarak yaratılmaya şükran hisleriyle dopdolu ama sorumluluk duygusuyla da iki büklüm olduğu özel bir halde şu cümleler dökülmüştü: *"Vallahi bu ölçüde sorumlu bir insan değil de yol*

¹²⁴ İbn Ebî Şeybe, el-Musannef 7/91; İbn Asâkir, Târîhu Dimaşk 30/330-331.

kenarında develerin gelip kemirdiği, kemirip sindirdiği ağaç yaprakları olmayı arzu ederdim.”¹²⁵

Hız. Ömer'deki Derin Mesuliyet Şuuru

Muhasebede zirve kametlerden birisi de hiç şüphesiz bütün hayatını kendini sorgulamakla geçiren, Hız. Ömer'dir (radıyallahu anh). Yeryüzünde bir adalet timsali olan bu başyüce insan da hep mesuliyet ve muhasebe duygusunun ağırlığıyla inlemiş durmuştur. Onun şu sözleri bu konuda örnek teşkil edecek sözlere dendir:

- ✓ Hesaba çekilmeden önce nefsinizi hesaba çekin. Tartılmadan önce nefsinizi tartın.
- ✓ Allah'a yemin olsun ki, yeryüzü dolusu altınım olsaydı, O'nun azabı gelmezden önce hepsini verip kendimi o azaptan kurtarmaya çalışırdım.
- ✓ İnsanların en iyisi bana ayıplarımı gösterendir.
- ✓ Eğer Fırat kıyısında bir deve kaybolarak ölüp gitse veya bir koyun suya düşüp boğulsa Allah'ın onu bana soracağından korkarım.
- ✓ Eğer Rabbim merhamet etmeyecek olursa, vay benim hâlime, vay anamın hâline!..
- ✓ Keşke bir başak olsaydım. Keşke yaratılmasaydım. Keşke hiçbir şey olmasaydım. Keşke annem beni doğurmasaydı. Keşke unutulup gitseydim!..
- ✓ Eğer gökten birisi seslenerek, “Ey insanlar! Hepiniz Cehennem'e, sadece biriniz Cennet'e gireceksiniz.” deseydi, o kişi, ben olabilirim ümidiyle coşar ve “Ey insanlar! Hepiniz Cennet'e, sadece biriniz Cehennem'e gireceksiniz.” deseydi, o kişi, ben olabilirim korkusuyla ürperirdim.

¹²⁵ İbnü'l-Cevzî, el-Muntazam 4/63

Zübeyr Gündüzalp Ağabeyin Dava Şuuru

Üstat Hazretlerinin has talebelerinden Zübeyr Gündüzalp öyle bir dava adamıydı ki *“Teessür ve ızdırap karşısında kalbden bir parça kopacaksa, ‘Bir genç dinsiz olmuş’ haberi karşısında o kalbin atom zerrâtı adedince paramparça olması lâzım gelir.”*¹²⁶ demiş ve idam sehplarında noktalanabilecek bir yolda yürürken bile hakikati haykırmaktan geri durmamıştı.

*“Yirmi seneden beri milyonlarla insana din, iman, İslâmiyet, fazilet dersi veren ve onları dinsizlikten muhafaza eden Kur’ân tefsiri Risale-i Nur uğrunda idam edileceksem, sehpaye ‘Allah Allah, yâ Resûlallah!’ sadalarıyla koşarak gideceğim.”*¹²⁷ demek ancak Zübeyr Gündüzalp gibi sadıklara has bir cesaret ve samimiyet ifadesiydi.

Hız. Hubeyb’deki (r. anh) Peygamber Sevgisi ve Mesuliyet Şuuru

Hız. Hubeyb (radiyallâhu anh) bir baskının akabinde yakalanıp Mekke’ye esir olarak sevk edilmişti. Günlerce zindanda bekletildikten sonra idam edilmek üzere Mekke’nin o günkü hezeyan dolu gürültüleri arasında meşhedine götürülüyordu. Mahzundu, mükedderdi çünkü Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi ve sellem) onlara tevdi ettiği irşat vazifesini yapmaya fırsat bulamamıştı. Şimdi de eli ve dili bağlanmış idama sürükleniyordu. Durmadan gözlerini çevresinde gezdiriyor, dini tebliğ edebileceği bir insan arıyordu. Ama karşısındaki insanlar arasında öyle birisini görmüyordu. Gerçi bunların içlerinde istikbalin sahabileri de vardı. Ancak o gün için henüz gönül gözleri açılmamıştı. Hubeyb iki rekât namaz kıldı ve *“Eğer, ölümden korktu da onun için namazı uzattı demenizden çekinmeseydim şu kıldığım son namazı uzatmak isterdim.”* dedi.

¹²⁶ Bediüzzaman, Şuâlar s 538 (On Dördüncü Şuâ).

¹²⁷ Bediüzzaman, Şuâlar s 535 (On Dördüncü Şuâ).

Bir süre sonra idam sehпасına çıkarılıverdi. Beklenen son an gelip çatmıştı. Hareket eden mızrak temrenleri de bunu gösteriyordu. Hubeyb'in gözleri yine çevresinde dolaşıyordu ama bu gözler katiyen kendisini ölümden kurtaracak bir insan aramıyordu. Son anda olsun acaba birinin ebedî hayatını kurtarabilir miyim, diye düşünüyor ve etrafını onun için süzüyordu.

İşte tam bu esnada beklemediği bir fırsat doğmuştu. Mekte müşriklerinin ileri gelenlerinden biri ona bir soru sormuştu ki sorunun görünen yönü hiç de mühim değildi. O, onlara hikmet yüklü bir cevap verecek, hem de bu son anında, irşat ve tebliğde bulunmuş olacaktı. Orada atacağı bir düşünce kıvılcımı, kim bilir istikbalde kaç kişinin gönlünde iman ateşi tutuşturacaktı. Soru şuydu:

“Yâ Hubeyb, şu anda senin kurtulman şartıyla, yerinde Muhammed'in idam edilmesini ister miydin?”

Elbette bir Müslümana, hem de Hubeyb gibi birine bu soru sorulamazdı. Ama o, bu soruyla yakaladığı son fırsatı değerlendirmeye bakıyordu. İçi içine sığmıyor, sevinç-keder arası bir hisle mutlaka bir şeyler söylemeye çalışıyordu. Ve o biliyordu ki bu soruya vereceği cevap, son kıldığı namaz gibi kısa olmalıydı. Tek cümlelik bir söze bütün bir hayatı sığdırmalıydı. Öyle konuşmalıydı ki, tarih lâl kesilip onu dinlesin ve zaman onu kulağına küpe yapsın. Evet, o söyleyeceğini böyle söylemeli, son fırsatı tebliğ adına böyle değerlendirmeliydi. Ve:

“Hayır, vallahi! Değil benim kurtulmam pahasına O'nun idam edilmesi, benim kurtulmam karşılığında, şu anda Medine'de O'nun ayağına bir diken batmasına dahi gönlüm razı olamaz!”¹²⁸ deyiverdi.

¹²⁸ Buhârî, meğâzî 10; Ahmed İbn Hanbel, el-Müsned 2/294; İbn Hişâm, es-Sîratü'n-nebeviyye 4/126

Hubeyb (radiyallâhu anh) bunları söyleyince, herhâlde içinde, biraz evvel tebliği yapamamaktan doğan sıkıntı da gidivermişti. Artık o, kendisini tüy kadar hafif hissediyordu. Ve yapacağı son bir vazife ile Allah Resûlü'ne bir ayrılık selâmı verecek ve Cennet'e yürüyecekti. Mekke'den ta Medine'ye selâm gider mi, gitmez mi diye düşünmedi bile. Çünkü selâm göndereceği şahıs Allah'ın şanı yüce nebisiydi. İdam sehpasında son sözü: “*es-Selâmü aleyke yâ Resûlallah!*” oldu. Allah Resûlü, Medine'de ashabıyla oturuyordu. Birden ayağa kalktı ve “*Ve aleyke's-selâm yâ Hubeyb!*”¹²⁹ dedi.

Evet, her dava adamı, tebliğ aşk ve şevkinde Hz. Hubeyb'in ufkunu yakalamalı ki tarihin şu yanlış akışına bir dur diyebilsin ve zamanı gerçek yörüngesine oturtarak yeryüzü mirasçısı olmanın hakkını verebilsin.

Davam, Davam!

Üstad Hazretlerinin talebelerinden Vanlı Hamid Efendi şöyle bir hâdise anlatır: *Bediüzzaman Hazretleri, Ankara'da Büyük Millet Meclisi'nden ayrıldıktan sonra Van'a gider. Orada kaldığı yıllarda zaman zaman iki minare yüksekliğindeki Van Kalesine çıkar. Kaleye çıktığında da çok defa dik ve sarp bir yerde bulunan mağaraya iner. Bir seferinde yine hızlı hızlı mağaraya doğru giderken ve tam inecekken birden ayakları kayar. Ayağını koyacak, eliyle tutunacak bir yer bulamayan Üstad bir an boşlukta kalır. O an bile kendi canı ve hayatı aklına gelmez. Davasını, dine ve millete hizmeti düşünür. Sesinin çıktığı kadar bağıırır: “Davam, Davam!” der. Düştüğü yer, altı metre yüksekliğinde bir kayalıktır fakat sanki gizli bir el onu iter ve o,*

¹²⁹ İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-nihâye 4/66; İbn Hacer, Fethu'l-bârî 7/384.

üç metrelik bir kavis çizerek aşağıdaki mağaranın kapısı önüne iniverir. İşte bir mefkûre insanı, işte bir dava adamı; “Benim yaşamam ancak Rabbimi anlatırsam bir şey ifade eder; dinimi yüceltirsem hayatımın bir manası olur.” düşüncesiyle davası için yaşayan bir kahraman.

Sahip Olduğumuz Nimetlerden Sorumluyuz ve Hesabını Vereceğiz

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) insanın dünya hayatında sahip olduğu nimetlerden sorumlu olduğunu ve bunlar için ahrette sorguya çekileceğini şöyle ifade ederler: “Hiçbir kul, kıyamet gününde, ömrünü nerede tükettiğinden, bilgisini nasıl değerlendirdiğinden, malını hangi yollarla kazanıp nerelerde sarfettiğinden ve bedenini nerelerde yıprattığından hesaba çekilmedikçe bir adım dahi atamaz.”¹³⁰

Emaneti Koşarken Teslim Edebilmek

Bizden önceki vazife adamları güçlerini yitirecekleri, tâkatten kesilecekleri ve yatağa düşecekleri ana kadar hep koşmuşlar artık ayağa kalkamaz hâle gelince de arkadaşlarının yanında yer alamadıklarından dolayı üzüntü duymuş, çok müteessir olmuş ve ağlamışlar. Hazreti Halid’in ölüm döşeğindeki son anlarını ve ızdıraplarının en büyüğünün bu istikamette olduğu malumdur. Onun “Ey Yermük, ey Mute, ey Halid’in günleri! Geçin gözümün önünden birer birer!..” dediğini, bir fırtına gibi arkasından koşup durduğu ölümü yatakta karşılıyor olmaktan dolayı nasıl bir inkisarla kıvrandığını bilirsiniz.

¹³⁰ Tirmizi, kıyamet 1

Atın en önemli özelliği, yorulmak nedir bilmeden, çatlayıncaya kadar koşmasıdır. Kendilerini İslâm'a hizmet etmeye vakfedenler de tıpkı bir küheylan gibi çatlayıncaya kadar koşmalıdırlar.

— M. Fethullah Gülen

Halid'in (radiyallahu anh) hıçkırma hıçkırma ağlayışını gören birinin "Neden ağlıyorsun?" demesi üzerine Hazreti Halid, "Vücudumda bir para kadar yara almadık yer kalmadı. Senelerce Hakk'ın yüce ismini yüceltme adına yollarda ölüm kovaladım. Fakat gelin görün ki, şimdi burada, yatakta ölüyorum." demiş ve rahat döşeğinde ölmeyi kendi adına bir utanma sebebi saymıştır.

Tamamen hareketsizlik bir ölüm ve çözülme, hareketteki sorumsuzluk ise bir kargaşa olduğuna göre bize, davranışlarımızı mesuliyetle disipline etmekten başka seçenek kalmıyor.

— M. Fethullah Gülen

Evet, yatakta ölmek, dini ve milleti hesabına koşmaya alışmış bir insan için ayıptır, ârdır. Mesuliyet duygusuyla dolu bir insan yatakta ölmemeli, ölüm anında bir yatakta olsa bile o yatağı da "vazife" deyip yürüdüğü sırada, son anda bulmalı. Yıllanan insan durmamalı, o koşarken ölme aşk u iştiyakı içinde olmalı. Senelere yenik düşen insanlarda ve yorgunlarda yeni bir aşk u şevk uyaracak olan da bu duygudur.

Kime Emanet

*Hak Nebinin dilinde nifak sayılmış
Emanete ihanet
Tohum toprağa yavru yuvaya
Yuva anaya emanet
Şak şak olmuş toprak suya
Su buluta emanet
Yusuf kuyuya
Mısır Yusuf'a emanet
Hak Nebi mağaraya
Medine Hak Nebi'ye emanet
İbrahim ateşe
İsmail bıçağa emanet
Ne bıçak ne ateş ne kuyu
Ne de mağara etmedi ihanet
Asrın İbrahimleri sana emanet
Arkadaş gel bir kor gibi yak sineni
Çünkü hepsi Allah'a emanet
İçine doğru derinleş
Dibi görünmeyen bir kuyu ol
Sakla Yusuf'ları koynunda
Yusuflar sana emanet
Mağarada yılan olma
Güvercin gibi vefalı
Örümcek gibi tehlikelere perdedar ol
Mağara gibi al Muhammedileri al yedi genci
Al bütün bir gençliği
Sümeyra Hak Nebi'yi evlatlarına emanet etti
Sakın ona bir şey olursa eve dönmeyin dedi
Dönmeden emanete sahip çıkmayacaklarını anlayınca
Vazgeçtiler eve dönmekten
Evlerinden çıkmayanlar neyin emanetçisi acaba! ..
Bilecik istasyonunda yaşlı ana
Oğlunu cepheye uğurlarken
Oğlum Babanı Dimetoka'da, dayını Şipka'da
Ağabeyini Çanakkale'de kaybettim
Sen benim son yongamsın*

Sen de dönmezsen ben Allah'a emanetim diyordu

Git sen de git

Minareler ezansız

Camiler Kur'ansız kalacaksa Sen de git

Ezan, vatan, Kuran kime emanet

Cafer-i Tayyar şehit olmuştu

Hak Nebi geldi

Yetimlerin başını okşadı ve ağladı

Baş okşayan kim, gözyaşı kime emanet!

Cephede kanlar içinde son anlarını yaşarken

Vücudundan kanlı kurşunu çıkarıp

Arkadaşım Memiş –Şunu al!

Oğluma emanet et!

Ben sağ yaşadığım müddetçe görevimi yaptım.

Senden de bunun hakkını vermeni istiyorum dediğimi ilet.

Mukaddes kurşun kime emanet

Sütçü imamın iki bacımızın yaşmağını aldılar diye

Maraş'ı kana buladığı

Senin şuurun kime

Yaşmak kime emanet

Şair Hazreti Amine'ye

"Ey Ebva'da yatan ölü

bahçende açtı dünyanın en güzel gülü" derken

Bahçe kime gül kime emanet

Bilaller dem tutan bülbüller nerde

Arkadaş gül de bülbül de

Bağ da bahçıvan da

Ateş içindeki İbrahimler

Kuyudaki Yusufklar

Şu gerideki isimsiz kümbet

Şu ilerdeki ıssız mabet

Unutma! Sakın unutma

Hepsi.

Sana emanet

Cemil Cüneyd

Hülâsa

- ✓ İnsan başıboş bir varlık değildir ve yaptıklarından sorumludur.
- ✓ En büyük sorumluluk duygusu Allah'a karşı yerine getirilmesi gereken hususlarla ilgilidir.
- ✓ Bir insanın kıymeti himmet ve ufkuna göre ölçülür.
- ✓ Sorumluluğunun farkında olan kişi, ömrünü Allah'ın yüce adının bayraklaştırılması uğrunda kullanır.
- ✓ Şeytana mağlup olmak istemeyenler dine hizmetten geri durmamalıdır.
- ✓ Siz Allah'ın dinine yardım ederseniz, O da size yardım eder.

DUÂ

Ey Rabbimiz! Eğer unuttuk veya bilmeden yanlış yaptıysak bundan dolayı bizi sorumlu tutma! Ya Rabbenâ! Bizden öncekilere yüklediğin gibi ağır yük yükleme! Ya Rabbenâ! Takat getiremeyeceğimiz şeylerle bizi yükümlü tutma! Affet bizi, lütfen başısla kusurlarımızı, merhamet buyur bize!

İlgili Kaynaklar

Yazılı Kaynaklar

1. Yaşatma İdeali, M. Fethullah Gülen, Nil Yayınları
2. İrşad Ekseni, M. Fethullah Gülen, Nil Yayınları
3. Buhranlar Anaforunda İnsan, Idealsiz Nesiller, M. Fethullah Gülen, Nil Yayınları
4. Buhranlar Anaforunda İnsan, Diriltici Ruh, M. Fethullah Gülen, Nil Yayınları
5. Buhranlar Anaforunda İnsan, Fecir Erleri, M. Fethullah Gülen, Nil Yayınları
6. Kalb İbresi, Dine Hizmet Mazhariyeti, M. Fethullah Gülen, Nil Yayınları
7. Kalb İbresi, Heyecan Yorgunluğu ve Diriliş Hamleleri, M. Fethullah Gülen, Nil Yayınları
8. Prizma-1, Temel Dinamikleri ile Aksiyon, M. Fethullah Gülen, Nil Yayınları
9. Prizma-3, Mahrumiyetler Kuşağında Filizlenen Aksiyon, M. Fethullah Gülen, Nil Yayınları
10. Prizma-3, Sahabe İman ve Aksiyonu, M. Fethullah Gülen, Nil Yayınları
11. Ruhumuzun Heykelini Dikerken, Aksiyon ve Düşünce, M. Fethullah Gülen, Nil Yayınları
12. Ruhumuzun Heykelini Dikerken, Düşünce ve Aksiyon İnsanı, M. Fethullah Gülen, Nil Yayınları
13. Ruhumuzun Heykelini Dikerken, İdeal Nesiller, M. Fethullah Gülen, Nil Yayınları
14. Ruhumuzun Heykelini Dikerken, Ruh Mimarları Rabbâniler, M. Fethullah Gülen, Nil Yayınları
15. Ruhumuzun Heykelini Dikerken, Sorumluluk Şuuru, M. Fethullah Gülen, Nil Yayınları
16. Dava Adamı, Mehmet AKAR, Şahdamar Yayınları
17. İmam Bediüzzaman Hayatı, Davası ve Eserleri, Ramazan BALCI, Şahdamar Yayınları
18. Himmeti Milleti Olan İnsan - M. Fethullah Gülen, Ertuğrul HIKMET, Işık Yayınları

Sesli ve Görüntülü Kaynaklar

1. Mesuliyet Duygusu (Kır Sohbeti), 10 Nisan 1977
2. Pendik-01/İnsanı Yücelten Vasıflar-1, Kendimizi Sorgulama (Muhasebe Duygusu), 09 Nisan 1989
3. Nübüvvet-09, Peygamberimizin (s.a.s.) Tebliğdeki Gayreti ve Maruz Kaldığı Sıkıntılar, 05 Eylül 1975
4. Altın Nesil Konferansı/Diyarbakır, 1976

5. Amerika sohbetleri (Kalbin Solukları-3), Dava Adamı Yetiştirmek İçin Neler Yapılmalıdır?, 23 Eylül 2005
6. Amerika sohbetleri (Bamtelî), Yeni Nesillere Dava Düşüncesi Nasıl Kazandırılabilir?, 06 Ekim 2004
7. İdeal Nesil Konferansı (Zonguldak), 1975